

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

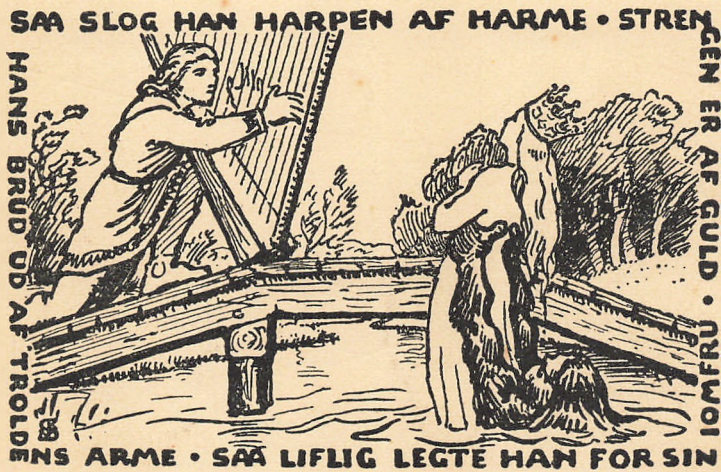
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

FREDERIKSBORG

1953

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

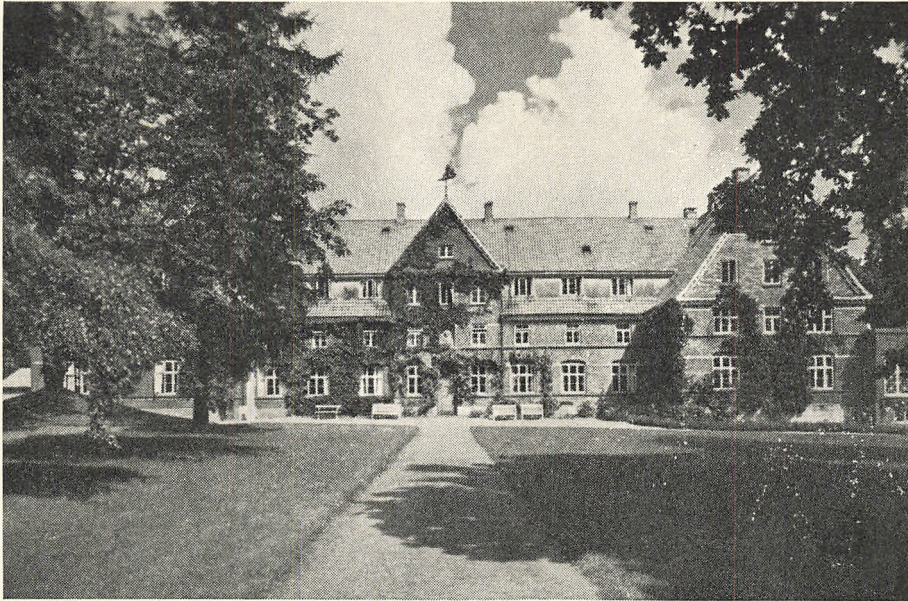
FREDERIKSBORG

1953

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
v. ERNST J. BORUP

REDIGERET AF S. HAUGSTRUP JENSEN

GRUNDTVIG OG FOLKEHØJSKOLEN

Uddrag af C. P. O. Christiansens artikel i »75 Ars Minne.
Den norske Folkehøgskulen 1864—1939«.

Fra det døde Bogstav til det levende Ord.

... Hvordan naede Grundtvig frem til at rejse Kravet om Indførelse af Folkehøjskoler, til at bekæmpe Dødens Skole med Livets Skole?

Vejen var lang og trang, den gik igennem store Skuffelser og store Sejre, den er lagt med smidig Hensyntagen til Øjeblikkets Krav og samtidig fører den frem mod Maal, der langt fra er naet den Dag i Dag. Den er randet af de største Syner for Danmark og for Norden, men da Tanken endelig i 1844 blev virkeliggjort, skete det paa en ganske anden jævn og folkelig Maade, end Grundtvig nogensinde havde tænkt sig. Mærkeligt og paradoksalt er det, at Grundtvig i sin Kamp mod det latinske og tyske „Bogormeri“ først troede, at Vejen skulde gaa gennem *Bøger* uden Skole for saa at ende med „Skolen uden Bøger“, eller dog med Skolen, hvor Bogen staar paa en ganske underordnet Plads.

Grundtvig saa klart, at Grunden til, at Almuen, der for ham var det sande Folk, ikke læste og var helt fremmed for den højere Dannelse, aldeles ikke laa i manglende Evner — Jakob i „Erasmus Montanus“ er

mindst lige saa begavet som hans lærde Broder — men i det at de Bøger, der blev skrevet, var skrevet i et Bogsprog, der var utilgængeligt for almindelige Mennesker, stift og udansk, paavirket af latinsk og tysk Sætningsbygning og fulde af fremmede Ord, som de var. Og Bøgerne selv handler om Ting, der ikke kunde fange deres Interesse. Altsaa gjaldt det om at give Folket Bøger i Hænde der vedkom dem og var skrevet i et folkeligt Sprog, d. v. s. saa nær op ad deres eget Sprog, som det blot var muligt. Hvilke Bøger, tænkte Grundtvig, kunde mere vedkomme Almuen end de herlige Historieværker, som Saxe og Snorre og Bjowulf's Digtere har givet os. Hvilket Sprog kan være mere let forstaaeligt for Almuen end det, hvori „gamle Malene“ i hans Barndom havde fortalt ham de sjællandske Sagn, og det djærve Sprog, hvori de danske Reformatorer havde talt til Folket, da det sidst var vaagnet op til et aandeligt Liv.

Og Grundtvig tog fat med den største Udholdenhed og Kraft. Med offentlig Understøttelse, men i yderst fattige Kaar, oversatte han fra 1815 til 1821 de tre nordiske Kæmpeværker fra Oldengelsk, fra Sølvalderlatin og fra Oldislandsk. Maaneder igennem kom han kun faa Nætter i Seng, og medens han med Tidens usle Hjælpemidler kæmpede med de sproglige Vanskeligheder, tænkte han ustandselig paa Folket, paa at bringe Værkerne i en folkelig Sprogform, tilgængelig for alle, ja saa levende, at de jævreste Mennesker i Danmark maatte blive grebet af Læsningen og styrket i sin Tro paa sin Danskhed og sin Nordiskhed. Han fyldte især Saxe og Snorreoversættelsen med folkelige Ordsprog og Fyndord, som han huskede fra sin Barndom, naar Almuefolket havde fortalt ham sjællandske og jyske Sagn og Historier. Ofte er hans Oversættelse ganske fri, næsten en Genfortælling for jævne Mennesker af, hvad Saxe meddeler i sin højtidelige latinske Stil.

For en Dristighed, i Folkets Navn at trodse al Tidens Lærdom, alle dem, der havde Magten paa Bjerget! Men Grundtvig vidste jo, at alt hvad Bjowulf, Saxe og Snorre rummede af kosteligt Fortællestof, havde levet paa Folkets Tunge i lange Tider, før det blev nedskrevet i de store Foliaanter. Nu skulde det igen ud til Folket og vække det op til Glæde over alt, hvad det engang før i Tiden havde været.

Og Grundtvigs Oversættelse gik i store Kvantbind i Tusindvis ud over Danmark, blev sendt til Skoler i By og paa Land, men der fik de mange Steder Lov til at staa Aartier igennem, uopskaarne blandt andre gamle døde Bøger. Grundtvig spejdede efter Virkningen af sine utalte Dage og Nætters Arbejde, men Virkningen syntes helt at udeblive, — bortset fra, at Saxeoversættelsen gav Stødet til Ingemanns Digterværker, syntes Arbejdet at være spildt.

I 1838 siger Grundtvig, maaske med Tanken paa de Masser af Bind, som ogsaa han har sendt ud i Verden: „Døde er nemlig alle Bogstaver, om de end skrives med Englefingre og Stjernepenne, og død er al mulig Bogkundskab, som ikke sammensmeltes med et tilsvarende Liv hos Læseren“. Men samme Aar var det, at Grundtvig viste alle, at nu havde han fundet Vej frem til Mennesket, „det levende Ord“s Vej, Grundlaget for alt Folkehøjskolearbejde i Norden. Han holdt i Vinteren 1838—39 sine berømte „Mandsmindeforedrag“ paa Borchs Kollegium i København, hvorunder han i levende begejstret, stærkt personlig Form gennemgik Verdenshistorien fra sin Barndom til sin Samtid; de første Højskoleforedrag, der er holdt i Danmark.

Maaske er det Minderne om hans Moders mundtlige Fortælling af Danmarkshistorien i hans Barndom, maaske Minderne om Fætteren, Henrik Steffens' aandfulde Foredrag paa Universitetet i 1801, maaske er det Minder om de mange Gange, han fra Prædikestolen havde faaet Mennesker til at lytte som aldrig før, og om Salmesangens mægtige Magt over Menigheden, der har hjulpet ham ind paa Sporet — nok er det at fortælle, at Grundtvig i Tiden mellem det store Oversættelsesarbejde og 1838 mere og mere forstaaer, at det ikke er ved Bøger, om de end er skrevet i en Sprogform, der ligger det talte Sprog aldrig saa nær, men ved *selve det talte, beaandede Ord*, at Menneskesindet sættes i dyb og afgørende Bevægelse.

En Begivenhed af skelsættende Betydning for Grundtvigs Liv og for hans Forstaaelse af Ordet maa her nævnes. Som hans Omvendelse i 1810—11 havde vakt Grundtvigs livslange Samhu med de jævnest jævne i hans Folk, saaledes kom hans „mageløse Opdagelse af 1825“ til at aabne hans Øjne for „det levende Ords“ Magt over Mennesket.

Gennem en voldsom Kamp mod Rationalismens Bannerførere i København, der forfulgte de gammeldags Troende, som var den bibelfaste Grundtvig meget kære, kom Grundtvig til en helt ny Forstaaelse af Grundvolden for den kristne Menigheds Tro. Denne kunne ikke søges i det videnskabelige Bibelstudium med dets Mulighed for utallige Fortolkninger, hvori de Lærde altid vilde være Menigmand overlegne. Den maatte søges i Trosordet, i den apostolske Bekendelse, der var gaaet fra Mund til Mund gennem 2000 Aar. Gennem den levende Kristusbekendelse fra Slægt til Slægt, bekræftet af Gud selv i Daab og Nadver, er Troen naaet frem til os, der lever nu. Tyngdepunktet var herved flyttet fra Teologiens lærde Kredse over til den troende Menighed; atter havde Grundtvig brudt med Lærdommen og givet sig de Ulærde, givet sig Folket, Gudsfolket, i Vold.

Det levende Ord er i sin højeste Form Guds Ord til Mennesket, og Menneskets mundtlige Vidnesbyrd til Næsten om Gud selv, om Guds Naade og hans Gaver til os. „Det levende Ord“ er i sin jævreste Form den gaadefulde Magt, der ligger i et Menneskets begejstrede Tale om, hvad der har grebet ham stærkest, saa stærkt, at han umuligt kan beholde det for sig selv, men maa meddele sig til andre i Haab om hos andre at vække den samme Glæde, som lever hos ham selv. — Kun gennem det talte Ord vækkes et Folk af Dvale, og er Mennesker først vakt op til Delagtighed i Livets Herlighed, til levende Delagtighed i Livet omkring sig, saa bliver ogsaa de døde Bøger levende. For saa „sammensmeltes de med et tilsvarende Liv hos Læseren“.

I Begyndelse af 1830'erne kom Grundtvig til Forstaaelse af, at dette med det levende Ord ikke blot gjaldt Troesvidnesbyrdet gennem Tiderne, men ogsaa Livet i Historien, Folkeandernes Liv i Historien, særlig den mosaiske og den nordiske; han skrev dengang sin store „Nordens Mytologi“ af 1832, og i 50-Aaret for Stavnsbaandets Ophævelse holdt Grundtvig sin banebrydende Foredragsrække paa Borchs Kollegium 1838—39. Forløbet oversteg alle hans Forventninger. Frit og glad talte Grundtvig, blandede Alvor og Gammen. Forsamlingen var grebet, snart af de mægtigste historiske Syner, snart af hjertelig Munterhed. Naar Grundtvig sluttede brød Sangen frem, uvilkaarlig og uimodstaaelig. Da fødtes den danske Folkesang. Tilhørerskaren voksede fra Gang til Gang, indtil de fyldte Forstue og Trappengange. Grundtvig holdt, saaledes som Georg Brandes 33 Aar senere, Højskole midt i København og indledede dermed det grundtvigske historiske Foredrags Tidsrum i Sang og Tale. „Danske Samfund“ stiftedes i Tiden derefter rundt om i Landet: Kernen til de senere Foredragsforeninger; her samledes Bonde og Borger om det levende Ord, og her fandt Folkehøjskolen senere Forbundsfæller og Venner over hele Danmark.

Samme Oplevelse af Ordets Magt havde Grundtvig, da han i Aaret 1844 stod paa Skamlingsbanken i det nordligste Nordslesvig og holdt sin store Tale for 10—12.000 Mennesker om den kommende Folkehøjskole, om Rødding Højskole, der faa Maaneder efter begyndte sin Virksomhed. Grundtvig taler om denne Dag, den 4. Juli 1844, som om en af sine allerstørste Oplevelser. „Jeg har aldrig talt med Dannebrog vajende, Bøgeskoven sjungende, og Østersøen bølgende for mine Øjne, aldrig talt saa længe og dog saa mageligt, saa muntert og dog saa lysnende. Stilheden og Opmærksomheden voksede, jo længere jeg talte, og jo alvorligere Talen blev“.

Det levende Ord, som det blev talt af Grundtvig selv i København i 1838—39 i Mandsmindeforedragene, og som det blev talt paa Skam

lingsbanken i 1844, er Sjælen i Folkehøjskolen. Det er det levende Ord, der har samlet de Hundredtusinde Unge i Norden paa Højskolens Bænke og ændret deres Liv. Vejen — det talte Ords Vej — til at vække Mennesker op til Danskhed og Kristenhed, var endeligt fundet. Tilbage staar for os kun at fortælle, hvordan Grundtvig naaede frem til at give „det levende Ord“ Plads paa en Talerstol i en Høresal, hvor Dag efter Dag, Maaned efter Maaned de unge skulde flokkes, hvordan Grundtvig naaede frem til at udforme selve Højskoletanken.

Fra Dødens Skole til Livets Skole

Grundtvigs Forhold til Folkehøjskolens Grundlæggelse er mærkelig. Først sent kommer han ind paa Tanken om at benytte sig af selve Skoleformen til at virkeliggøre sine Planer med det danske Folk. Det var først og fremmest Universitetet og de lærde Skoler, han vilde tillivs, og atter og atter nævner han som sit Maal at faa en dansk Skole sat i Stedet for det latinske Universitet, naar det gælder om Uddannelsen af Embedsmænd og om Dygtiggørelsen af de ustuderede, der skulde have Sæde i det nye Folkeraad som fremstod i 1830-erne, de raadgivende Provinsstænder.

Første Gang Grundtvig nævner Højskolen er i 1831, da Kravet om politisk Frihed kort forinden var blevet fremsat i Holsten. Grundtvig ønskede som den ivrige Tilhænger af kongelig Enevælde som han dengang var, sidst af alt en fri Forfatning, men en „velordnet Skrivefærdighed“. Han ønskede et Folk, der indsigtfuldt og fyldt af Fædrelandskærlighed, magtede at kritisere den enevældige Regering, og nu udtaler han Ønsket om Oprettelse af en Højskole for folkelig Videnskabelighed og borgerlig Uddannelse for ustuderede, der vilde høre den dannede Verden til. I 1832 taler han om et borgerligt, ridderligt Akademi for folkelig Dannelse og for praktisk Duelighed i alle Hovedfag. Selvstændig men i levende Forbindelse med Lærdommen. Her skulde Statens Embedsmænd og mange andre faa Lejlighed til at udvikle sig og lære hinanden at kende — altsaa noget saare forskelligt fra Danmarks og Nordens nuværende Højskoler. Højere og højere stiledede han, og Planen om „Højskolen i Sorø“ voksede frem, om et storstilet folkeligt Universitet, som Grundtvig i 1848 umiddelbart før Kong Christian den Ottendes Død var nær ved at faa virkeliggjort.

Paa denne store Statshøjskole har Grundtvig tænkt sig, at Fædrelandets Sprog, Historie og Digtning, dets Samfundsforhold og Statistik skulde være Hovedfagene. Her skulde der meddeles praktisk Kendskab om det nuværende Danmark og samtidig skulde Danmarks Digtere samles her, disse levende Udtryk for Folkeanden. Her skulde „Skjal-

dene, som besang Konge og Fædreland med Ordet, de tog Folket af Munden, nødtes til at gøre Gavn baade for Føden og Æren, men nødtes naturligvis som fribaarne Dannemænd og lunefulde Personer kun dertil af Folkeandaen, drives kun af Fædrelandskærligheden og af Udsigten til Udødelighed paa Folkets Tunge“.

Ogsaa her, hvor det først og fremmest for Grundtvig gælder at befri den danske Folkeand for den latinsk-tyske Skoleundervisning, kommer Grundtvig ind paa Tanken om Norge og om Norden.

I 1837, da alle Sunde endnu syntes lukkede for hans Tanke her hjemme i Frederik den Sjettes Danmark, skriver han saaledes det mærkelige Skrift „Til Nordmænd om en norsk Højskole“. Han tror paa, at Heimskringlas Norge, der ikke har bøjet Knæ for Rom og for Tyskland som Saxes Danmark, vil kunne skabe, hvad det danske Folk ikke magter, ja, han kalder det norske Sprog frem af sin Grav, frem af Folkemunden for at vække Folket op. „Norsk Folkemund, luk dig op og sig os, hvad ingen Romer vidste og ingen Latiner kan stave sig til: hvad det norske Folk tænker, og hvordan det formaar at udtrykke sig frit paa sit eget Maal om sine egne Fornødenheder, Byrder og Savn, Ønsker og Forhaabninger til Folkets Held og Landets Flor. Norsk Folkemund, vær den første der viser, at et Folk endnu har Mod til at ligne sig selv. Det har du baade Gavn og Glæde af“. — I Modsætning til den danske Højskole i Sorø tænker Grundtvig sig den norske som et „privat Foretagende“, rejst ved frivillig Sammenskud af Aktier, netop den Vej som den danske Højskole senere blev tvunget ind paa. Dette Skrift „Til Nordmænd“ er et af de klareste og stærkeste af alle Grundtvigs profetiske Højskoleskrifter. Heller ikke i Norge lykkedes det Grundtvig at vinde frem, men langtfra at opgive Modet og stemme Fordringen ned, hæver han sig i Skriftet om „Nordens videnskabelige Forening“ af 1839 til en endnu højere Flugt.

Allerede før var han begyndt at tale om et fællesnordisk Universitet. I England havde han gæstet Oxford og Cambridges herlige Kollegier, og ved Siden af den store Højskole i Holbergs Sorø-Akademi kommer han nu ind paa Tanken om et stort „Universitet“ fælles for de tre nordiske Riger, et levende Midtpunkt for Nordens Videnskabelighed. Denne mægtige Tanke optager ham stærkt, og han udformer den nu udførlig og nævner senere Gøteborg som Stedet, hvor det burde ligge.

Grundtvig, der som ingen anden forstod og elskede det jævne danske Folk, stiledede højt, meget højt med sine Højskoletanker.

Medens Grundtvig arbejdede for disse store Planers Virkeliggørelse med Tanken paa hele Danmarks og hele Nordens Redning fra det frem-

mede, arbejdede hans Venner paa langt mere nærliggende og haandgribelige Maal. Medens den tysk-latinske Dannelse over hele Landet holdt det danske nede, trængte tysk Kultur og tysk Sprog uhindret frem i Nordslesvig og truede med at flytte Tyskhedens Grænse helt op til Kongeaen. Grundtvigs Disciple, den dansk-norsk fødte Chr. Flor, og en stadig voksende Skare af nordslesvigske Bønder forstod under Paavirkning af Grundtvig, at Tyskhedens Sejr over Modersmaalet betød en aandelig Forkvakling af danske Sjæle, en Forringelse af det kristne Liv i Landsdelen, der for enhver Pris maatte standses, og Tanken om at bygge en Højskole for unge Bondesønner i Nordslesvig slog Rod i mange Sind.

I 1844 blev Tanken virkeliggjort i Rødding. Skolen blev paa en Maade indviet til sin Gerning gennem Grundtvigs Tale paa Skamlingsbanken og den virkede efter sit Formaal indtil Krigen 1864. Efter Krigen blev den fortsat i Askov. Men Rødding og de Højskoler i Danmark, der i de følgende Aar dukkede op rundt omkring, betegner en mærkelig Ændring af Højskoletanken fra, hvad Grundtvig oprindeligt havde tænkt sig — den store dansk-nordiske Højskole i Sorø og Gøteborg — til Skoler, ofte fattige, uanselige, langt ude paa Landet, oprettet af private Kredse, eller byggede af Privatmænd for unge Bønder og Haandværkere. Lige saa stor som Afstanden er fra det ridderlige Akademi i Sorø med sin herskabelige Hovedbygning omgivet af Park og Sø til de almindelige „Bondehøjskoler“, lige saa stor blev Afstanden fra den Undervisning og fra den Elevkreds, som Grundtvig havde tænkt sig, til den, der samledes paa de grundtvigske Højskoler. Denne Ændring skyldtes især Danmarks store pædagogiske Geni Kresten Kold, hvis Højskole paa Fyn fra 1851 kom til at faa den allerstørste Indflydelse paa den danske Højskolehistorie. Medens „Oplysningen“ hidtil havde været det vigtigste, blev „Oplivelsen“, Opvækkelsen nu Hovedformalet, og det i en afgjort kristelig Aand. Medens Eleverne hidtil kun havde været unge Mænd fra mere velhavende Kredse, kom der nu Piger om Sommeren paa Kostskole og det ofte fra de fattigste Hjem. Medens Eleverne hidtil havde haft deres egen Husholdning, blev det nu almindeligt, at de blev Forstanderens Husfæller og spiste ved hans Bord. Skolerne blev Hjemmeskoler i Ordets egentlige Forstand. Grundtvig bøjede sig glad for denne Udvikling, der ogsaa kom til at præge „Grundtvigs Højskole“ i København, selv om han aldrig opgav Tanken om Skolen i Sorø, der i 1878 i ændret Skikkelse blev virkeliggjort i Askov udvidede Folkehøjskole. Den grundtvig-koldske Højskoletanke blev ellers overalt den sejrende i Danmark og har endnu i det 20. Aarhundrede beholdt sin Magt over Flertallet af Danmarks Højskoler.

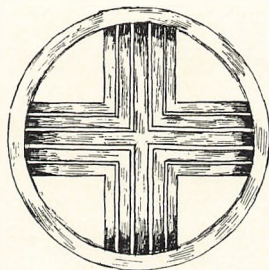

Vejen frem til den danske Folkehøjskole, der i 1864 blev omplantet paa norsk Grund af Grundtvigs Venner i Norge, var lang og trang. Den gik fra hans nordiske Sværmerier paa Langeland frem til hans Omvendelse i 1810—11, da den stolte Mand blev ydmyget, som faa er blevet det. Den gik fra hans Tro paa gamle herlige Bøgers Magt frem til hans Tro paa det levende Ord som Bærer af alt kristeligt og folkeligt Aandsliv. Den gik fra Tanken om det kongelige Akademi i Sorø og et nordisk Cambridge i Gøteborg til den nationale Højskole for unge Bønder fjernt i Nordslesvig, til de lave koldske Skolesale, hvor Opvækkelse til et folkeligt og kristeligt Arbejdsliv blev Hovedsagen.

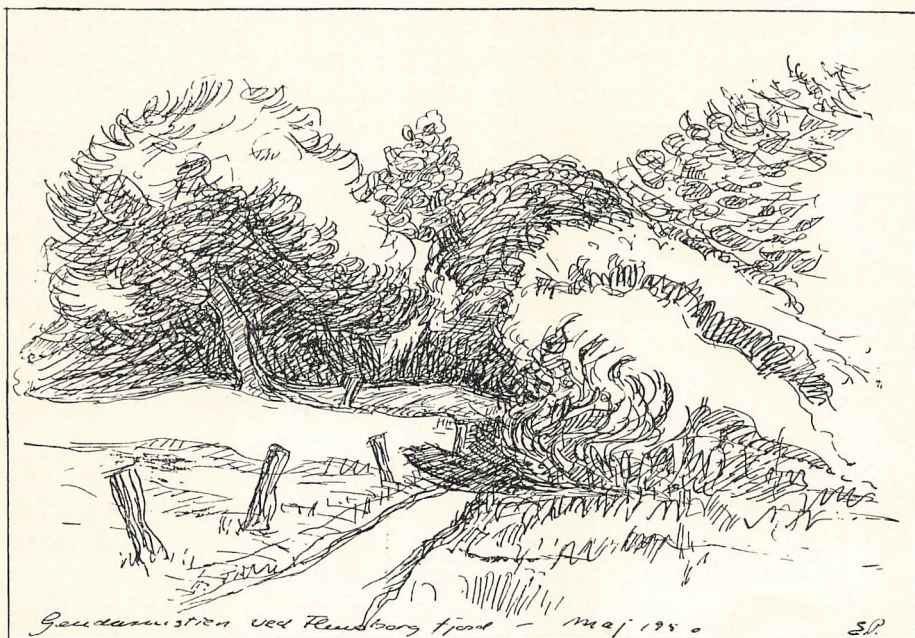
Grundtvig fik ikke Bugt med den „sorte Skole“ og den romersk-tyske Aand, men han aabnede i Danmark den store aldrig hvilende Kamp mod alle dens Gerninger og alt dens Væsen, og mod alle dens Efterfølgere i de kommende Tider af hvad Navn de end vil være. Gennem Grundtvig og den danske Folkehøjskole rejste vi os til Kamp mod Tyskhedens tusindaarige Fremtrængen ind over den danske Folkegrund, og en lignende Gerning gjorde Folkehøjskolen overalt i Norden.

Som Danmark — især Sønderjylland — led under Eftervirkningen af det romersk-tyske Aandstyranni, saaledes led det norske og det færøiske Folk under Eftervirkningen af Danskervælden og det finske Folk under Eftervirkningen af Svenskervælden. — Overalt i Norden hvor Folkehøjskolelivet trængte frem og blev omplantet og omformet efter Folkenes Behov, blev det et Organ for Folkets Rejsning og for Modersmaalets Genfødelse. Hvad Ivar Aasen og Hammershaimb, hvad Joh. Vilh. Snellman og Aksel Freudenthal har kæmpet for, blev gennem Folkehøjskolerne til en Magt i nordisk Folkeliv, og naar det 20. Aarhundredes Norden nu bestaar af seks Folk, der er sig deres Egenart, deres gamle Folkekultur og deres Ansvar for Fremtiden fuldt bevidst og samtidig kender deres Plads i det nordiske Livsfællesskab, skyldes det i ikke ringe Grad det Arbejde, Folkehøjskolen har udført i Folkene . . .

C. P. O. Christiansen.

MENNESKE FØRST

I september fandt et nordisk skolemøde sted på Fana folkehøjskole. Tre hundrede højskolefolk fra Finland, Norge, Sverige og Danmark var samlet der en herlig uge på Norges vestland. Mødet lærte os ikke mindst meget om højskolens stilling i samfundslivet og i det almindelige skoleliv i de fire lande. Derimod mærkede vi desværre ikke noget til de brydninger, der vel som i Danmark findes i hvert land om selve grundlaget og målet for det folkelige oplysningsarbejde. Man vedkendte sig fra alle sider de nordiske højskolars fælles oprindelse i Grundtvigs skolesyn. Men der fandt ikke nogen tankeudveksling sted på grundlag deraf. En af deltagerne formulerede det særlige ved folkehøjskolen med Grundtvigs udtryk „menneske først“. Og det blev gentaget fra alle kanter. Men uden debat. Foredragene, vi fik om højskolens øjeblikkelige situation, rørte derimod navnlig ved forholdet til de stadigt voksende offentlige skolesystemer. Og det gamle ord „menneske først“ blev i første linie hejst som vimpel over en fælles front, højskolens front mod de skoler, der har færdigheder, pensa og prøver sat i kongestolen, altså den gamle tale om folkehøjskolen, der vil oplyse „for livet“ i modsætning til skoler, som i første række uddanner ungdommen til eksaminer og livsstillinger.

Der var på mødet et forhold, som virkede nedslående, nemlig at der

kom formodninger til orde, om at folkehøjskolen må skaffe sig en plads i de store almindelige skoleordninger. Den gamle ledetråd „menneske først“ skulle ikke slippes, men man forstod, at der er en tendens til at mene, at det er blevet nødvendigt, om højskolen skal bestå, at den i stort omfang tilpasser sig de fordringer, som i vor tid stilles til de unges forberedelse til erhvervsarbejdet, at den gennem en sådan tilpasning finder sin plads mellem de offentlige skole-grene. Lignende tanker har i den senere tid også kunnet høres herhjemme i diskussionen om højskolens fremtid.

Midt i denne tilpasningstale er det, som om man glemmer, at det moderne samfunds- og erhvervsliv ikke blot rummer hindringer, men også betingelser for højskoletankens vækst. Her skal blot peges på nogle få kendte træk.

Den moderne teknik har medført så gennemgribende lettelser i hele arbejdslivet, at der er frigjort kræfter og tid til anvendelse i anden retning, bl. a. i højskoleretning. De unge har fået mere fritid, så megen fritid, at det er blevet et samfundsspørgsmål, som man har nedsat kommissioner til at overveje. Vor egen ungdomskommission har i en af betænkningerne foreslået øget støtte til folkehøjskolerne, så de får mulighed for bedre at løse deres opgave i forbindelse med fritidsproblemet.

Den lange militærtid er en tung belastning for de unge mænd i højskolealderen. Men da politikere fra alle partier har forsikret, at de sidste seks måneder kun er beredskabstjeneste, må vi regne med, at de 18 måneder blot er en midlertidig beklagelig nødvendighed, som man vil være klar til straks at afvikle, om lejlighed viser sig. Men selv den hindring kan måske i en række tilfælde blive en betingelse for at tage på højskole. Mange er i de sidste år i børneskolen kommet i et skævt forhold til al skolegang. Måske kan civilundervisningen i tjenestetiden igen gøre dem fortrolige dermed, så en del får lyst til at komme på skole. Men så længe der endnu udskrives til så lang tjeneste, ville ungdomskommissionens forslag om forhøjelse af de understøttelser, som de indkaldte ellers kan opnå, uden tvivl få en god virkning og desuden forøge det virkeligt voksne element i elevflokket.

Som en særlig alvorlig hindring for tilgangen til højskolerne har man imidlertid talt meget om afgangens af unge fra landbruget. Den løber op til 100,000 på en halv snes år. Man gør sig herved skyldig i den forestilling, at højskolen specielt er en skole for landboudom. Den sag skal nok ses fra en anden vinkel. Når højskolen navnlig har fået betydning for landmanden, er det ikke, fordi den i sin idé og funktion er en landboskole, men fordi det fortrinsvis er ungdom fra landet, der har søgt den og derved fået gavn af den. Og når det også i dag særlig er bonde-

ungdom, der fylder højskolerne, skyldes det ikke blot en god tradition fra den tid, da landbrugets opblomstring og højskolens fremkomst til gavn for begge parter faldt sammen. Men de unge fra landet har følt og ved, at de har brug for højskolen. Og det hænger også sammen med, at det økonomisk og uddannelsesmæssigt er lettest for de unge i landbruget at komme på skole. Prøv at gennemtænke, hvilke forhindringer af økonomisk art, der vil møde en ung mand, som f. eks. har stået i handels- eller håndværkerlære i 4 år og derpå har 1½ års militærtjeneste foran sig, hvis han bestemmer sig for et højskoleophold. Opgaven i dag er ikke mindst at gøre det overkommeligt for unge fra andre samfundslag at følges på skole med deres kammerater fra landet. En undervisningsminister, der bragte rimelighed ind på dette felt og derved gjorde et højskoleophold til en reel mulighed for alle de mange, der nu som de unge fra landet mærker, at de har brug for højskolen, men som alligevel ikke økonomisk magter at komme af sted, ville gavne folkeoplysningens sag meget.

Men for at vende tilbage til overgangen fra landbrug til byerhverv, der formodentlig vil fortsætte i kraftig målestok, fordi den nu falder sammen med landbrugets stor-mekanisering, da burde den udvikling heller ikke hindre, men tværtimod betinge øget tilgang til højskolen. I de svenske højskoler udgør denne erhvervsskiftende ungdom en væsentlig del af det samlede elevtal. Adskillige danske unge burde hjælpes til at forstå, at de personlige vanskeligheder, der følger med at gå over til nyt erhverv, ikke mindst hele miljøforandringen, for manges vedkommende kunne lattes gennem et højskoleophold. På sin side må højskolen til direkte gavn for den gruppe unge måske forsøge sig en smule med et specielt, valgfrit fag. I almindelighed tænker man sig ellers erhvervsvejledning foregå i en tidligere alder. Men det slår ikke fejl, at valget af nyt erhverv for unge fra landbohem meget ofte netop finder sted i højskolealderen efter nogle års beskæftigelse ved landbruget i hjemmet. Det har højskolerne allerede nu mange eksempler på. Men vi har også tilfælde, hvor mødet på skolen med dygtig ungdom fra landet har standset enkelte unge, der gik med tanker om at bryde op.

Sidst, men ikke mindst, skal der peges på, at hele den specialisering, der så stærkt præger næsten alt erhvervsarbejde — det gælder også i voksende omfang landbruget — og den dermed følgende faglige specialopklæring i høj grad behøver at suppleres med et højskoleophold, så de unges blik også kan rettes mod helt andre egne af livet. Højskolen trænger til venner, som ikke nøjes med at fortælle om deres egen højskoleetid som „den bedste tid, jeg har haft“, men som virkelig hjælper deres egne børn af sted. Men navnlig trænger vi til, at endnu flere folk fra erhvervslevets forskellige grene vil sige det på en sådan måde, at det høres og

forstås af nutidens specialiserede og vældigt effektive arbejdsverden, at det i ungdomsårene ikke blot drejer sig om at få den vigtige faglige forberedelse i orden, men at det i lige grad gælder en menneskelig forberedelse til den voksnes liv og arbejde. Og at på det område har folkehøjskolen altid haft sin egentlige livsfunktion.

— — —

Men for at alle disse hindringer kan forvandles til betingelser, er det ikke tilstrækkeligt, at højskolen siger „menneske først“ blot for at markere afstanden til de skoler, der er indrettet på det faglige. Disse skoler varetager en vigtig opgave. Deres funktion er lige så nødvendig som folkehøjskolernes. Med meget større ret kan der tales om et virkeligt modsætningsforhold til en forøget udbredelse af eksamensskolen for børn og helt unge, som mange jo stadig ser hen til. Eksamen i den alder siger intet af særlig værdi for erhvervslivet eller om almindannelsen. Eksamensbeviset beviser ikke noget, udover at det unge menneske har tilbragt en tid med at „studere“ — siger ikke, om han er den rigtige til at sælge varer eller klare opgaverne på et værksted. Og med hensyn til almindannelsen, da bliver det altid en falliterklæring at søge den under en eksamens tvang.

Men skal hindringerne virkelig ændres til forudsætninger, er det af stor betydning, at højskolen klarer sig sit eget grundlag og hele sin målsætning. Hertil hører også, at alle overleverede klicheer afprøves. Det gælder eksempelvis slagordet „menneske først“. Man må gøre op, hvad udtrykket indeholder. Ellers bliver det kun en tom doktrin. Man må komme på det rene med sit arbejdsgrundlag for at vide, hvordan forhindringerne kan få værdi, og hvilken plads man i det hele vil indtage. Om man vil forsøge at kile sig ind i statens skolestruktur ved at forandre højskolen i fagskoleretning eller i realskoleretning. Eller om højskolen skal blive ved med at være, hvad den er, et frit mødested for voksen ungdom, der søger oplysning om det menneskeliv, den er sat til at leve, og som derigennem hjælpes i gang med at tænke sandt om medmennesket og handle ret imod det midt i den tid og det samfund, vi står i.

— — —

„Menneske først — og kristen så“ . . . Det er umuligt at huske, hvornår man første gang mødte det Grundtvig-ord, så det fik nogen betydning. Men én, som jeg forleden drøftede slagord med, mente, at udtrykket i 18-års alderen havde befriet ham for en række problemer, der dengang brændte på, men som han i den alder omhyggeligt isolerede sig med. Han havde hørt udtrykket, så det tog et helt kompleks af svære spørgsmål væk, i hvert fald udskød dem til senere stillingtagen. Menneske først! Det var sagen! Det andet kunne vente. Det skulle han ikke be-

kymre sig om foreløbig. I sig selv medførte det at blive et voksent menneske mellem andre voksne også vanskeligheder nok netop i hans alder.

Men man møder ordene flere gange, og undertiden får de nyt indhold. De åbner eller lukker sig for os med vore oplevelsers skiften og årenes gang. Som nybagt lærer fik man at høre, at det var højskolens særlige opgave at sætte de unge i gang med at blive virkelige mennesker midt i tidens og deres personlige brydninger. Og man gentog de gamles ord: Menneske ret at blive! Menneske først! Med overbevisning hævdede man, at dette nok lod sig præstere. Opgaven var dog *kun* at leve „et sandt menneskeliv“. Fra historie og digtning blev hentet eksempler på, hvad „det sandt menneskelige“ var for noget, eksempler på andres valg og kamp i små og store forhold. Det var ikke dårligt stof at holde højskole med. Men altid talte man derom, som var det indlysende, hvad der var at gøre og gennemføre, for at man kunne sige, at målet var sikkert i sigte. Svarene var nemme, valget ikke svært, kampen for at nå frem bød vel på vanskeligheder, men vejen lå dog banet til et liv i sandhed og redelighed. Synspunktet forekom urokkeligt, men var alligevel ringere underbygget end man dengang anede. Det andet led i Grundtvigs ord — „kristen så“ — beskæftigede man sig mindre med. Man havde fæstnet sig ved linien: „Kristendom vi for intet få, det er den pure lykke.“ Og hele tankegangen afstivedes med citatet, om at „hver den, der er af sandhed, skal høre min røst.“ Kort sagt: personlig redelighed blev den store forpligtelse, men vel at mærke en forpligtelse, man nok skulle klare. Alt i alt var det til at overse, hvad sandt menneskeliv var. Der var løsninger og svar på snart alle livsspørgsmål. Og sådan stod det længe.

Men der er ting til, som man kun kan se med øjne, der har grædt meget, siger en digter. Vi taler anderledes, men må indrømme, at krigens gru og efterkrigstidens fredløshed har fået vore tankesystemer til at brase sammen og skærpet evnen til at se. Og alle de spørgsmål, som lå nede i mellemkrigstidens år, har igen rejst sig under indtryk af det moderne menneskes faldsperiode: Magter vi overhovedet at være mennesker ret? Formår vi at leve i personlig redelighed? Ingen kan jo forpligtes højere. Et sådant liv er vi bestemt til at leve. Men er vi i stand til det?

Før vi forsøger at give svar, må vi vente lidt og overveje nærmere. For selve den tanke, at der er en bestemmelse, og at vi skulle være sat til noget, virker urimelig på mange. Men som mennesker er vi dog sat for den opgave at leve menneskeliv. Og det er først, når vi spørger *hvilket* menneskeliv, at der bliver uenighed om, hvad det vil sige at være et sandt menneske. For øjeblikket kan jeg ikke se rettere, end at vi må give afkald på alle entydige og meget sikre forklaringer. Den tilværelsens sammensathed, som altid viser sig i faldsperioder, møder vi jo dagligt. Alligevel

tror jeg, at der over hver enkelts liv står eet ord skrevet med lysende bogstaver imellem alt, hvad man ellers med god ret udpeger som vore forpligtelser, nemlig ordet *forbundethed*. Et sandt menneskeliv må altid være et liv i forbundethed med andre, altså et folkeligt liv, eller — om man foretrækker et nyere og tilsyneladende mere tilgængeligt udtryk — et liv i medmenneskelig solidaritet. Hostrup sang dette ud som selve højskolens hovedsag. Den skulle lære de unge „hvad der er værd at elske“. Otto Møller talte ved skolemøderne i Testrup om, at skolen skulle lære eleverne at „elske folk og fædreland og god virksomhed for menneskeheden“. Og Jakob Knudsen kom i et af sine foredrag ind på, at højskolen skulle „elektriserer dem med danskhed“. Alt sammen forskellige udtryk for det fællesskab, man ville føre ungdommen ind i. Det var i den store opgangsperiode før 1914, at de mænd talte og sang. Og skønt de nok selv vidste besked med de nødvendige forbehold, så blev det — vel på grund af den tids almindelige fremskridtoptimisme — navnlig de lyse sider ved fællesskabstanken, som menigmand fik greb om. Begejstret tog man imod alle tegn, der kunne tydes i retning af, at man nu var godt på vej til at realisere tanken om et jævnt og virksomt liv i forbundethed med medmennesket . . . med lige værdighed i borg og hytte. I den sammenhæng noterede man sig ikke blot højskolebevægelsen, andelssagen og alt det øvrige folkelige arbejde, men man talte endog om en „folketid“, ja, om et „gyldenår“, der måtte komme, og som snart stundede til.

Men tiderne skifter. Menneskets moderne faldsperiode indtraf med verdenskrigene og alle deres følger. Alle véd det, men mange går alligevel udenom de spørgsmål, som i den forbindelse stærkest trænger sig på. De véd, at klimaet har ændret sig, men taler som om intet var hændt. Andre er det gået i blodet, at det kun er otte år siden, gaskamrene fik deres virksomhed standset, og at mennesker endnu flyttes ved tvang eller forfølges og jages fra land til land. Altsammen udtryk for nutidens menneskelige elendighed. Og mere ængstede end nogensinde må det yngre slægtled stå med spørgsmålene: Magter vi slet ikke at leve livet efter dets bestemmelse? Står vi uhjælpeligt uden for den forbundethed, som vi er skabt til? Der ligger i de spørgsmål ingen afstandtagen fra Hostrups, Otto Møllers og Jakob Knudsens ord, om at det er højskolens sag at binde sine elever til, hvad der er værd at elske i livet. Det er lige så sandt nu, som den dag det først blev sagt. Men der ligger et klart nej til alle de lette løsninger, hvad skikkelse de end har, om de har karakter af almindelig idealisme, eller de er påstande om, at sådan er det Guds vilje. Og der ligger en umiddelbar viden om, at den, som gerne vil være et redeligt menneske og ikke slår af på det abso-

lutte i kravet til os om at vælge forbundetheden med medmennesket, altid vil opdage, at han ikke ved egne kræfter formår at leve livet efter dets bestemmelse. Det er så snublende tæt ved og dog så langt borte. I stedet for vil han alle vegne møde sin egen jagen efter nemhed og sikkerhed. Han får sig selv at se i alle sine pjalter af selvgodhed, som Nis Petersen kalder det. I al sin skyld og synd, som kirken udtrykker sig. Med andre ord, han begriber, at han aldrig selv vil kunne mestre den valgets situation, som det er menneskets lod at stå i. Der er en forfærdende afstand mellem det, han er, og det, livet vil ham. Og det er på det punkt, at hovedforskellen findes mellem de gamle, der kunne synge og tale om „gyldenåret“, og den unge generation, som er opvokset i krigenes skygger. Det er dommen, vi i ærlighed må fælde over os selv. Men derved har ikke blot den gamle tale om „menneske først“ skiftet karakter. Det er blevet til en tale, der fører mennesket til domfældelse. Men også anden del af slagordet — „og kristen så“ — har fået ny betydning, fordi hele sagen nu drejer sig om dommens eftergivelse. Om tilgivelse. Om „de dømtes benådning“, som Erik Rostbøll har kaldt det i sin ny bog.

— — — — —

Her er ikke skrevet om ordet „menneske først“ af lyst til at give en fortolkning af Grundtvigs tanker. Alle den slags gamle udtryk må vel stå til fri rådighed for os. Vi må have lov til at bruge dem under hensyn til den situation, der nu foreligger. Der er heller ikke skrevet derom for at forkætre, hvad tidligere har været levet og tænkt, men kun for på et enkelt punkt at vise, hvordan hver ny tid tvinger os til at gennemarbejde grundlaget for vort arbejde. Selv med den mulighed for øje, at store forandringer i vurderingen kan blive følgen, må det gøres. Debatten skal hele tiden finde sted og det på alle punkter. Inden for højskolen bliver vi ikke færdig med at tale sammen om vort arbejde med historien, med samfundsspørgsmålene, med litteraturen, om vore arbejdsformer, om de gamle slagord, om vekselvirkningen med vore elever og betingelserne derfor o. s. v. Vi vil ikke opgive det gamle, men „arven“ må hele tiden sættes på spil, d. v. s. den skal, for at have nogen betydning nu, stå sin prøve i den virkelighed, der er de unges hverdag. I den retning må også Ludvig Schrøder have tænkt, da han formede sætningen om, at højskolen udfører sin gerning, når elevens trang og lærerens evne mødes *til en given tid*. I de sidste ord finder vi allerede hos højskolens første generation forståelse for den foranderlighed, højskolens arbejde er underkastet — det samme, som Grundtvig så, da han skrev om, at skolen må følge med tiden og „tage livet, som det virkelig er.“ Men jeg har også skrevet derom for indirekte at vise, at her er tale om en skole,

som ikke kan tilpasses de vekslende aktuelle uddannelsesformål i nævneværdig grad uden at miste sit præg. Her er talt, men ikke udtømmende, om „menneske først“, om „menneske ret at blive“, om „det sandt menneskelige“, som det hedder på gammelt højskolesprog, kort sagt om synet på mennesket, om menneskets stilling i tidens brydninger og om omfanget af vor medmenneskelige forpligtethed. Gennem emner fra historien, digtningen, samfundslivet o. s. v. vil højskolen oplyse ungdommen derom og forpligte den på de punkter, så den får lyst og styrke til — i redelig erkendelse af, hvad et menneske ikke magter — at lægge kræfterne bedre i for det menneskeliv, det folkeliv og det nationernes samliv, som bor i de unges egne håb og længsler.

— — — — —

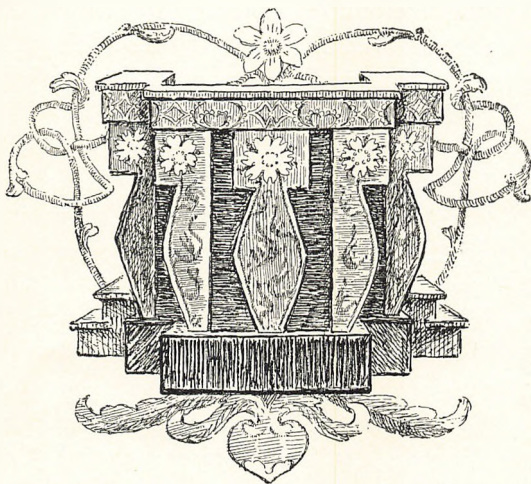
Der blev for et par måneder siden på et stort erhvervsmøde i Århus talt om, at der burde oprettes langt flere realskoler på landet, for at de unges uddannelse derude kunne „komme på højde“ med byungdommens. Det ville for så vidt være en let sag for folkehøjskolerne at gribe til her og hvert vinterhalvår indrette et andet og måske et tredje års kursus med realskolepræget undervisning oven på det almindelige første højskoleophold. Med den velvilje, højskolen nyder, er det ikke umuligt, at en sådan to-tre gange fem-seks måneders undervisning af voksne efterhånden kunne opnå sidestilling i det almindelige omdømme med realskolen. Men selv om det måske praktiseres sådan andetsteds, og selv om også den danske folkehøjskole derved fik indpas i det herskende skolesystem og således kunne tilpasse sig, hvad man fejlagtigt betragter som den voksne ungdoms egentlige skolebehov, så bør man i hvert fald ikke overse, at man på den måde kun svigter den højskole, man påstår at vurdere så højt. Folkehøjskolen kan slet ikke være tjent med at få det, den arbejder med, opfattet som fag, der som på andre skoler skal bearbejdes og gennemgås og aflægges regnskab for. For højskolen er der ikke tale om faste fagområder, men om livsområder, som hvert menneske er skabt til at træde i forbindelse med. Det er højskolelærerens opgave at tale og fortælle derom, at samtale med eleverne og undervise, så dørene lukkes op til de områder. De menneskelivs- og folkelivsspørgsmål, der har ligget hen i de første ungdomsår eller kun rørt på sig i stor uklarhed, skulle nu helst begynde at drage ånde i den unge gennem højskolens oplysningsarbejde. Hvem der erindrer sin egen ungdomstid, og som holder af ungdommen nu, kan ikke undgå at vide lidt om, at her er vi også i dag fremme ved de fuldvoksne unges egentlige skolebehov, en oplysning, der kan give dem en menneskelig forberedelse, som navnlig betyder, at livet med dets glæde og alvor griber dem og forpligter dem midt i samtiden og arbejdsdagene. Det er

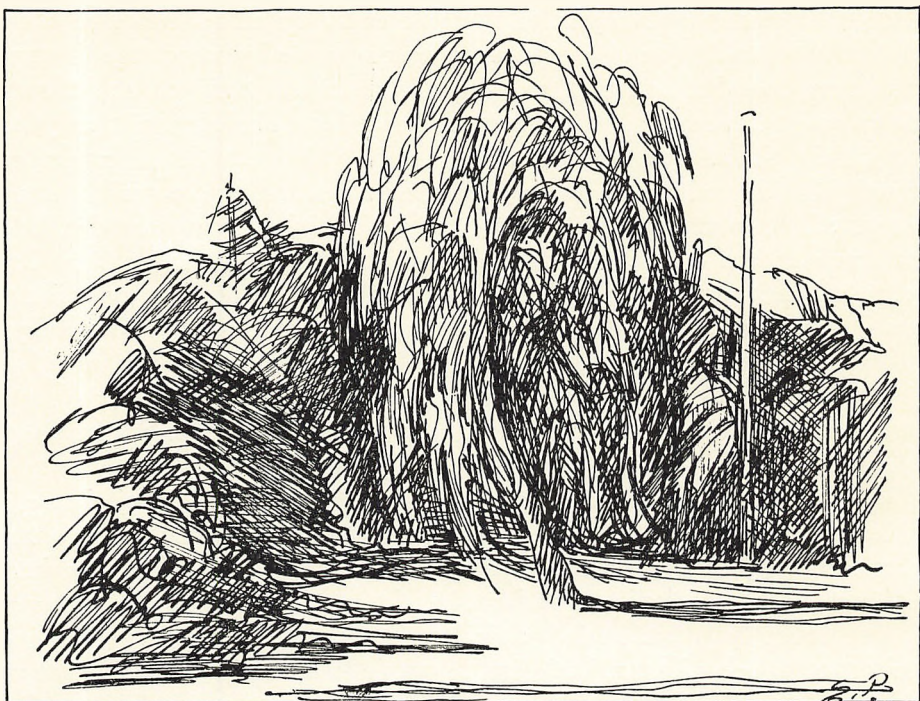

forkert at glemme, at højskolen mere er et liv og en forkyndelse eller, hvis man vil undgå de ord, et samvær og en personligpræget tale til ungdommen, end den er en skole. Naturligvis er den også en skole, som til enhver tid må og både kan og vil dyrke faste skolefag, så den yder sit bidrag til, at eleverne tilegner sig solid viden om det, som det er rimeligt, at de ved besked med. Men den er i endnu højere grad et samsværssted, et samtalested, et fristed for vekselvirkning mellem den helt voksne ungdom og en lærerflok, der selv er bundet til noget, som den gerne vil åbne de unges øjne for, så de efterhånden personlig tager stilling dertil. Men en sådan tale og samtale og et sådant samliv kan umuligt indføres i nogen form for offentligt skolevæsen, alene af den grund, at al systematisering af højskolens arbejde vil sætte den frihed over styr, som er den eneste luft, den kan trives i, så den fortjener sit navn og bliver til gavn for et folks ungdom.

— Det skulle være mærkeligt, om der ikke er indløbet fejl i nogle af de tanker, her er fremført. Enkelte vil muligvis mene, at der kan peges på meget store fejlvurderinger. Men eet tror jeg ikke, man kan anfægte, at den virkelige forudsætning for at tidens mange hindringer for at holde højskole kan overvindes, ja, måske forvandles til betingelser for ny elevtilgang, både fra de gamle kredse og fra nye, er, at vi gør os vor egen sag klar og bliver trofast imod den. Og så må vi vove at fastholde, at vi af erfaring ved besked med ungdommens skolebehov, nemlig at de voksne unge også nu i egentligste forstand har brug for højskolens menneskelige og folkelige oplysning.

S. Haugstrup Jensen.

MINE BIRKETRÆER

UDENFOR dagligstuevinduet stod den store birk. Naar man gjorde sig tynd, kunne man klemme sig bag ved Mors palme og glide ind bag de tykke, grønne vintergardiner og staa helt skjult og mørkt og trykke næsen mod ruden og se ud paa birken.

Stammen var nogle steder hvid og blank som silke. Men der løb dybe, ujævne furer ned ad den med mange graa farver, dér var den som spændte muskelstreng. Nederst bredte de sig lidt mere, man anede, at de fortsatte i det brede rodnæt. Oppe paa stammen sad stærekassen. Naar stæren kom, var det foraar.

Der skinnede en stjerne gennem de svagt duvende kviste, blinkede kaldende og personligt, ligesom Topelius' stjerne til de landflygtige børn. Birken var egentlig ogsaa i landflygtighed. Der, hvor den hørte til, var hele stammen hvid, og birkene var altid unge og lette. Men vores var bred og tung, det hvide kiggede kun frem som en hemmelighed, den bar paa.

Paa begge sider af birken stod der et bøgetræ. Det ene stod rundkro-

net og strittede frækt til alle sider, mens birken hang med grenene, men der stod jo ogsaa i sangen, at birken var det ydmyge træ, der selv tror, det vokser nedad, mens Vorherre lader det blive saa højt. Der gror heller ikke noget under bøgen, selv græsset bliver tyndt og aabent. Men bøgen til højre er blevet kappet, saa den er som et lysthus over havebænk og bord. Den maa aldrig fældes, for der sad i gamle dage Morfar og Dalgas og lagde planer om alle de plantager, vi nu har paa egnen. Morfar holder endnu af at sidde der under det „skyggefulde bøgetræ“. — Jo, det er vist rigtigt, at vi er lidt dovne og gerne vil dase i skyggen — men jeg kan nu ikke lide bøgetræer, undtagen det, som er kappet.

Imellem birken og bøgen ser jeg i maanelyset det lille grantræ. Det træ kan aldrig blive saa stort som de norske. Man kan se, at det er et pyntetræ. Naalene er tykke og blaagrønne, og grenene løfter sig fornøjet lidt opad. Det er helt forkert. En gran skal være høj og dyster, og grenene skal gaa skraat nedad, fordi sneen tynger dem i den lange vinter. Og der skal være mange graner, saa det kan suse i dem, dybt og stille og underligt, saadan som det ser ud i de rigtige nordmænds øjne. En birk skal være ung og glad, en gran gammel og alvorlig, — men her er de nok kommet i for fed jord hos den runde bøg.

— — Birkens krone lærte jeg først at kende, da jeg blev voksen. Den naaede helt op over anden sal. Fra stuen i den store kvist saa man ikke andet gennem vinduerne end birken. De svaje grene ringlede og duvede i vinden, og ved aftenstid slog solnedgangen sit guld gennem grenegitret. Man var gemt som i en løvhytte. Det var morsomt at sidde deroppe med aabne vinduer og høre alle skolens lyde: Nu lød klokken lige over hovedet paa os. Og nu kom eleverne travende og løbende til deres timer. Nu sang de i eet rum. Saa i eet til. Og nu lød det fra alle sider, forskellige sange, men hvor — ikke kønt, men alligevel dejligt at høre paa, der er mange skolestuer, der er mange elever, og alle steder synges der — — man kan høre paa sangvalget, hvem der er i de forskellige lokaler —.

Eller fastelavnsmandag. Vinduet maa op, selv om det er koldt. Det er noget særligt at sidde der og høre det hele og vide, hvordan det ser ud, for man har jo været med saa mange gange — nu kommer optoget dragende forbi husene — nu hænger de tøndene op — og nu! bang — raab og latter — hvem bliver kattedekonge, og vil konge og dronning passe sammen, naar de i aften skal danse for? Saa — der gik nok den sidste stump! Hurraraabene gjalder — hys! Aa, blev det dem — — Og hele skaren drager med kongeparret i triumf rundt til alle skolens huse.

Og vi sidder og lytter. Til alle skolens lyde, arbejdets og fornøjelsernes. Alle de lyde, som kommer fra vores fælles arbejde, vores fælles

glæde. Det er hemmeligt dejligt at sidde her og tage dem i besiddelse — sammen. For vi er to om det.

— — —

Saa kom den dag, da vi gik op imod det hus, som skulle være vores hjem. Ved indgangen til haven dannede to unge bøge en port. „Haabets port“ kaldte de den. Der stod vi. Saa op mod vort hjem. Men — vi saa paa hinanden og smilede. Der stod den jo! Birken! Ja, ikke den gamle birk, men en ung, rank birk, der ligesom holdt vagt udenfor indgangen. Vi vidste jo godt, at der stod et træ, men vi havde aldrig saadan set paa det før. Og nu huskede vi ogsaa, at der havde været plantet det ene træ efter det andet, og de havde ikke villet gro. Før birken kom. Den slog rod, den trivedes. Og derfor laa der en krans af store sten i en kreds omkring birken, for at ingen skulle komme den for nær, den skulle have fred til at gro. Det var et godt tegn. Kunne det begynde bedre end at staa i „Haabets port“ og opdage, at birken var med? Vi gik op ad trap-pens to trin — slog sagte med den runde dørhammer — goddag! nu er vi her. Nu begynder livet rigtigt — det liv, vi har drømt om og ventet paa — at det maa vare altid, livet bag „Haabets port“ og i birkens læ.

Der er en bred gang omkring stenkredsen. Huj — hej — der farer en lille grøn bil rundt og rundt. Det lyse drengehovede flyver op og ned, fordi de smaa ben gaar som trommestikker. Men rutsch! saa vender han med et ryk og farer ned ad den bugtede vej, ned forbi hæggebærtræet, ud paa vejen — vores lille lykke har sin startbane under birketræet. Lillebror stirrer fortabt bag sit bur paa den store, som kan alting, og nu er han helt borte. Han spejder forventningsfuldt efter den lille bil, mens birkegrenene sagte vifter over ham.

Men en dag stod den lille bil alene tilbage under birken. Flyttevognene var kørt, den var glemt, alt var anderledes. Og saa bragede en stor lastbil op for døren. Krasch! Chaufføren saa ikke den lille tingest — og der laa resterne, en sammenkrøllet blikklat.

— — —

Haandværkerne bankede overalt paa det ny sted. Sikken et rod! Hvordan skulle det blive et hjem? Nej, bare ikke tænke paa birken og dørhammeren, her *skulle* blive et nyt og dejligt hjem. Drengene for rundt og kiggede nysgerrigt paa alt det ny, de troede, de var paa besøg — og det er morsomt at sidde en hel stue fuld og spise, Far og Mor og piger og gartnere og haandværkere. Den lille bil er næsten glemt, for her er saa mange trillebøre og stiger og æbler i hele bjerge.

Og det bliver aften. Drengene sover efter de mange indtryk. Og vi gaar op paa det værelse, som skal være vort, alene vort. Derfra, hvor det ligesom skal komme, alt det, som skal gøre dette store hus til et hjem.

Vi staar og ser ned i den stille have. Og der, lige ud for vinduet! Birken! Stor, højstammet, med en vældig krone, som vores første birk, men med en svag bøjning af stammen, som havde den været ude for uvejr og storme. Saa var det nok rigtigt. Vi var ikke gaaet bort fra vores birke. De fulgte os, de gyngede ogsaa her over os. Endnu er her fremmed. Men birken er hjemlig.

I det vindue sidder jeg ofte i de varme sommernætter. Med benene oppe i karmen, saa jeg næsten er helt ude i haven. Der er langt til skoven nederst nede, men langs havegangen lyser de hvide midsommerblomster i mørket, og hylden dufter. Og det er, som om der ligger en sagte musik i den havestilhed, naar eleverne er kommet til ro, og alle husets lyde er tavse. Mon der sidder andre i deres vindu og er et med natten? Vi vil ikke forstyrre hinanden, men drikke denne sødme og tone af Nordsjællands sommernat, til det svage skær bag birkene minder om, at døgnet er svunget og gaar mod dag.

— — — —

Jeg har ikke mere nogen birk. Men i naboens have staar der en birkegruppe. Stjernerne skinner igennem den. Maanen sejler bag den. Og de lette grene svajer i brisen og nynner deres melodi.

Pip.

„FLUGTEN TIL ÆGYPTEN“

NÅR årsskriftet her udsendes, er det jo lige ved at være jul, og vi har rundt om os en billedrigdom, stemningsfyldt og fortrolig som på ingen anden tid af året.

Jeg sidder med en bog med gengivelser af kunstværker, der har tilknytning til juleevangeliet. Billedet herover er et af dem. — Det er tydeligt nok fra en anden tid end vor. Stilfærdigt, lidt naivt forekommer det måske, lidt køligt. Det rummer ikke det, vi forstår ved julestemning.

Kunsthistorien fra boghylden oplyser, at det findes i et kapel i Padua i Italien, er et led i en serie billeder, malet af Giotto fra Florens, der

levede 1267—1337, altså i tiden mellem Valdemar Sejr og Valdemar Atterdag.

Kunst udleverer sig ikke gratis. Belært af den erfaring får jeg lyst til at kigge lidt grundigere på det for at se, hvad det i grunden fortæller, og hvordan det fortæller.

Det forestiller flugten til Ægypten, og personerne er selvfølgelig Maria med barnet og Josef og så nogle mennesker, der har slået følge med dem. En engel viser dem vej.

Dette ser jeg i en håndevending. Men nu stiller jeg bogen med det på skrivebordet opad lampen for at „læse“ det igennem. Selve referatet af en hændelses ydre forløb kan aldrig være det egentlige indhold i et kunstværk.

I øvrigt kunne dette referat have været mere realistisk. Lige så godt indrømme det: vi stikker alle meget fast i den opfattelse, at et billede skal ligne ud i alle enkeltheder. Og set fra det synspunkt må vi undres over adskillige ting i Giottos gamle maleri. Det gælder om ikke at gå uden om dem, selv om billedet er gammelt og meget berømt.

Himmelen er ikke spor mærkelig. Den er, som en himmel skal være, når den ikke er det vigtigste: rolig og blå, baggrund for det alt sammen.

Bjergene derimod er ved første øjekast ejendommelige, ligner nærmest store kulisser, der er skubbet ind. Men ser man nøjere til, opdager man ikke blot, at de har antydning af form og ligger i forskellig dybde, men også, at de i deres stivhed fremhæver de levende. Bjergene er i fortællingen fjernere, ligegyldigere end menneskene. Idet de i billedet fremtræder på samme måde, sætter de ikke bare sig selv, men også menneskene på plads. — Folderne i dem er store og vage, de rigtige folder i klæderne er faste, sammentrængte, de er nærmere på, fremhævet af det større og roligere bag dem. Der er en lighed; men den virker som en modsætning.

Men træerne? Skulle de da ikke have været mindre? Ser man i det hele taget træer på den afstand?

Det gør man selvfølgelig ikke. — Der er kun eet at sige til det: Hvad er meningen med de store træer, og hvilken betydning har de for helheden? Kan disse spørgsmål klares tilfredsstillende, ja, så er træerne på deres plads, som de er.

Meningen må vel være den, at selvfølgelig gror der noget på bjerge. Det skal siges og ganske enkelt. Men deres betydning i billedet? Ja, lægger man en finger over det store træ på det lyse bjerg, ser man noget overraskende. Midterskikkelsen går i stå. Er det ikke, som om den stakkels engel må anstrenge sig helt over evne for at få fart i menneskene igen?

Der kunne sikkert siges meget mere om den ting. Men nu personerne. De er jo ikke lige store! — Hovedpersonerne er størst, og det er de selvfølgelig, fordi det nu engang er dem, det hele drejer sig om.

I den bibelske fortælling, Giotto går ud fra, er der slet ikke andre. De tre dominerede hele den del af vor barndoms bibelhistorie, og det var netop i sin orden for os børn. Men er det også i sin orden her, malerisk set? — Skulle de andre overhovedet have været med, og skulle de ikke have været større, når de kom med?

De skal med. Fjernes de — det er i grunden helt morsomt sådan i tankerne at male billedet om — ja, så rider Maria i ensom majestæt, fjern og uvirkelig som en rytterstatue. Og forstørres følget til venstre, er det så ikke, som om man spændt må vente på de næste, der skal myldre ind på scenen? Det hele bliver netop en scene, der forudsætter noget „om lidt“ — Men dette skal være en helhed.

Og sluttetheden er fuldkommen. — Englen peger ganske vist ud af billedet mod det fjerne mål, og drengen ved siden af Josef følger den med øjnene, men Josef selv ser mod dem, han har ansvaret for. Ganske nænsomt er der derved sat punktum for fortællingen, både betydningsmæssigt og rent bogstaveligt. Men Josef fortsætter alligevel. Ingen af dem er standset op for at lade sig fotografere for eftertiden. Se engang armen med krukken! Linjen i den, forstærket ved kappen, viser tydeligt, at han ikke standser et øjeblik.

Men allerførst så vi jo midterskikkelserne. Vi har gemt dem til sidst, for det er ikke bare ved deres placering de bliver så udtryksfulde, det er også ved samspillet med de øvrige. Dette er i det hele taget kunstens største dybsindighed.

Maria sidder rank på sit æsel. Det gode dyr har fået, hvad det kan tilkomme. Dets lange vandrette træk bærer — også bogstaveligt talt — mere end noget andet i billedet.

Hendes ansigt er alvorligt. Ansvarer gør det næsten strengt. Den ranke skikkelse, en adelsdames, kan bære det ansigt og må være sådan for at kunne det.

En lys søjle danner hun og barnet, fremhævet af bjergets niche og forlænget og forstærket af selve bjerget. Her er midtpunktet.

Barnet er endnu vokset sammen med hende. Dets arm forstærker indtrykket af båndet, der holder det fast til moderen. Selv om det ikke leddeløst falder ind mod hende, og selv om dets ansigt næsten er en voksens, så er det barnet.

Og dog er det hovedpersonen! — I den lille verden, hvor de andre nu kun har eet at gøre, at hjælpe det, virker det dér underligt at se

en engel med et ansigt, der kun udtrykker det samme som menneskenes?

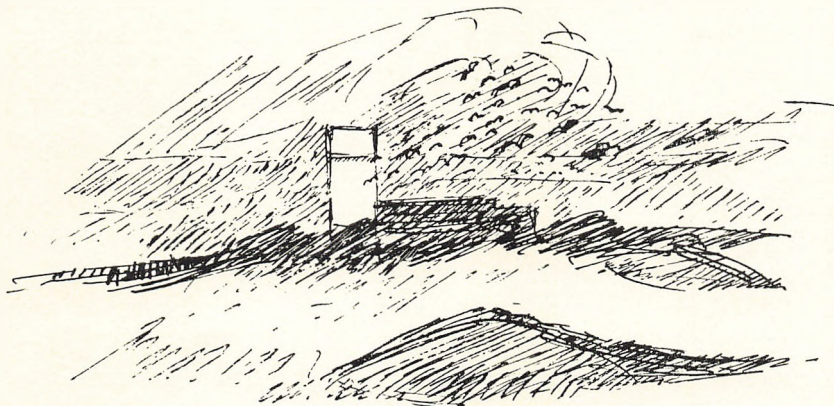
Således beretter da Giotto. Det er ikke en smuk stemning, han prøver at gribe. Hans personer er i en alvorlig og farefuld stilling, og han siger ikke i dette billede noget om, hvordan de kommer ud af den. Men alligevel kræver de ikke vor medfølelse. Maleriet giver meget mere end en situation, er slet ikke bare et øjebliksbillede fra et bevæget liv, men udtryk for de menneskers holdning i det hele taget, i enhver situation, en holdning af ro og tillid, selv om de er i bevægelse. — Det er Giottos storhed i kunstens ædle håndværk, at han kan udtrykke dette og kan gøre det ved udelukkende at betjene sig af de midler, han som maler råder over.

Men han udtrykker mere endnu. Han maler ikke bare den holdning, som er hans hovedpersoners. Han maler slet ikke af historisk interesse og heller ikke, fordi de menneskers situation eller psykologi inspirerer ham, men fordi deres ro og deres tryghed også er hans tids ideal. Han maler sin egen trosholdning, sin egen tro.

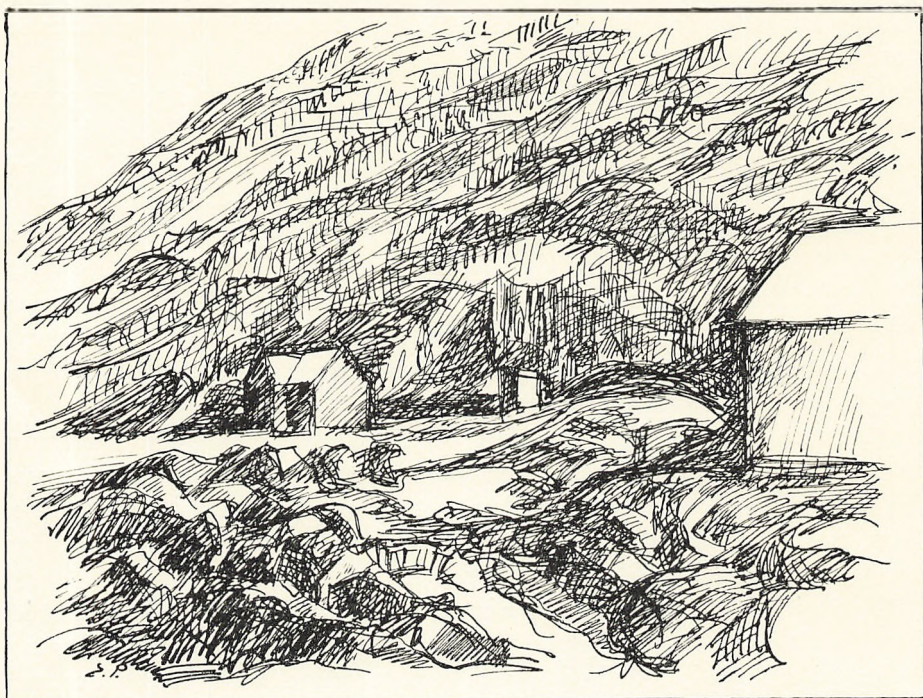
Og i sit billede, som er en afspejling af den større helhed, samler han da alt om det, som giver ro og tillid trods bevægelse og flugt.

Sat på sin plads i helheden som det naturlige midtpunkt rider moderen og barnet, det barn, der vel er et menneske og derfor undergivet menneskelivets kår, men samtidig er den evige Gud.

Emil Petersen.

OM DET NORDISKE

I det siste halv-år har tanken om en nordisk folkehøyskole, eller et nordisk akademi, fått ny aktualitet. Tanken ble av fhv. undervisningsminister Jørgen Jørgensen fremført i det nordiske råd, hvor det var „stor interesse for saken.“ Noe senere ble det redegjort for planen på det nordiske høyskolemøte i Fana med forstander Poul Engberg som talsmann. Drøftelsene i Fana viste at mange høyskolefolk, ikke minst norske, er skeptiske, og stiller seg avventende. Og det allersiste i saken er, når dette skrives, det foredrag, Jørgen Jørgensen holdt på årsmøtet for Foreningen for højskoler og landbrugsskoler, hvor han rettet en sterk appell — for ikke å si et ultimatum — til høyskolene om å være med. Arbeidet ville uansett høyskolens innstilling trolig bli ført videre, het det seg.

Planen går i all korthet ut på, at de nordiske stater sammen skal reise et nordisk akademi. Styret skal bestå av tre medlemmer fra hvert av landene. Styret utpeker én rektor og ansetter lærerne, som innstilles av rektor. Det skal være én, eventuelt to faste lærere fra hvert land — med

fri bolig og professorgasje! Akademiet skal være opent for alle, som makter å følge undervisningen. Som hovedregel har man satt, at de studerende skal være fylt 22 år. Hovedkurset varer seks måneder, og undervisningen skal serlig omfatte Nordens — og Verdenshistorie, nordisk stats- og samfunnsliv, erhvervsliv, litteratur og språk.

De som pånytt har fremmet denne planen, mener at tiden nå er inne til å realisere den 100 år gamle tanken om en nordisk folkehøyskole. Det mente man også i 1939, og et underutvalg av ungdomskommisjonen utarbeidde et forslag til en nordisk statshøyskole. Samtidig arbeidde man i Sverige med en plan til et nordisk institutt. Men ingen av disse planene vant tilstrekkelig tilslutning. I neste omgang — det var i 1942—43 — henvendte man seg til de nordiske høyskoleforeninger, for at disse skulle gå i spissen for arbeidet. Men da det viste seg, at den svenske høyskole sluttet seg til den opprinnelige svenske plan om et nordisk institutt, var heller ikke denne vei farbar. Man stod nå faktisk på bar bunn. Men for å holde tanken levende, henvendte man seg til de „frie kredse“ og til interesserte enkeltpersoner. Og på dette grunnlag har man etter krigen avholdt de såkalte gøteborgkursus. I innbydelsen til det første gøteborgkursus, som samtidig var et tilbakeblikk over disse planer og mange forhandlinger, het det: „Der er gennem disse Aar vundet en Sejr over Fristelserne til at begynde stort og rigt, men i „falske Alliancer“, i Forbund med Tidens herskende Aander, som det er vor Pligt at gaa imod“, — Redegjørelsen var underskrevet av C. P. O. Christiansen, Poul Engberg og Holger Kjær.

Det er fristende å tro, at disse ord har gyldighet også i dag, — at det fremdeles er en merkelig overtro å mene, at statene skulle makte denne oppgave, så det blir mening i det. Rett nok kan statene med sine pengemidler skape de ytre rammer, — men det er da innholdet, det til syvende og sist kommer an på. Er det ungdommen, man har tenkt på med disse planene — og det vil vi da håpe — vil mange holde på, at det fornuftige må være å støtte og hjelpe frem det nordiske skolearbeid som allerede er i gang. Går man frem på den måte, er det også muligheter for, at det kan skapes et reelt grunnlag for den store nordiske folkehøyskole.

Jeg har berørt disse planene av to grunner: dels fordi jeg tror, det i den nærmeste fremtid kan komme en drøftelse i gang om disse ting, dels fordi jeg ønsker, med disse planene som aktuell bakgrunn, å fremsette noen tanker om det nordiske mer i sin alminnelighet.

Allerførst vil jeg fremheve, at det nordiske — hva man nå måtte legge i dette uttrykk — alt for meget er gjenstand for slagord og formuleringer. Det synes å være en vanlig tro, at all åndelig, kulturel og poli-

tisk utvikling skal ende i en eller annen form for nordiskhet, — et tegn på at man er blitt voksen, enten det nu dreier seg om et helt folk eller om organisasjoner og partier. Om denne tanke i seg selv er riktig, tør jeg ikke ha noen mening om. Men det er utenfor tvil, at denne forestilling til tider har ført til en ergjerrighet som gjorde det maktpåliggende for den „voksne“ å demonstrere sin nordiskhet — til skade for det nordiske. At denne ergjerrighet også har presset eller begeistret mennesker og folk til å gå lenger i den retning, enn virkeligheten tilsa, kjenner vi også til. Skandinavismens historie er her det store, men ikke eneste eksempel. Derfor har vi etterhvert vennet oss til, at det nordiske er et område hvor vi kan vederkvege vor fantasi med syner og planer, når vi går trett på den hjemlige mark, et område, hvor vi kan boltre oss uten full ansvarlighet for våre ord og handlinger. Det er klart, at denne innstilling ofte har skadet den sak vi ville tjene.

Før talte man meget om den nordiske ånd. Det er man nå mer sluttet med. Nå taler man om nordisk demokrati, nordisk kooperasjon, nordisk sosialdemokrati o. s. v. Men hva dekker disse uttrykkene? Uttrykker de en tro på en enhet av høyere art, en forestilling om at disse nasjonale størrelser tilsammen danner den fineste mosaikk. Et spørsmål vil vist bedre belyse, hva jeg mener: Kan man tenke seg sosialdemokratiene i Norden, tross den innbyrdes forskjell, tilsammen danne en så karakteristisk enhet, at denne enhet fullstendig ville skifte karakter, om man f. eks også tok det engelske sosialdemokrati med inn i billedet? Det må være berettiget å reise dette spørsmål, selv om man ikke kan svare på det. I alle fall er man stundom vitne til, at selve navnet nordisk har en merkelig evne til å tilsløre vår tanke og sans for realiteter. Jeg kan her minne om debatten om nordisk forsvarsforbund. Vi må tilstå, at mange av oss hadde vanskelig for å se de økonomiske og politiske realiteter i saken, fordi vi følelsesmessig så avgjort følte oss tiltrukket av det nordiske. Derfor tror jeg også, at vår tale om det nordiske ikke alltid virker etter hensikten. Og direkte uheldig er det, om det får oss til å søke noe annet i det nordiske enn virkeligheten, realitetene, det alle kan se og oppleve. Vi er da også blitt kretisert for — og jeg tror med rette — at vi har sett på det nordiske som et område, der den åndelige og kulturelle overklasse skulle bestemme. Her var et område, hvor de alene kunne se, og hva de så, forkynte de for folket. At folk mangelen gang ikke forstår, hvad det dreier seg om, og føler, at det ikke er noe for dem, kommer vel av, at de har for lite kjennskap til Norden.

Det er noe underlig i, at mens vi på mange områder roser oss av å ha forlatt romantikken, er vi på det nordiske område stadig romantikere. Vi sleper f. eks. villig rundt med disse standardiserte meninger om hver-

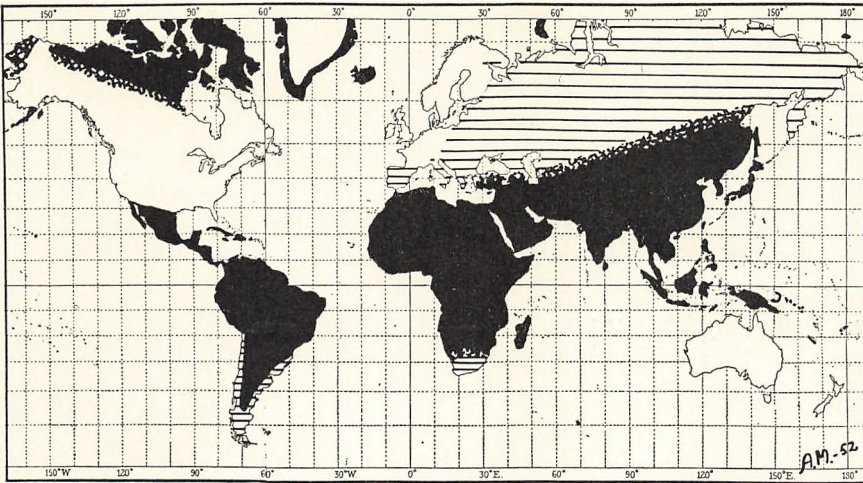
andre: danskene er blide og har lune, svenskene stilige og reserverte, og nordmennene stolte og hårde. Enhver, som har reist litt i Norden, vil vite hvor ensidig, for ikke å si direkte galt dette bildet er. Personlig har jeg truffet jyske bønder med en slik hårdhet i ansiktstrekk og stolthet i replikken, at de iflg. skjemaet burde vært nordmenn. Dette ville være ganske uten betydning, hvis man ikke så alt for ofte fant dette skjema lagt til grunn, når forholdene i Norden skal bedømmes. Det er f. eks. ikke uvanlig, at man bedømmer nordmennenes motstandsbevegelse under krigen som et utslag av deres stolthet og hårdhet. Og danskene peker selvbebreidende på sin noe vekere karakter som forklaring på tilstandene i Danmark før august 1943. At langt andre forhold har spilt en avgjørende rolle, synes man ikke å legge vekt på. Selv alvorlige politiske skribenter bruker dette folkekaracterskjema. Jeg skal ikke benekte karakterforskjellighetene, men jeg tror, tiden forlengst er inne til, at vi ikke bare spør om, hvordan vi er, men også om, hvordan vi lever, vårt sosiale miljø i videst betydning. Vi må forlate det romantiske bilde av oss selv og av hverandre til fordel for et mer virkelighetsbetont. Et eksempel vil vise, hva jeg mener: Mange av våre elever har, når de kommer her til skolen, hørt om eller lest noen av Bjørnsons bondefortellinger. Derigjennom har de fått forestillinger om Norge, som ikke passer med virkeligheten av den enkle grunn, at disse fortellinger aldri har vært en beskrivelse av norsk bondeliv, men et stykke selvstendig litteratur. For mange mennesker kan det bli litt av en prøvelse å godta et mer virkelighetsbetont bilde, fordi det — som i dette tilfelle — går på tvers av tilvante forestillinger, „det Norge vi kjenner, det Norge vi holder av!“ Eller tenk på de uriktige forestillinger, norske skolebarn kan få om Danmark og danskene, gjennom undervisningen om „dansketiden“! Og den som tror, at Island i dag er Sagaøen, vil visst få store overraskelser.

Den undersøkelse, som C. P. O. Christiansen i sin tid foretok, når det galdt nordisk undervisning, viser, at man på høyskolene serlig tar for seg historiske og litterære emner fra det 19. årh. Dette henger utvilsomt sammen med, at man nettopp i dette århundre har funnet de klareste og beste eksempler på, hva man mente, var det riktige, når det galdt menneskeliv og folkeliv. Dermed følger, at både lærerens og elevens forestillinger om Norden i all for høy grad er blitt preget av dette århundre. De nasjonale folkerørsler i det 19. årh. har hatt en stor plass i undervisningen. Men hva med disse rørsler i det 20. årh.? Hvor ble de av? Hvilke politiske og kulturelle utviklingslinjer fulgte de i det 20. årh., og hvor står de i dag? Jeg tror ikke det er uriktig å si, at våre tanker om Norden i alt vesentlig bygger paa det 19. årh., og at vi bedømmer forholdene på det grunnlag. Jeg skal ta frem nok et eksempel og

velger den nynorske språkbevegelse. Her kan man i dag tale om to retninger: den ene som står på „Ivar Aasen-linjen“, den annen som under inntrykk av utviklingen i det 20. årh. — politisk og kulturelt — har gjennomtenkt sitt standpunkt pånytt og kanskje revidert det uten dermed å ha gått over i riksmålsfolkets leir. Og mon det skulle være uriktig å si, at de som i dag er like stolte over ikke å forstå nynorsk, som de er over å kunne engelsk, er fylt av fordommer, som hører det 19. årh. til. Vi skal ikke drøfte, hva som måtte være det riktige standpunkt i språkspørsmålet, selv om jeg mener det finnes et slikt. Det som i denne forbindelse interesserer oss, er å se, hvor stor innvirkning utviklingen i det 20. årh. har hatt på en bevegelse, som hadde sitt utspring i det 19.

Mange vil kanskje si, at det 20. årh. ikke har holdt, hva det 19. lovet. Men jeg tror likevel, at vi maa se virkeligheten i øynene selv der, hvor den ikke passer oss. Det er mulig, at forholdene vil gjøre det vanskelig for oss å finne den enhet, som karakteriserer Norden som noe for seg. enten slik, at enheten synes å forsvinne, når den prøves på virkelighetens grunn, eller også slik, at enheten viser seg å omfatte noe mer enn Norden og det nordiske. Men det er likevel et faktum, at det hersker en sterk enhetsvilje mellom de nordiske folk. Blandt skandinavismens mange feil var det likevel et gode: den ryddet bort megen uvilje og mistro. Sverige og Danmark var ikke lenger „arvfiender“, og i Norge føltes nederlaget i 1864 som „brodersvik“. I dag er den nordiske vilje ikke bare et overklassefenomen. En naturlig samhørighetsvilje og sympati har grepet store lag i folkene. Men det må innrømmes, at det nordiske initiativ ligger på det politiske område, nå som i skandinavismens tid. Men det er likevel den store forskjell, at det politiske liv siden da er blitt demokratisert. Konsekvensen av dette må bli, tror jeg, at vi gjennom skole og opplysningsarbeid gjør det mulig for den alminnelige mann i høyere grad enn nå å følge med i, hva som skjer på det nordiske område og gjøre sin innflytelse gjeldende. Dertil kommer, at så lenge det alminnelige kjennskap til Norden ikke er større, vil mange være uten forutsetninger til å forstå talen om Nordens vei i historien. Vi må også være villige til på virkelighetens grunn å prøve våre tanker om, hva vi mener er det spesielt nordiske, hva det er, vi har felles, hva det er, som skiller oss innbyrdes og fra den øvrige verden. Det er mulig, at dette må føre til en revisjon av våre meninger. Men kun for den, som i Norden vil finne bekreftelse på en idé, vil virkeligheten vise seg problematisk, for andre vil Norden i all sin mangfoldighet fremdeles være spennende og fortryllende.

Olav Akerlie.

Sort: Underudviklede områder. — Skraveret: Lande på mellemstadiet.

LAZARUS

KOMMENTAR TIL LANDE I NØD

Forbundethed

SOM trediveårig begyndte Albert Schweitzer i 1905 at studere medicin. Han ville være lægemissionær i Afrika. På dette tidspunkt havde han erhvervet doktorgraden tre gange. Han havde slået sit navn fast som videnskabsmand og som fortolker af Bachs orgelmusik. Studenterne i Strassburg beundrede ham som lærer på universitetet, og de flokkedes under hans prædikestol.

Schweitzer mødte mange bebrejdelser for sin beslutning. Hans venner mente, at han kunne gøre langt mere for de stakkels negre ved at virke i Europa end ved at begrave sig i Afrika.

Ingen må tro, det var let for Schweitzer at afbryde sin daværende gerning. Men beslutningen står som et udtryk for hans *livsbekendelse*.

Han ville forkynde kærlighedens budskab ved at virkeliggøre det i handling. Han ville være med til at afbetale noget af den gæld, som den hvide race har pådraget sig over for de farvede folk. Han følte, at „for hver en af dem, som udbreder lidelser, må der gå en ud, som bringer hjælp“.

Schweitzer valgte Afrika, fordi det var den verdensdel, der havde lidt mest ved mødet med den hvide mand. „Hvem vover at udmale, hvad

brændevin og de hæslige sygdomme, som vi har bragt dem, har påført dem af lidelser“.

I Europa stod lægevidenskaben højt, Europa var som den rige mand, mens de farvede lå i snavset for hans dør som en fattig Lazarus. — Efter den første verdenskrig talte Albert Schweitzer om „de af lidelser mærkedes broderskab“, om de bånd, der forener alle, som har oplevet, hvad angst og smerte er. Dette lidelsens broderskab er ikke blevet mindre under og efter den anden verdenskrig. Og Lazarus ligger stadig i snavset.

Schweitzer virker endnu i Afrika. Både hans budskab og hans eksempel kan være os en inspirationskilde, når vi i dag må beskæftige os med lande i nød.

De hårde realiteters fællesskab

Nogle vil mene, at Schweitzers budskab er ganske smukt, men når det drejer sig om international politik, må man bygge på realiteter. Vi må ikke lade følelserne løbe af med os, siger man. Det vigtigste for Vesten er hele tiden at være stærkere end Sovjetunionen, og kun hvis vi derefter har et kraftoverskud, kan vi tillade os at hjælpe de underudviklede lande. — Men vore forsvarsplaner peger med al ønskelig tydelighed hen mod et fællesskab med de folk, som Schweitzer ønsker at hjælpe. Af ren selvopholdelsesdrift er det i dag nødvendigt at hjælpe „Lazarus“.

Han er nu blevet sig sin stilling bevidst, og han rejser hovedet. Det kan ikke skyldes en højere guddommelig orden, at han skal leve i fattigdom og undertrykkelse, han er interesseret i hjælp.

Og kommunisterne har udnyttet situationen. Deres trumfkort har været jordfordeling og sociale reformer. Med rette har de haft fremgang på denne politik. Det er en klog politik, som havde været de vestlige demokratier værdig. Når man savner de mest elementære fornødenheder, må ønsket om valgret komme i anden række. I Sydkorea har man i hvert fald ikke værdsat dette frihedsgode, fordi det gamle godsejerstyre med dets skæve jordfordeling og store sociale uretfærdighed fortsatte uantastet. I Nordkorea er flertallet, trods manglende demokratiske rettigheder, blevet positivt indstillet over for folkedemokratiet på grund af den sociale revolution, det har medført. — Før Mao sejrede i Kina, ejedes 45 pct. af jorden af 3 pct. af befolkningen. Dette forhold har været Maos stærkest virkende våben.

Udviklingen i Japan og Sovjetunionen har vist, at nogle lande fra at være mellem verdens mest tilbagestående i løbet af få årtier kan blive stormagter af første rang. Andre lande må kunne gøre dem kunststykket efter. Vi må være interesserede i, at udviklingen i de underudviklede

lande kommer til at foregå i forståelse med de vestlige demokratier. Ellers vil magtbalancen forrykkes til Sovjetunionens fordel.

De hårde realiteters fællesskab nødvendiggør hjælp til de folk, der er i nød. I en amerikansk rapport står, at det er et vigtigt led i det amerikanske oprustningsprogram at styrke de underudviklede landes økonomi og højne befolkningernes levestandard.

Hvad er et underudviklet land?

FN-eksperter regner med, at 1500 af jordens 2400 mill. mennesker hører hjemme i underudviklede områder, samt at ca. halvdelen af disse 1500 mill. lever i den dybeste fattigdom. De underudviklede områder findes især i Asien, Afrika og Sydamerika.

Det er umuligt at opstille en nøjagtig definition på et underudviklet land. Ønsker et land hjælp fra FN, må det selv bede om bistand og dermed erklære sig for mindre udviklet. I de fleste tilfælde er ordet et udtryk for, at landet står tilbage i teknisk henseende, men dette medfører selvfølgelig ikke automatisk, at landet tillige er kulturelt tilbagestående. Selv vesteuropæiske lande kan på enkelte felter være underudviklede; men i almindelighed kan man dog regne med, at udtrykket dækker over forhold, som er fantastisk forskellige fra vore.

FN har beregnet den årlige indkomst pr. indbygger i praktisk talt alle lande. Beregningen giver, selv når alle forbehold er taget, et tydeligt billede af den kolossale indkomstmulighed, som råder. — I Kina var gennemsnitsindtægten i 1949 under 200 kr., i Indien 400 kr., og for de asiatiske og sydamerikanske stater henholdsvis 500 og 1200 kr. Europas gennemsnit var 2800 kr., og Danmarks 4700 kr. USA lå klart i spidsen med 10,000 kr.

I de lande, som har den forfærdende lave levestandard, er indkomstmulighederne langt større end på vore breddegrader. Der findes oftest en fåtallig rigmandskaste, som råder over uanede rigdomme, mens det store flertal lever i dybere fattigdom, end gennemsnitstallene lader formode.

En lav gennemsnitsindtægt, ingen eller en ringe udviklet industri, dårlig ernæring og analfabetisme er nogle af de almindeligste kendetegn på et underudviklet land.

Former for hjælp

1. Udenfor den egentlige hjælp til de underudviklede lande står den hjælp, som private foretagender kan yde. Blandt bidragsyderne til bogen „Lande i nød“ (Nyt socialt bibliotek, 1953) er den danske ingeniør Jørgen Saxild. Han fortæller om de resultater, der opnåedes, da fire nordiske firmaer i mellemkrigstiden byggede jernbaner i Tyrkiet til afløs-

ning af nogle af de tusindårige karavaneveje. Firmaerne skulle foruden at bygge jernbanerne levere lokomotiver og andet materiel, samt yde kredit. Arbejdet lededes af et par hundrede nordiske ingeniører.

Tyrkerne var selv uden nogen erfaringer på disse områder, men i løbet af de 8 år, arbejdet varede, oprettedes flere tyrkiske ingeniørfirmaer, og entreprenører og specialarbejdere oplærtes.

Det tør formodes, at foretagendet har forrentet sig; men Tyrkiet fik i hvert fald sine jernbaner — og fik lært at bygge flere selv. Også indirekte lærte Tyrkerne meget, idet den nordiske administration, f. eks. hospitalstjenesten for de 20,000 beskæftigede arbejdere, blev et forbillede.

Direkte hjælp kan og bør ikke fortsætte i det uendelige. Derfor må man allerede nu være klar over, hvor stor betydning privat foretagsomhed kan have, og støtte og opmuntre denne form for hjælp.

2. Både det britiske statssamfund og USA har deres specielle hjælpeplaner. De britiske planer tager i første række kun sigte på at ophjælpe egne områder, medens USA's hjælp er et tilbud til alle, ikke mindst til de sydamerikanske stater, der følte sig forfordelte, da Marshallmillionerne strømmede til Europa.

Den amerikanske hjælp er af kommunistiske stater blevet kaldt „dollarimperialisme“. Nogle amerikanske kredse har derfor ment, at man for at hindre misforståelser og skabe større „goodwill“ for USA burde lade al hjælp formidle af FN, hvortil USA i forvejen er største bidragyder.

3. FN har ydet sin hjælp gennem særlige institutioner, landbrugsorganisationen FAO, sundhedsorganisationen WHO, den kulturelle organisation UNESCO m. fl. Der har været udsendt eksperter, afholdt kursus og ydet stipendier til folk fra underudviklede lande. Siden 1949 har der været en særlig bevilling for teknisk bistand til underudviklede lande. Vil man imidlertid skabe den industri, som anses for nødvendig for at råde bod på fattigdommen, må den tekniske bistand suppleres med kapitaltilførsel.

FN's hjælp ydes efter en række principper, f. eks. må den ikke være et middel til indblanding, hverken politisk eller økonomisk, og den skal ydes uden hensyn til landets politiske styre eller befolkningens race eller religion.

Nogle få eksempler viser, hvor stor indsats FN yder på visse felter, selv om organisationen endnu ikke er i stand til at løse de storpolitiske opgaver.

FAO regner med at kunne fordoble verdens rishøst ved kultivering af nye rissorter, mere modstandsdygtige over for visse insekt- og svampegreb end de hidtil kendte. — FAO vil udbrede kendskab til den mo-

derne skadedyrsbekæmpelse. Man regner med, at alene tabet ved angreb under oplagring udgør ca. 10 % af verdens kornhøst. Det svarer til den kornmængde, der indgår i verdenshandelen. FAO regner med, at kvægpest vil være udryddet i løbet af højst en halv snes år. Denne sygdom koster nu årligt over 2 mill. stk. kvæg livet.

FN's børnehjælpsfond og skandinavisk Røde Kors undersøgte i perioden 1948—51 37 mill. mennesker i 22 lande for tuberkulose. 17 mill. blev vaccineret.

Over halvdelen af jordens befolkning kan stadig hverken læse eller skrive. I dag findes i Sovjetunionen kun få analfabeter; i 1917 var 62 % af den mandlige og 87 % af den kvindelige befolkning analfabeter. Dette viser tydeligt, hvor hurtigt man kan komme analfabetisme til livs. I Syrien har man grebet til den drastiske foranstaltning ved lov at pålægge alle, der har gennemgået en skoleuddannelse, pligt til aktiv deltagelse i kampen mod analfabetismen. Enhver, der ønsker ansættelse i civiladministrationen, skal deltage mindst 3 mdr. i oplysningstjenesten.

UNESCO har gjort den erfaring, at oplysningsarbejdet lykkes bedst, når samtidig sundhedstilstanden forbedres, og erhvervslivet ophjælpes.

I „pilotprojekterne“ består et udviklet samarbejde mellem UNESCO, WHO, FAO m. fl. På begrænsede områder sætter man ind for fuld kraft, så der hurtigt skabes „mønsterbedrifter“. Her kan som eksempel nævnes Marbialprojektet på Haiti, hvor 30,000 mennesker levede i en hengemt dal. 70 % af beboerne havde malaria, jorden var udpint, rent drikkevand fandtes ikke, og der var ingen af vejene til omverdenen, som var farbare hele året. Nu er dalen inde i en sund og hurtig udvikling. bl. a. fordi det er lykkedes at aktivisere befolkningen. De farvedes egen aktivisering er nødvendig for opnåelse af et heldigt resultat. Mange steder ser man, at selv de simpleste og nødvendigeste arbejder ikke bliver gjort på grund af sløvhed og manglende forståelse hos befolkningen.

Nogle af de farvede tror, at læse- og skrivefærdighed kan have samme magiske virkninger som medicinmandens kunster. Hvis de lærer denne hemmelige kunst, får de større selvtillid, ikke mindst over for de hvide, og de får mod til at gå i gang med foretagender, som de tidligere veg tilbage for. Teoretisk oplæring af primitive folk kan undertiden give sig udslag i et åndshovmod, som ingen europæer kan stikke. Da Albert Schweitzer engang bad en sort skriver, som var på besøg på urskovshospitalet i Lambarene, om at hjælpe til med at slæbe noget tømmer under tag, svarede denne: „Jeg er en intellektuel og giver mig ikke af med at slæbe træ“.

Nogle vanskeligheder

Kolera, kønssygdomme, tuberkulose, tyfus og sovesyge hærger mel-

lem 200 og 400 mill. af jordens befolkning og nedsætter deres arbejds-
evne betydeligt. Disse sygdomme kan i dag bekæmpes effektivt for et for-
holdsvis beskedent beløb. Men nøjes man med sygdomsbekæmpelse, kan
man komme ind i en ond cirkel. Går dødeligheden ned, uden at produktionen
stiger, betyder det mindre levestof. Og hvis man i det pågældende
område allerede er på sultegrænsen, bliver resultatet af en vellykket sygdoms-
bekæmpelse, at folk nu dør af sult i stedet for som før af sygdom.
Sygdomsbekæmpelse og produktionsforøgelse bør derfor altid følges ad.

Det er et ubesvaret spørgsmål, om jorden er eller vil blive overbefolket.
I Indien er den årlige befolkningstilvækst på størrelse med hele Dan-
marks befolkning. På 4 år vokser jordens befolkning med 100 mill. men-
nesker, d.v.s. med 1 % årlig. FAO's præsident de Castro er i sin bog
Sultens geografi gået imod den udbredte opfattelse, at det er den store
fødselshyppighed i de underudviklede lande, der er årsag til den her-
skende sult og fattigdom. Han har den teori, at det tværtimod er sulten,
som er en af de væsentligste årsager til den store fødselsprocent; der
fødes færrest børn i de lande, hvor ernæringstilstanden er bedst. De Ca-
stro mener, at det er muligt at hæve levestandarden, og at dette vil være
den sikreste vej til at mindske fødselsoverskuddet. I samme retning vil det
virke, hvis der sker sådanne tekniske og sociale fremskridt, at det ikke
længere er nødvendigt at have en stor børneflok for at få passet ens jord-
lod og sikret ens alderdom.

Fordomme kan hæmme udviklingen, f. eks. lader kastevæsenet i Indien
sig ikke afskaffe ved et lovbud. Sociale love støder på en mur af religiøse
begreber, idet ens nuværende kaste er bestemt af ens opførsel i den fore-
gående tilværelse. Det værste, der kan ske en under sjælevandringen, er
genfødselse som paria eller som et umælende dyr. Der er derfor ingen
grund til at føle nogen medlidenhed med pariaerne, de kasteløse, idet de-
res nuværende elendighed kun er en retfærdig straf for tidligere forsøm-
melser eller overtrædelser.

Ofte har mødet med den hvide mand kostet de indfødte dyrt. Herero-
stammen gik tilbage fra 80,000 til 15,000 i de år, da tyskerne herskede i
Sydvestafrika, et af mange ganske konkrete eksempler på den hvide
mands misregimente.

Den rodløse neger er i dag et af Afrikas største problemer. Han er
resultatet af den stammeopløsning, som europæerne har fremkaldt uden
at gøre noget forsøg på at erstatte stammefællesskabet med et andet fast
holdepunkt i tilværelsen. I nogle negersamfund har indtil 80 % af den
mandlige befolkning forladt stammen for at søge arbejde ved minerne.
Her bor de i triste arbejdslejre, ofte mange hundrede kilometer fra deres
hjemsted. De, der prøver at vende hjem igen, har vanskeligt ved at finde

sig til rette og søger derfor ofte tilbage til „civilisationen“, hvor mange går til grunde.

Jorden er rig

Da Indonesien i 1949 havde fået sin selvstændighed, spurgte en hollænder, der var på besøg i landet, hvad man værdsatte mest af det, man havde opnået i de sidste år. Svarene samlede sig om den følelse af menneskelig værdighed, som befolkningen havde fået.

Vi svigter vor egen frihed, hvis vi ikke vil hjælpe andre folkeslag til menneskelig værdighed. Vil vi ikke give selvstyre til de folk, som ønsker det, kommer vi i samme situation som England i 1776, da de to og en halv million mennesker på Nordamerikas østkyst gjorde oprør. Det var oprørerne, der repræsenterede engelsk frihedstradition.

Vor hjælp til de underudviklede lande kan på grund af de enorme behov kun blive en hjælp til selvhjælp. Men vi må efter bedste evne forsøge at afbetale vor gæld over for de farvede folk ved at yde dem lån og støtte og anerkende dem som ligeberettigede parter i verdenssamfundet.

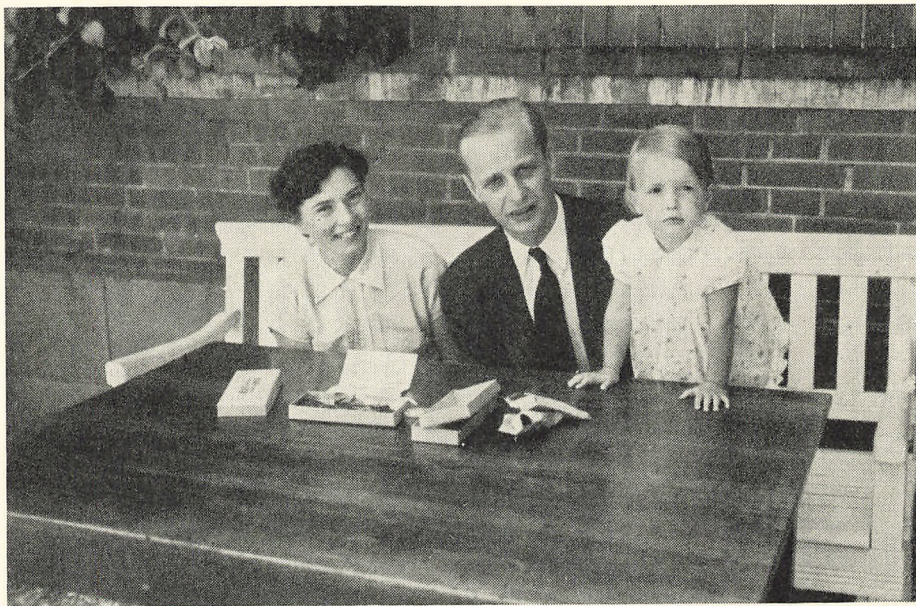
Medmenneskelige og realpolitiske grunde tvinger os til at hjælpe. Over for landene i nød, „Lazarus“, som ligger for vor dør, må vi vedkende os Nordahl Griegs djærve ord:

*„Jorden er rik!
Finnes der nød og sult,
skyldes det svik“.*

Svend Erik Bjerre.

„... I DET FRI, HVOR STORME SUSE ...“

Holbæk, d. 4. november 1953.

Kære gamle elever!

Den 15. aug. tiltrådte jeg stillingen som leder af forsvarrets civile tjenestetidsundervisning her ved Holbæk garnison, og sidst i oktober flyttede vi ind i et nyt hus på Mejsevej nr. 5.

Det er klart, at det betyder en stor omvæltning i vores tilværelse, og jeg har lyst til at skrive lidt om det i st. f. den artikel til årsskriftet, som jeg for længe siden har lovet Haugstrup, men som jeg ikke har fået tid til at skrive.

Der er meget stor forskel på soldaterundervisning og højskoleundervisning, så stor, at de to ting næsten ikke kan sammenlignes. En soldat skal ifølge de nye bestemmelser til civilundervisning en gang om ugen hele tjenestetiden igennem, i første halvår 2 timer, i andet halvår 4 timer og i tredje halvår 6 timer. Enhver kan sige sig selv, at en sådan undervisning på ingen måde kan træde i st. for et højskoleophold. Det kan højst blive en appetitvækker; der kan aldrig komme den samling og ro over det, som gør — eller kan gøre et højskoleophold så værdifuldt og effektivt. Netop som undervisningen er godt i gang, afbrydes den, og der går en hel uge, før man mødes igen. På den anden side er højskoleundervisningen måske af og til for koncentreret. Man bliver for en tid taget helt ud af det daglige og praktiske liv og kan samle sig helt om undervisningen og »skolelivet«, men jo mere man går op i det, jo vanskeligere kan det være at omsætte og videreføre det bagefter. Her varer »idyllen«

i hvert fald ikke mere end en formiddag ad gangen. Virkeligheden melder sig omgående og undertiden på en ganske barsk og ubehagelig måde.

Fagene er såmænd ikke så forskellige fra højskolefagene. Medborgerkundskab, som vi kalder det, er hovedfaget. Det er det eneste i første halvår, og det fortsætter alle 18 måneder igennem, men desuden er der i andet og tredje halvår mulighed for at vælge to til, og I vil kende de fleste fra højskolernes timeplaner: Dansk og regning, engelsk, bogføring, boliglære, motorlære, musikforståelse, litteraturforståelse, landbrugsfag, frihåndstegning med kunstforståelse og teknik for håndværkere. Der er slet ikke så lidt at vælge imellem, og dog kan vi naturligvis ikke imødekomme alle ønsker. —

Undervisningsformen er derimod ikke så lidt forskellig fra højskolernes — og må være det. Alt, hvad der hedder foredrag er bandlyst. Intet hold må være på over 30, og så at sige alt foregår i samtale- eller diskussionsform. Det betyder selvfølgelig ikke, at læreren ikke kan få sagt, hvad han vil, eller at soldaterne ikke vil høre på ham. Det vil de gerne. Men taler han alene og længe, falder de i søvn — en stor del af dem ihvertfald. Det er helt uundgåeligt. Derfor må de aktiviseres så meget som muligt, og det kan ske på mange måder. De vil gerne snakke med, når de har en fornemmelse af, at de kan udtale sig frit, og det har de ganske utvivlsomt. De vil gerne synge — i hvert fald når det er en melodi, de kender, og vi har klassesæt af Højskolesangbogen i alle lokaler. I de fleste fag har de hæfter og blyanter og skal tegne, skrive og regne forskellige ting. I nogle fag har de ligefrem en arbejdsbog.

Men selvom foredrag er bandlyst, så ligner undervisningsformen højskolens på en anden og dybere måde. Den skal være personlig. Stoffet skal komme soldaterne ved, og det skal komme læreren ved, og begge skal tage personlig stilling til det. Ellers bliver det hele kedeligt og mislykket, og man kan slet ikke holde interessen fangen. Disse undervisningsmetoder hænger selvfølgelig sammen med elevflokkens meget brogede sammensætning. Vi har jo faktisk et udsnit af hele den mandlige ungdom, ligefra de fineste og bedste og dygtigste til de modsatte yderligheder. Alle skal være med. I nogle fag deler de sig selvfølgelig efter interesser, så holdene bliver mere ensartede, men i medborgerkundskab er holdene meget brogede. Der er ingen anden vej end samtalen. De kan lære meget af hinanden, hvis man kan få dem til at lukke sig op og fortælle, og det afhænger igen i høj grad af, om læreren vil give sig selv og sin egen inderste mening, eller han kun vil meddele et sagligt stof.

Når jeg har sat den overskrift over mit brev, som jeg har, hænger det sammen med dette forhold. I forhold til soldaterundervisningen er højskolen en fredet og indhegnet plet. Her er vi ude på de vilde vover. På en højskole er der så at sige ingen igangsætningsmodstand. Alle kommer frivilligt og ved i hvert fald noget om, hvad de går ind til. Her er man for det første tvunget til at være soldat, og for det andet tvunget til at gå til undervisning, og først efterhånden opdager man, at denne undervisning er indrettet for ens egen skyld og sigter mod det civile liv, at den er civil både i form og indhold, at læreren kun vil een godt og måske endda formår at lære een noget af det, man aldrig fik lært i skolen, og som man egentlig gerne ville have lært, men aldrig har fået taget sig sammen til at gøre noget ved. Ja, måske kan han ovenikøbet gøre det på en sådan måde, at man stadig føler sig som et voksent menneske, som hans ligestillede.

Man kan møde rørende taknemlighed fra soldaterne, man kan møde intens

arbejdsvilje, interesse og energi, men man kan også møde hånlig ligegyldighed, demonstrativ sløvhed og uovervindelig søvnighed. Læreren er i og for sig uden beskyttelse. Og dog er han fri, akkurat lige så fri som på en højskole. De militære chefer har intet at sige over hans undervisning. Kravene, der stilles til ham, er i visse henseender større end på højskolen. Resultatet, der opnås, er derimod sikkert betydeligt mindre. Det er det dog alt for tidligt at sige noget om. Men her som på en højskole drejer det sig jo egentlig om en samtale mellem mennesker, der har fået deres liv i samme land og folk og til omtrent samme tid, en samtale om, hvordan dette liv skal leves. Ingen kan måle, hvad der kommer ud af en sådan samtale, men det er afgørende, at den føres. Det er vigtigt, at den føres i ro og koncentration og gennem lang tid på højskolerne, men den kan også føres midt i soldatertiden — i spredte glimt og med mange forstyrrelser, mens nogle snorker og andre måber af forbavselse, og en del måske overhovedet ikke opfatter, hvad der foregår. Denne samtale er højskolens hemmelighed og ligger bag al voksenundervisning i alle fag. Så meget ved jeg, at den også kan føres i civilundervisningen på en kaserne, og jeg synes, det er ganske overordentlig spændende, hvor mange man kan få med i den, og hvor langt man kan komme. Forhåbentlig så langt, at nogle får lyst til at fortsætte samtalen i ganske anderledes ro og koncentration under et højskoleophold.

Et par ord om lærerne også. Der er ingen faste lærere, men godt en snes timelærere, deraf to kommunelærere og en amtsskolekonsulent, tre præster, hvoraf een valgmenighedspræst og forfatter, to dommerfuldmægtige, to arkitekter, en landbrugskandidat, to musikpædagoger, to ingeniører, to arbejdsledere, en kunstmaler og to kontorfolk. Lærerkredsen er, som man vil se, også meget broget, og dog forenes den af en bestemt vilje til at få det bedste ud af en ny undervisningsform. Fornemmelsen af at være med i et pionerarbejde og et stort experiment virker stærkt inspirerende. Lærermøderne og samarbejdet med hele denne kreds er noget meget opmuntrende og værdifuldt.

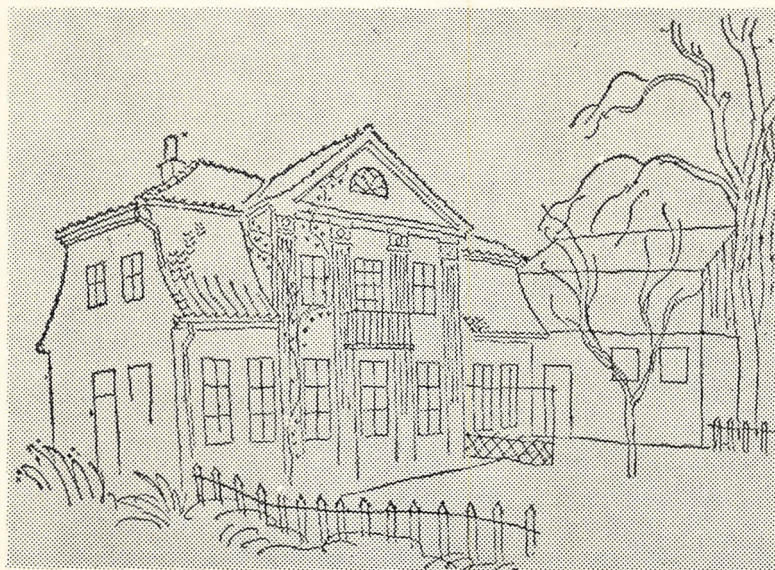
Vi sender alle gamle elever en hjertelig hilsen og håber, at mange vil finde vej til Mejsevej 5, Holbæk, og besøge os. Velkommen!

Anne Kirstine, Karen og Vilhelm Nielsen.

»Folk og værn«.

*Grundtvigs
Højskole
Marielyst.*

SKOLEÅRET 1952-53

På Østerbro kan man i denne tid se et vemodigt syn på hjørnet af Parkallé og Haraldsgade. Det er den gamle Grundtvigs højskole, som bliver revet ned. Netop i dette efterår for 100 år siden havde en kreds af danske og norske venner — siden kom svenske til — i anledning af Grundtvigs 70 års dag foretaget en indsamling for at hjælpe ham til at købe lystgården »Marielyst« på Rådmandsmarken og indrette den til højskole. Hovedbygningen var en gul to-etagers længe, og der var et tilliggende på 30 tdr. land. Tre år efter indviedes »Grundtvigs Højskole på Marielyst«, og til sin død fulgte Grundtvig dens arbejde. I 1890 var København rykket så tæt ind på højskolen, at man solgte bygningerne og flyttede skolen. Den gamle bygning forfaldt; den blev brugt til forskelligt, bl. a. til savskæreri. Men det var i virkeligheden en smuk bygning, og siden 1946 har en komité arbejdet på at få den restaureret til samlingshus for kvarterets ungdom. Desværre er det ikke lykkedes. »Grundtvigs Højskole ved Frederiksborg« har talerstolen fra »Marielyst« stående. Den har gjort rejsen med til Lyngby og siden hertil, og vi bruger den endnu ved vore store møder. Det var Jakob Knudsen, som engang sagde, at en højskole er en dansk mand på en talerstol, rejst mellem en flok unge. I nutiden har mange set noget alt for fordringsfuldt i en sådan situation. Men har blot de, der taler og fortæller, respekt for ordet og for dem, der lytter, kan en talerstol også nu være et sted, hvorfra redelig oplysning om menneskeliv og folkeliv udbredes, og vekselvirkning med den moderne ungdom kommer i stand. Bruger vi talerstolen sådan, tror jeg, det bedste er reddet fra

Grundtvigs »Marielyst«. Og vi er taknemmelige for, at så stor en ungdomsflok har villet samles i det forløbne år på den skole, som i dag bærer hans navn.

Vinterskolen

var besøgt af 133 Elever, deraf 129 danske, 54 nørrejyder, 18 sønderjyder — de fire fra Sydslesvig, 15 fynboer, 25 sjællændere og 15 fra Lolland, Falster, Tåsinge, Bornholm og Femø. Hele syv fra Femø! Desuden 1 schweizer, 1 tysker, to nordmænd og to svenskere. 43 havde været på efterskole og ungdomsskole, 16 på andre højskoler eller landbrugsskole og 22 havde besøgt mellem- og realskoler og gymnasier. Holdet var mere uensartet, end vi nogensinde har oplevet. By-islættet var ganske kraftigt. De tilpasningsvanskeligheder, som nogle havde, blev for de allerflestes vedkommende snart overvundet, så vinteren forløb godt. Det blev en meget livlig elevflok. Navnlig vil vi huske den for det fine kammeratliv, der efterhånden kom til at præge den. Fra første til sidste færd var der stor opmærksomhed og interesse i timerne. Vi maa karakterisere holdet i sin helhed som et dygtigt, men meget krævende elevhold. Det kom navnlig frem, da alle midt i januar skulle skifte frifag. Til vores overraskelse fik hjemstavnslære, svensk samfundsliv og håndarbejde ikke tilslutning nok. Man havde næsten udelukkende fordelt sig på psykologi, kristendomskundskab og det norske hold. Vi måtte tage ny fag ind. Mette Fog tog fat på ungdomskommissionen, Agnete Bjerre på kunstforståelse og Fält tog Finland med. Så blev alle seks grupper nogenlunde bemandede. Det var tydeligvis en god trang til at få sådanne frifag, hvor samtalepræget var meget fremtrædende, der havde gjort sig gældende. Allerede vinteren før havde vi et lignende tilfælde, hvor stærke ønsker om at vide og forstå, hvad der i dag er på færde i Afrika og Asien, førte til delvis omlægning af historieforedragene. Hver gang flokken, som har været på Wendelsberg, kommer hjem, møder vi noget tilsvarende. På den svenske skole har musikdirektør Larsson givet en fin og levende indførelse i nogle klassiske musikværker, så mange vender tilbage med ønsket om at få en lignende lærerkraft knyttet til Frederiksborg. Vi er klar over, at det er et godt ønske, vi nærer det selv, men desværre er der meget, meget langt mellem de mennesker, der virkelig magter denne undervisning på en højskole. — I lærerkollegiet 52—53 skete der kun få ændringer. Sigrid Moberg var rejst til Dalarne og afløstes af Nils-Gustav Fält fra Småland. Desuden deltog Inger Akerlie i øget omfang i undervisningen.

Foredrag, foreningsaftener, diskussioner m. m.

Ved vinterens månedsmøder talte i november professor *Poul Nyboe Andersen* om en række problemer i erhvervslivet, især om fri konkurrence, monopoler og prisaftaler. Ved decembermødet talte *Pip Christiansen* for en tæt besat sal om Finland med udgangspunkt i den begivenhed, at finlænderne netop havde sendt den sidste damper fra Åbo med den sidste krigsskadeserstatning til Sovjet. Levende og stærkt samlede hun foredraget om det store freskomaleri i Finlands bank i Helsingfors, hvor kunstneren Lennart Segerstråle har skildret det finske folks skæbne under og efter krigen. Det blev ikke et »juleforedrag«. Men der var stærke adventstøner i det, toner af forventning og håb, om at Finland i endnu flere henseender må komme ud af de mørke

På »Fana«.

13. december.

Fastelavn.

Grønnegården, Vartov.

skygger fra krigens år og genvinde sin fulde nationale uafhængighed. Om aftenen underholdt Hillerød studiekor os fint, bl. a. med gamle julesange. I januar hørte vi forstander *Otto Krabbes* foredrag om bolignøden i København, hvor mere end 100.000 mennesker lever under langt ringere forhold end i Londons værste slumkvarterer. I kvarteret omkring Saxogade er beboelsestætheden 1300 pr. ha., mens den i Eastend »kun« er 6—700. Mange af Krabbes oplysninger bed sig fast, f. eks. at der på Vesterbro sker et selvmord daglig. Og at der årligt ofres 10 millioner kroner på at holde Københavns gader rene, men praktisk taget ikke een øre til saneringsformål. Foredraget sluttede med, at Krabbe pegede på, at saneringen var et politisk spørgsmål, og at hver enkelt derfor måtte overveje, om han vil tage medansvar for at lade disse forhold bestå. For nylig har mange af jer set en film om, hvordan politiet bekæmper den »farlige ungdom«, som vokser op i de kvarterer. Der kan være grund til at understrege, at dette jo kun er et symptom, som bekæmpes. Filmen, der er meget rost, siger i modsætning til Krabbe ualmindelig lidt om selve ondets rod. — Månedsmødet den 10. februar, som efter gammel Frederiksborg-skik var afstemningsfest, fik i år kun ringe tilslutning på grund af vinterens eneste snestorm. Men kirkeminister *Carl Hermansen* kom, og vi fik en god sønderjysk aften. Kan I huske det lille oplevelsesglimt fra øen Sild, hvor Hermann Görings uovervindelige fæstningsværker nu ligger i ruiner, mens det gror på den fattige haveplet ved den danske skole. Karen Nielsen reciterede danske digte, og Kramers kor sang fint, især hans egen udsættelse af »Den Ti, te do draw fra mæ«. Vi sang til sidst »Der står et træ i Slesvigs jord« og måtte igen tænke på nazismens cementbrokker og på alt det, der trods megen modgang gror i Sydslesvig, og som higer mod voksefred og blomstring lige som lærerens blomster ved Hørnum skole. — Midt i marts kom det sidste møde med højskolelærer *Johs. Rosendahl*, der talte om den økonomiske udvikling i Sovjetunionen. Men i løbet af vinteren havde vi også lejlighed til at høre departementchef Eske Bruun om Grønland, den islandske Forfatter Bjarni Gislason om sit hjemland, dr. Mockrauer om tysk ungdom og fru læge Daugård om seksuelle spørgsmål. — Diskussionerne hveranden torsdag i forbindelse med samfundslæren blev indledet af ungdomskonsulent Helmer Rasmussen, fabriksinspektør Grete Jensen og afdelingschef Arne Fog Pedersen. Emnerne var landbougdommens uddannelse, arbejderbeskyttelse og radioen. De politiske aftener indledede fhv. landbrugsminister Carl Petersen for socialdemokratiet, folketingsmand Ladefoged, venstre, byrådssekretær Elmerkjær for de konservative, landstingsmand Sig Steffensen, retsforbundet, og folketingsmand Åge Fogh for det radikale venstre. Vi må være alle vore indledere taknemlige, fordi de vil ofre en aften på os, men ikke alle politikerne stillede eleverne tilfreds. Forud for hver aften var partiets program taget igennem af Vilhelm Nielsen. Derfor så man hen til en mere grundig tale med vægten på det område, som den enkelte indleder særlig kender og arbejder med. Men nogle holdt kun deres almindelige vælgermødetale. — Vi fik mere udbytte af vore egne »foreningsaftener«. Det er vort håb, at de aftener må give mere lyst og lidt inspiration til arbejdet hjemme i sognet og byen. Vi lagde ud med en godt ledet og livlig debat om fritidens udnyttelse. Næste gang interviewede aftenens leder for åbent tæppe ni, som alle havde tjent en tid i udlandet, i Frankrig, England, Norge, Schweiz og Sverige. I januar blev det »Nordisk aften«, hvor fire sydslesvigere læste og

»Hvad med de andre?«

fortalte sammen med to nordmænd og to svenskere. Navnlig vil vi huske de ejendommeligt skønne viser fra Telemarken og den dovne Lars i Lia. Dialektaftenen havde i vinter flere ægte dialekter, end vi længe har hørt. Det blev sønderjysk, sjællandsk og vendsysselsk, som løb af med præmierne. Den bedst gennemførte aften var vel »dramatikernes« H. C. Andersen-aften. Digte blev fremsagt med stor indlevelse, og der blev sunget og spillet og fortalt æventyr. Også FN-aftenen med model-mødet lykkedes. Navnlig Sovjets repræsentant svang sig i Graubners skikkelse op på vulkanske højder. Den sidste af vore torsdage var der amatører i »foreningen« med Holbergs »Mester Gert Westfaler«, hvor bl. a. den snakkesalige barbers rolle blev klaret med rivende tungefærdighed. Karen Nielsen stod jo bagved her som ved digteraftenen. — En lille række film så vi alle, filmen om bondefrigørelsen, den amerikanske »Du kan ikke ta' det med dig« med vittige angreb på statsmaskineriet, to film, produceret med bistand af Nationalmusæets videnskabsmænd, »Fra Danmarks altid« og »Fra jordhytte til glashus«, og endelig redaktør Fosmarks to Indien-film med krasse sociale skildringer fra det menneske-myldrende og ludfattige Asien.

Skuespil, udflugter, fester m. m.

Det er naturligvis arbejdet i skolestue, gymnastiksal og foredragssal, der fylder hverdagen, og når højskoletiden er kommet på afstand er det for de fleste et helhedsindtryk heraf, som navnlig holder sig. Men på kortere afstand er det vel en række lyse enkeltheder, der endnu står forrest i erindringen. De giver også hvert skolehalvår en del af dets præg, lige fra ankomst og indkvartering og den første sammenkomst i foredragssalen, hvor sang og tale åbner skolen igen og indleder noget nyt i hver enkelts liv, og indtil de store rum igen står tomme, når flokken er »spredt ud i kæden«. Allerede den første måned afviklede vi slotsturene til Frederiksborg, Fredensborg og Kronborg.

Navnlig den første søndags vandretur til Fredensborg gennem Gribskov i blikstille vejr med let frost og lidt nyfalden sne var såre festlig. Helsingør oplevede vi derimod i bidende kulde. Det gjorde indtryk at besøge skibsværftets vældige, men barske arbejdsplads, åben for vejr og vind, med 3300 mand i hårdt arbejde. En søndag i november holdt Frederiksborg amts gymnastikforening delingsførermøde hos os. Ti cand. teol.'er fra pastoralseminariet fulgte undervisningen den 21. november. Få dage efter blev 24 seminarielever fra Blågård puttet ind på holdene. Allersidst i måneden kom den første Københavnstur med besøg i Radiohuset, Rigsdagen, Vartov, en tekstilfabrik og om aftenen Det kongelige teater med Holbergs »Lykkelige skibbrud« og balletten »Amor og balletmesterens luner«. Midt i december fik vi den første

Køkkenstaben.

skolekoncert. Måske lå programmet lidt i overkanten, men for mange blev det en oplevelse at se og høre et stort 70-mands symfoniorkester. De første to søndage i december var der gudstjeneste. Kirken ved skolen var festlig med mange tændte lys. Det var igen advent. Sankta Lucia og hendes terner og stjernedrenge besøgte os en grå decembermorgen, og vi hørte igen dengamle legende om pigen fra Syrakus. Nu nærmede vi os jul. Af hensyn til DSB's billig-

rejser måtte vi holde juleafslutning d. 20. december. Til gengæld samledes vi igen et par dage før end sædvanligt. 5. januar: gensyn, god stemning, arbejdet hurtigt i gang. Ved juletid var kommet et melodihæfte til de nye sange i Høj-skolesangbogen, og vi lærte mange af dem i fællessangtimerne. Særlig Otto Mortensens »Kringsatt av fiender« slog an. Det var Nordahl Griegs ord, der fængede; de er som skrevet ind i de unges situation just nu. 10. januar nytårsbal. Dagen derpå travetur med Mariegård foran til Freerslev. Om aftenen læste lærerne Kaj Munks »Fugl Fønix«. Senere på vinteren fulgte »Erasmus Montanus«, »De røde tjørne« af Leck Fischer, »Drengen vender hjem« af Milne m. m. og på Alléscenen i København Arthur Laurents gribende krigsskuespil »Ikke som de andre«. — Første søndag i februar var Inger og Olav Akerlie og Stryhn med alle på tur til landbrugsskolen og Kingos gamle kirke i Slangerup. Stryhn var også med flokken på visit på Nordsten, Trollesminde, Sophienborg og hos gårdejer Søren Brandstrup. Vi har grund til at sige tak for den gæstfrihed, vi alle vegne mødte. — Midt i måneden kom den anden koncert. Arne Hammelboe ledede det store orkester, og vi hørte Mendelssohns dejlige »italienske« symfoni og en Beethoven-koncert for klaver og orkester. I februar blev det vinter og desværre influenza, som det tog en drøj måned at drive ud; de fleste både elever og lærere bukkede under for den nogle dage. Fastelavns-søndag havde vi op mod hundrede gæster, bl. a. Pip og Jens Carl. Der var dans og elevkomedie og en masse fastelavnske løjer. Med Bjerre som regissør og Mette som instruktør opførtes Dons Christensens »Hvad med de andre«. Stykkets problem havde fanget »skuespillerne«, så der kom den rigtige atmo-

sfære både over landboscenen og byhjemmet. Navnlig gennemførte Anders Pedersen dygtigt hovedrollen som en københavnsk jord- og betonarbejder. I marts littede vinteren og influenzaen med, og vi fik den sidste måned med friske forårstoner i luften. Under Sverigesudvekslingen rykkede rektor Hallin ind med 77 Wendelsbergere, mens Bent Jacobsen anførte 73 af vore mod nord. Derom andetsteds. Imens var gymnastikken i sikre hænder hos Mads Østergård. Forældremødet midt i marts havde dobbelt så mange deltagere som i fjor. Vi fik en hyggelig dag med gæsterne, der var kommet bl. a. helt fra Hanherred og Salling. Inger Akerlie var syg, men Karen Måsbøl vikarierede dygtigt med kort varsel. Ved samme lejlighed fik vi alle at se, hvor dygtige vore delingsførere var. — Den 23. marts købte skolen »Æbelholt« af Fogs. Aftenen før havde vi den sidste skolefest med mange gæster, nogle imponerede os med hvide handsker og sværd ved lænd. I pausen anden akt af »Barselstuen«, hvor Korfits gang på gang måtte under bordtæppet for en lang rad imponerende damer lige fra Anne Kandestøbers til Geske Klokkers. — I forbindelse med folkeafstemningen om valgretsaldere og folketingsvalget den 26. marts arrangeredes tilsvarende afstemninger her. Efter vældige forberedelser med stor reklame faldt 21-års valgretten med 67 stemmer imod 73 for 23 år. »Folketingsvalget« gav 77 stemmer på venstre og 20 på retsforbundet, 17 socialdemokrater, 15 radikale, 9 konservative og 3 kommunister. — Ja, meget mere kunne nævnes fra vinteren 52—53. Der var nogle ting, som bedrøvede os, men bagefter husker vi helst alt det lyse lige fra Tyges gjaldende horn-toner og Buddes lørdags-trækspil i gymnastiksalen, og til Emil Petersens og Kramers oplæsningsaftener, krybbespillet ved juletid, hjemmeaftenerne og kammeratskabet, der voksede så fint, syntes vi, lige til afrejsens dag kom d. 30. marts. Dagen derpå startede Mette sin gamle auto, der i løbet af et par dage førte hende og børnene til Rødding. Vi siger familien Fog Pedersen tak for godt naboskab og Mette i særdeleshed for djærvt makkerskab i skolearbejdet, og vi giver dem, hvad vi har af gode ønsker for deres arbejde, hvor de nu er.

April kom med vore gartnerfolks, Vera og Hans Hansens bryllupsfest. Efter påsken var der Frederiksborgmøder og en del andre møder, især i Jylland. Sidst på måneden fik vi besøg af Bondelagets folkehøgskole fra Mysen sydøst for Oslo, 40 elever ledet af den tidligere Frederiksborglærer Mathias Skrede og hans frue, Kersti f. Haugsøen (1935). I flokken var Torstein Bjørke fra 51—52. På den tid flyttede Inger og Emil Petersen ind på »Æbelholt«. Af Grete Søndergårds stab rejste Tinne Kjærulff, Asta Måsbøl og Betty Larsen. Efter sommeren rejste Tony Johansen (nu Jensen, Ugerløse), Olaug Lurås, Karen Margrethe Jessen og Erna Spanggård. Vi siger dem alle tak for god hjælp.

Sommerskolen

Det var sommer den søndag pigerne kom. Sådan en vår havde vi ikke oplevet i mange år. Over 20 graders varme den 3. maj. Espaliertræerne blomstrede. Birketræerne havde forlængst foldet alle bladene ud, og de andre stod midt i løvspringet. Haven var så prydelig. Men vore gartnerfolk havde også slidt omkap med det vældige forår. Nu tog 135 piger skolen i besiddelse, deraf 3 færinger, 1 norsk, 4 svenske, 81 nørrejyder, 17 sønderjyder, 19 fra Sjælland, 10 fra Fyn og 5 fra øerne Femø, Fanø, Lolland og Falster. 46 havde været på ungdoms- el. efterskole, 6 på andre højskoler og 27 på mellem- og realskoler.

En særdeles venlig, voksen og virksom pigeflok, som vi kun har lutter gode minder om. Cecilie Tøpholm og Jytte Schacht sluttede sig igen til lærerflokkene. Esther Iversen, elev fra 1946, kom fra Kerteminde husflidshøjskole og gav Karen solid hjælp på vævestuen. Fil. mag. Per Olof Fredén fra Kvänum i Väster Götland bestred stillingen som svensk lærer med dygtighed. Og Emil Petersen fik igen timer på skolen. 4. maj oprandt med ordensforedrag, skema-gennemgang og prøver. Sidst på dagen lærte vi nogle af sangbogens nye 1945-majsange. Og om aftenen samledes vi alle endnu engang til 4. maj-takkegudstjeneste i den lys»klædte« kirke. Grete og pigerne havde tændt lys i alle skolens vinduer, da vi gik hjem. Dagen efter fik vi besøg af Fins folkhögskola fra Köklax, 35 vinterelever med rektor Sten Holmberg i spidsen. Det måtte gøre et stærkt indtryk på os at få at vide, at denne finske skole ikke havde længere til den rustne russiske pigetråd end vi til den forårslyse Gribskov, så nær lå den ved det Porkkala-område, der blev »udlejet« til Sovjet ved freds-slutningen. Uvilkårligt gik tankerne til vort eget grænseland og dets historie. 10. maj Fredensborgtur. Vi overværede hele »balletten« i forbindelse med vagtafløsningen, vandrede i parken og Nordmandsdalen, rastede ved Esrom sø og travede så hjem i ét stræk uden hvil mellem nyudsprungne bøge. Helsingør-turen faldt midt i måneden og blev som sædvanlig en fint koncentreret og lærerig tur. Den fik i år en usædvanlig afslutning. De gamle kanoner på Kronborg gav bragende salut for kongeskibet, der passerede forbi på vej til Norge. Sidst i maj var gymnastiksalen udlånt til den tredje og sidste mindeudstilling for kunstmaleren, højskolelærer Hedegård. Der blev solgt 46 lærreder, så legatkapitalen til glæde for os nu er på ca. 11.000 kr. Samtidig med udstillingen, der var ordnet af Anders Uhrskov, holdt vi månedsmøde. Redaktør Bent Melchior talte om staten Israel. Han havde deltaget som frivillig i krigen mellem jøderne og araberne og kendte alle den nye stats vanskeligheder. Alligevel bar foredraget et sådant præg af umiddelbar glæde over at være med i et folks befrielse, at vi måtte høre efter på en helt ny måde. Om aftenen holdt vi norsk 17. maj-fest og mindedes begyndelsen til et andet folks befrielse. Efter pinseferien havde vi den første Københavnstur med besøg i Mindelunden i Ryvangen og Grundtvigskirken, på forskellige musæer og hos FDB på Islands brygge, hvor bibliotekar Frank også i år havde et stort kaffebord klar til os. Dagen sluttede med en særpræget og fin teateroplevelse i »Det ny Teater«, hvor vi så det franske skuespil »Sejrherren« af Corneille. Anden hovedstadstur faldt allersidst i skoletiden med besøg i Statsradiofonien og på Christiansborg. Fra kongens bonede gemakker gik vi til Vesterbros fattigkvarter og besøgte Saxogården. Denne gang sluttede vi af med Brahms vidunderlige koncert spillet af Wandy Tvorek. — Grundlovsdag var vi alle på egnsbesøg indbudt af »Kirkeligt Samfund for Helsingø« med formanden, fru overlærer Vesth, som arrangør. Vejret var køligt, så vi var taknemlige for de mange døre, der gæstfrit åbnede sig for os. Om aftenen var der møde, hvor bl. a. sangkoret ledet af Bent Jakobsen for første gang var i ilden. — Aftenen efter ved kaffetid var forhøjningen i spisesalen klædt i birkeløv og svenske farver i anledning af »Svenska flaggans dag«. Fredén talte om »dagen«, som er temmelig ny og navnlig er blevet fejret under og efter den anden verdenskrig. Han pegede på den historiske baggrund for at gøre netop den dag til flagdag og kongedag: 6. juni 1523 blev Gustav Vasa Sveriges konge, og 6. juni 1809 afskaffedes enevælden i landet, to dage, der begge taler om folke-

Mölle, Sverige.

I Frilandsmuseet.

»Det gamle spil om Enhver.«

befrielse. Men denne baggrund er ikke almindelig kendt i Sverige, fordi svenskernes historie i de sidste halvandet hundrede år har gjort det nationale drag i deres folkeliv langt mindre fremtrædende end i de andre landes. Vi sang »Frihed er det bedste guld«, oprindeligt jo en svensk sang af biskop Thomas i Strängnäs og skrevet under indtryk af rejsningen mod danskerne. Nelly Hermansson og Fredén læste digte, og Inger Hansen spillede svenske folkemelodier. — Midt i juni fik delingsførerne en række fine timer med højskolelærerinde Else Bartholdy fra Askov som gæstelærer. Emnet var musikledsagelse til gymnastikken.

Sommermødet på Valdemarsdagen fandt sted i en hede så voldsom, at vi i mange år ikke har oplevet mage. Forfatteren Jørgen Bukdahl talte. Hans foredrag var et opgør med hele den romantisering af det nordiske, som vi endnu kan møde, men som kun er efterslæt af den skandinavisme, der så ynkeligt omkom i 1864. Bukdahls tale blev navnlig et varselskud til Det nordiske Råd, som for nylig er oprettet. I rådets første møde i foråret 1953 var man gået uden om alle de virkelig brændende nordiske spørgsmål. Ikke et ord havde lydt om de islandske håndskrifter — bl. a. af hensyn til Sverige, der også ligger inde med mange håndskrifter. Ikke et ord om den store gruppe mennesker i Sydslesvig, der slutter sig til den nordiske tankegang — intet om hensynet til nationaliteten og folkets ret over for flygtningene. Intet ord om det Finland, som lever i kampen for de rets- og frihedsidealere, der er selve den moralske grund under Det nordiske Råd. Rådet skulle naturligvis ikke løse de opgaver, men det havde virket befriende, om vi fra det første møde havde hørt nogle ord, hvor man vedkendte sig de nordiske problemer, som i dag er aktuelle i egentligste forstand. — Før mødet var der gudstjeneste. Frimenigheden har været uden præst, siden pastor Olsen, Grundtvigskirken, for halvandet år siden trak sig tilbage. Han er nu død. Siden har Vilhelm Nielsen varetaget gudstjenesterne med bistand af pastor Rørskou fra slotskirken. I sommerens løb gæstede præsterne Poul Holm og Asger Due fra København, og Erik Aalbæk Jensen, Osted, menigheden. I den nærmeste tid bliver der gjort forsøg på igen at knytte en præst til kirken.

19.—21. juni holdtes den 20. musiklejr som i fjor med Jørgen Berg, Sigurd Kramer og Åge Nielsen som ledere. Fjorten musikstuderende fra konservatoriet medvirkede. I løbet af korteste tid var hele skolen fyldt med toner, så det var en fryd også for os, der ikke var aktivt med ud over fællessangtimerne og foredragene. Allerede den anden aften havde gæsterne stillet en stor underholdningskoncert på benene. De indledede med Serenata notorna af Mozart og spillede i haven, som det egentlig hører sig til og blev brugt i den rokokotid, Mozart levede i. Luften var lun, og en åben niche mellem prydbuskene gav orkestret en fin plads. De fortsatte i salen med kvartetter og soloer, og Else Berg læste digte. Ved kaffen klang Lumbyes koncertpolka, og Kramers gamle viser kaldte jubelen frem. Sangerne sled bravt, især vil de nok alle mindes Rings korværk »Sommerdag i skoven«. Orkestret havde svære ting for, »Sinfonia seria« af Jørgen Bentzon, en »Concerto grosso« af Corelli og largoen af hans obokoncert. Det var dejlige dage med livlige gæster, flittige sangere, gode tilhørere og inspirerende og dygtige ledere, som i fællesskab gjorde den offentlige koncert til et festligt punktum.

Lærerne sommeren 1953.

Sommervejret slap op, men kom strålende tilbage til elevmødet. Lad det være sagt med det samme: det blev et godt møde, og stort blev det også med over 700 deltagere. Vi er ikke mindst glade for, at så mange også af de lidt ældre årgange stadig finder vej hertil. Allerede lørdag eftermiddag kom en flok 10-års jubilarerer, som havde været samlet hos Bente og Jacob Nielsen i Kæderup, med Pip, Guldagger og Emil Petersen i spidsen. Af tidligere lærere deltog også Laura Halkjær Christensen og Højstrup Jensen og frue. Mødet fik sit præg, ved at så mange deltog hele tiden. Allerede til eftermiddagsmødet lørdag var de første 300 kommet, og der var næsten lige så mange til møderne mandag formiddag. Guldagger talte om fællesskab. Pip om højskolens mål, Olav om Norges kulturkamp, Vilhelm om Lindhardt-røret og jeg om »Kuglen ved hjertet«. Der var opvisninger både af delingsførerholdet og hele sommerholdet ved Cecilie Tøpholm. Ved aftenfesten i gymnastiksalen sangt koret under ledelse af Bent, Karen Nielsen reciterede, og en af konservatorieeleverne fra musikdagene spillede. Ved middagen var der en mængde breve og kort og telegrammer med hilsener, ikke blot mange fra Danmark, men fra Frederiksborgere i Sydslesvig, Norge, Sverige Schweiz, England, USA, Tyskland og Kanada. (Vi ville gerne svare hver især, men elevskriftet her og de tre frederiksborgblade må være vore breve til jer). Søndag aften gik »Det gamle spil om Enhver« over friluftsscenen. Skuespillet har fået sin nuværende form af østrigeren von Hoffmannsthal og er fordansket af Johannes Jørgensen; men det har været kendt og elsket helt fra middelalderen og går vist tilbage til et gammelt engelsk forlæg. Dengang var det borgere og munke, som opførte det på købstædernes torvepladser. Når nu lærere og elever spillede

det, betød det altså kun, at den gamle og naive, men evigtsande historie om ethvert menneske var vendt tilbage til den kreds af jævne folk, hvor det først hørte hjemme. Emil Petersen havde den meget krævende hovedrolle som Enhver, og vi tror, at hans spil og hele spillet — alle tiders spil, som det er blevet kaldt — greb og bevægede tilskuerne.

Efter elevmødet gik sommerskolen hastigt til ende. Endnu var der turen til Kullen. Og en festlig aften med 30 repræsentanter fra Islands ungdomsforeninger, ledet af Ingolfur Gudmundsson, der er lærer ved Islands største folkehøjskole, Laugarvatn. Og der var forældremøde med mange deltagere, som samledes til tale og sang og gymnastik og gik på udstillinger af håndarbejder og frederiksborgmapper. »Enhver« spillede igen, denne gang for 400 mennesker, idet også egn og by var indbudt.

Jeg har engang givet en stil for, der hed »Det smukkeste, jeg har mødt«. Det var på en sommerskole, og en af pigerne kom nogle dage efter og sagde til mig: »Det kan vi jo slet ikke skrive om«. Jeg mente dengang, at det nok lod sig gøre. Jeg havde jo den bagtanke med emnet, at her kunne blive en god lejlighed ved gennemgangen til at angribe tilbøjeligheden til at forse sig på den skønhed, der kun er facade. Da jeg fik stilene, forstod jeg, at jeg måtte nøjes med det næstsmukkeste. Alligevel gav resultaterne ikke anledning til så megen kritik, som jeg havde ventet. Men nu går det i virkeligheden mig på samme måde her ved afslutningen af beretningen om sommerens forløb på Grundtvigs højskole, at jeg må sige, at det bedste — det smukkeste — har jeg slet ikke fået med, alt det, der har forbindelse med de stille, rolige skoledage og deres indhold, i salene og skolestuerne, i haven, på værelserne, mellem lærerne og kammeraterne, i fritiden og når der arbejdes. Forfatterinden Marie Bregendahl var som ung pige elev på Vrigsted højskole. I et interview i anledning af hendes 60-årsdag forsøgte hun så mange år efter at give udtryk for »det smukkeste« — for den oplevelse, højskolen gav hende. Hun sagde, og lad da hendes ord stå her til sidst som udtryk for lidt af det, jeg ikke kan sige bedre: »Højskolen kom til at betyde meget for mig. Den åbnede en verden for mig, hvis eksistens jeg måske nok havde anet, men som dog endnu ikke stod som en realitet for min bevidsthed. Hvor var det mærkeligt for mig, der aldrig, fra jeg blot var halvvoksen, havde kendt til andet end dette: op af sengen — ud til arbejdet — her at komme til at leve et helt nyt liv. De aner ikke, hvor netop dette at stå op om morgenen og gøre sig i stand og så sætte sig hen med ledige hænder og modtage indtryk af en helt, helt anden art end de vanlige, at udvikle sine kundskaber, få poesien og digtningens verden lukket op, lære naturen og livet at kende fra en helt ny side, hvor dette var en vidunderlig oplevelse«.

Gæster m. m.

For en skole med Frederiksborgs beliggenhed er gæster et særligt træk i skolens liv. Her har gået en stadig strøm af gæster fra udlandet. De er kommet i det sidste år fra Canada, Tyrkiet, Australien, USA, Tyskland, New Zealand, Svejts, Brasilien, Tasmanien, hele ti rigsdagsmænd fra Japan og en busfuld landmænd fra Frankrig. Vi opdager i en håndvending, om det er folk på studier eller bare turister; i sidste tilfælde ekspederes de særdeles hurtigt. Af helt særlig gribende interesse har de stadige besøg fra de underudviklede nationer været. De kommer næsten altid enkeltvis; hele syv gange

var her besøg fra Indien, flere gange fra Siam og Ceylon, men desuden fra Israel, Pakistan, Indonesien, Kina, Haiti og Liberia. Særlig stads var der gjort af en lille vigtigprås fra Siam, han var adelig, var ledsaget fra undervisningsministeriet og var selv undervisningsminister. Men i almindelighed har repræsentanterne fra disse folk været dybt optagne af at høre og spørge; jeg husker endnu et virkeligt indgående forhør om højskolens arbejde af en kvindelig, jødisk embedsmand fra Israels undervisningsministerium. — Men dertil kommer alle de besøg, som går over Sundet. De er særlig velkomne, fordi det tiest er arbejdsfæller fra nordiske højskoler. Her var svenske besøg fra Bollnäs, Kungälv, Wendelsberg, Munka-Ljungby, Hola, Sunderby, Hvilan o. fl. folkehøgskoler — sidstnævnte med hele sommerflokken. Og norske fra Glåmdal småbruksskule, Grenland ungdomsskule, Ringerike, Numedals, Solbakken og Bondelagets folkehøgskuler — den sidste med hele vinterholdet. Her var besøg fra to finske højskoler, også her den ene med eleverne. Og her var det ny forstanderpar, Johannesen fra Föroya folkuhaskola, som nu skal videreføre Simun og Johannes av Skardis højskolearbejde på Færøerne. Ikke så få af disse nordiske visitter er led i studierejser, der går fra sted til sted. Vi syntes nogle af besøgene var for kortvarige, om man vil lære en højskole at kende.

Fra august til november

Den første uge efter sommerskolen holdt Dansk friskoleforening sit årskursus her med 95 deltagere. Forstander Niels Pedersen, Osted, ledede. Straks efter fulgte i nogle dage en studierejse for 40 svenske frugtavlere fra Bohuslän, anført af rektor Carl Blomquist fra Bilströmska folkehøgskolan. Han var Frederiksborglærer i 1935—36. Olav, Fredén, Karen og jeg deltog i begyndelsen af september i det nordiske højskolemøde på Fana højskole ved Bergen. Der traf vi Gertrud Pitter, Karen Sørensen, Inger Marie Schlüter og Ingrid Nørregård fra sommerskolen. 18.—20. september holdt 200 ledere fra De danske gymnastikforeninger årsmøde her, ledet af lærer Karsten Gundersen. Dagen efter var over 150 husmødre fra Frederiksborg amts husholdningsforeninger samlet til et hyggeligt møde. 2.—4. oktober fulgte vort eget efterårsmøde. Udefra medvirkede forstanderne Johs. Pedersen-Dalum, Hans Lund og Morten Bredsdorff, magister Bjørn Rasmussen, recitatrice Grethe Tønnesen, forfatteren Broby-Johansen og professor Skydsgård. Der var betydeligt flere deltagere og

Anne Grete Bertelsen.

boende gæster end i fjor. — 10.—11. oktober holdt »Økumenisk fællesråd« møde på skolen med ca. 100 deltagere. Biskop Fuglsang-Damgård var leder.

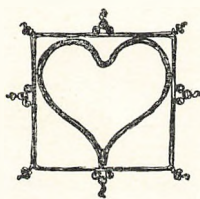
Lige efter efterårsmødet fik vi i breve fra gamle elever at vide, at *Anne Grete Bertelsen* fra Bjerndrup ved Tinglev den 29. september var død af børnelammelse på epidemisygehuset i Århus, så kort tid efter at hun rask og glad var rejst fra Frederiksborg.

Det har gjort et stærkt indtryk på os. Vi kan ikke lade være med at tænke på hendes mor og far, som vi så sammen med hende ved forældre-mødet i sommer. Anne Grete hørte til de unge, vi kom til at sætte pris på. Hun vandt jo alle ved sin venlige færd. Ved elevmøder og mange andre steder må vi fremtidig savne hendes lyse ansigt. Men vi vil bevare mindet om hende som en meget god kammerat og ven, en energisk elev, en fin og beskeden dansk pige.

24. oktober slog afrejsens time for Karen og Vilhelm Nielsen. Vi siger dem tak for godt arbejde og medarbejde og for oprigtigt venskab, som jo ikke bliver afbrudt som den tid, der nu er forbi. Vi vil savne Vilhelm i kirken, men jo dem begge i skolestuerne og ved vore lærermøder. Jeg taler for mange, ja, på fleres vegne, end jeg kender, når jeg siger dem tak for det, de gav af klogt og fint i de år, de var knyttet til Grundtvigs højskole. Der er heldigvis broer over Isefjorden og Roskilde fjord. Vejen er kort til Frederiksborg. Vi glæder os til at se dem her igen og véd, at de vil komme, både til elevmødet og flere gange. Vi ønsker Vilhelm glæde af den krævende lederstilling, man har bevæget ham til at overtage. Og dem begge — ja, dem alle tre! — alt godt i deres nye hjem i Holbæk.

Nu går så året igen på hæld. Haven er i disse dage fyldt med dynger af gule og brune blade. Tågen fortættes mod træernes grene og drypper ned. Der er stille overalt. Men om en uge begynder et nyt skoleår. En stor skare nye rykker ind og fylder alle rum med liv. Nu er det deres vinter, der stunder til. Vi vil lære dem at kende, og vi vil ønske, at det også må lykkes os at lære dem at kende det, som vi holder af. Og vi véd, at I, som læser dette, og som vi alle sender vore bedste hilsener til, nu tænker i samme retning som os: at det må lykkes på Frederiksborg, at også det nye hold får glæde af sin højskoletid.

S. H. J.

ELEVFORENINGENS GENERALFORSAMLING

Grundtvigs Højskoles Elevmøde d. 11., 12. og 13. Juli havde atter i Aar en glædelig stor Tilslutning. Ved Middagsbordet d. 12. Juli i den propfyldte Gymnastiksal bragte Elevforeningens Formand, Forstander *Ernst J. Borup*, en Hilsen fra Skolebestyrelsens Formand, fhv. Ligningsdirektør *H. C. Henningsen* og Frue, som paa Grund af Bortrejse ikke kunde være til Stede, og gav paa Bestyrelsens Vegne Meddelelse om, at Grundtvigs Højskole pr. 15. Juni 1953 havde faaet en ny Fundats godkendt af Undervisningsministeriet. Dette betød ikke, at Skolen nu gik over til at være en selvstændig Institution, for det havde den været lige fra 1856, da Grundtvig udstedte sit Gavebrev om Skolens Oprettelse, men det betød, at den gamle Fundats fra 1882 var blevet ændret i Overensstemmelse med Højskoleloven af 1942 og senere Cirkulærer, saaledes at Skolen kan faa Del i de betydelige Tilskud, der kan ydes Højskolerne efter denne Lov, og dette betyder igen, at Skolen i de nærmest kommende Aar kan moderniseres og evt. udvides. Den nye Fundats betyder ogsaa, at Skolens Bestyrelse, der hidtil havde bestaaet af tre Medlemmer, nu udvides til fem Medlemmer, idet Skolens Forstander og Elevforeningens Formand fremtidig er Medlemmer af Bestyrelsen.

Skolens Bestyrelse bestaar for Tiden af:

Fhv. Ligningsdirektør *H. C. Henningsen*, Glostrup (Formand),
Biskop *Gudmund Schiøler*, Roskilde,
Gdjr. *Jacob Nielsen*, Kæderup,
Forstander *S. Haugstrup Jensen*, Hillerød,
Forstander *Ernst J. Borup*, Kbhvn. (Form. for Elevforeningen).

Ved Elevforeningens Generalforsamling, som holdtes efter Middagen med Højskolelærer *Bent Jakobsen* som Dirigent, gentog Borup denne Meddelelse og betonede, at Elevforeningen maatte paaskønne, at den nu var blevet repræsenteret i Skolens Bestyrelse. Formanden aflagde derefter Beretning om Foreningens normale Opgaver: Afholdelse af Elevmøde, Udgivelse af Aarsskriftet og Un-

derstøttelse til trængende Elever, og aflagde Rapport om Landsforeningens Aarsmøde d. 30/4 53 og dens Virksomhed.

Medlemstallet i Gr. Højskoles Elevforening var 3114 pr. 1/7 53 mod 3159 pr. 1/7 52. Trods den lille Nedgang var man sluppet over Forstanderskiftet paa en lempelig Maade, og Skolen er glædeligvis stadig godt besøgt.

Trykningen af Aarsskriftet for 1952 var desværre blevet 1125 Kr. dyrere end beregnet, hvilket bl. a. skyldtes, at Trykkeriet havde beregnet Overarbejdspris.

Endvidere omtaltes det nye Medlemsblad »Frederiksborg«, der var udsendt i tre Numre, og der gjordes rede for C. P. O. Christiansens Mindefond, som for Tiden er paa godt 2600 Kr.

Efter en kort Drøftelse vedrørende Medlemsbladet godkendtes Formandens Beretning enstemmigt.

I Kassererens Fravær fremlagde Formanden det reviderede Regnskab for 1952/53 og fremhævede, at Kontingentforhøjelsen i Fjor havde indbragt 2725 Kr. mere end Aaret forud, hvilket kunde dække Udgiften til Medlemsbladet. Naar Kassebeholdningen alligevel var dalet med 1383,65, skyldtes det Fordyrelsen af Aarsskriftet. Regnskabet godkendtes uden Diskussion.

Der bevilgedes for Aaret 1953/54: 1200 Kr. til Elevunderstøttelser, 200 Kr. til Frederiksborgkredsen i København, 200 Kr. til Lærernes Rejser til lokale Elevmøder og indtil 100 Kr. til Portrætter af C. P. O. Christiansen og Fru Christiansen.

Ved Bestyrelsesvalget genvalgte Frk. Eva Jensen og Frk. Eva Haugaard for to Aar. *Elevforeningens Bestyrelse* bestaar derefter af:

Forstander *Ernst J. Borup*, Formand,
Gdjr. *Jacob Nielsen*, Kæderup, Næstformand,
Landm. *Albert C. Svendsen*, St. Magleby,
Frk. *Eva Jensen*, Ny Lejre pr. Lejre,
Frk. *Eva Haugaard*, »Skovshoved« pr. Skive,
Landm. *Gunnar Drewsen*, Biblioteket, Vejen,
Frk. *Inger Hansen*, Grundtvigs Højskole,
Landm. *Anders Pedersen*, Ullerslev,
Frk. *Maja Overgaard*, Søften pr. Hinnerup.

Elevforeningens Sekretær og Kasserer er Frk. *Guldborg W. Nielsen*, Skolegade, Helsingø, Revisorer er Lærer *Emil Petersen*, Hillerød, og Gdjr. *Jacob Nielsen*, Kæderup.

Ernst J. Borup.

BERETNING FRA LANDSELEVFORENINGEN 1953

L andselevforeningen har igennem sekretariatet i Vartov i det forløbne år taget en række nye opgaver op, samtidig med at der er blevet arbejdet på at udvide de gamle.

Henvendelser til sekretariatet fra mennesker, som ønsker orientering om forhold højskolen vedrørende er i stadig stigen. Vi forsøger at udbygge enhver også kun periferisk kontakt til en varig forbindelse. Det er naturligvis et arbejde på langt sigt, men har dog alligevel resulteret i en 100 pct.s forøgelse af elevtallet på sommerferiekurserne, af hvilke der i år blev afholdt 18 med et samlet deltagerantal af 800.

Sidste år afholdtes 11 kurser med 400 elever.

Siden oktober 1952 er formidlet 109 elever til de almindelige sommer- og vinterskoler. Det tilsvarende tal ved sidste beretning var 63.

Sekretariatet har med støtte af Foreningen for høj- og landbrugsskoler og undervisningsministeriet oprettet en særlig afdeling (Folkeoplysningens Informationskontor — The Scandinavian Adult Education Information Office), hvis opgave det er at vejlede udlændinge om de nordiske landes oplysningsarbejde (højskoler, aftenhøjskoler, oplysningsforbund m. m.) Gennem dette kontor er i sommer 350 udenlandske gæster blevet orienteret ved hjælp af film, foredrag, pjecer, og samtidig har i vi i mange tilfælde arrangeret studiebesøg på skoler og institutioner.

Også aftenhøjskolen, som Landselevforeningen driver i Vartov for at knytte forbindelser til større kredse i København, har i år udvidet sit arbejdsområde. Der er i dag indtegnet 274 elever, og det er vigtigt at notere, at Askov og Krogerup højskoler elevkredse nu er direkte med i samarbejdet, samtidig med at flere andre elevkredse (f. eks. Den internationale Højskoles) har været behjælpelig med at virke for større tilslutning. Vi betragter dette som en meget værdifuld indledning til et samarbejde med flere og flere elevkredse i det fælles mål: at gøre den danske folkehøjskole kendt i større kredse af befolkningen.

Landselevforeningen har ladet fremstille en ny højskolepjece, som i efteråret vil blive fordelt over hele landet i 10,000 ekpl. Rekvirer et antal af denne pjece til uddeling.

Fabrikshøjskolerne for 1952—53 er i år begyndt tidligt, idet de første møder på to virksomheder i København allerede er afholdt, og hele vinterens møderække er planlagt.

26/10 1953

Thyra og Erik Halvorsen.

FORELØBIG PLAN FOR MØDER OG FESTER 1953—54

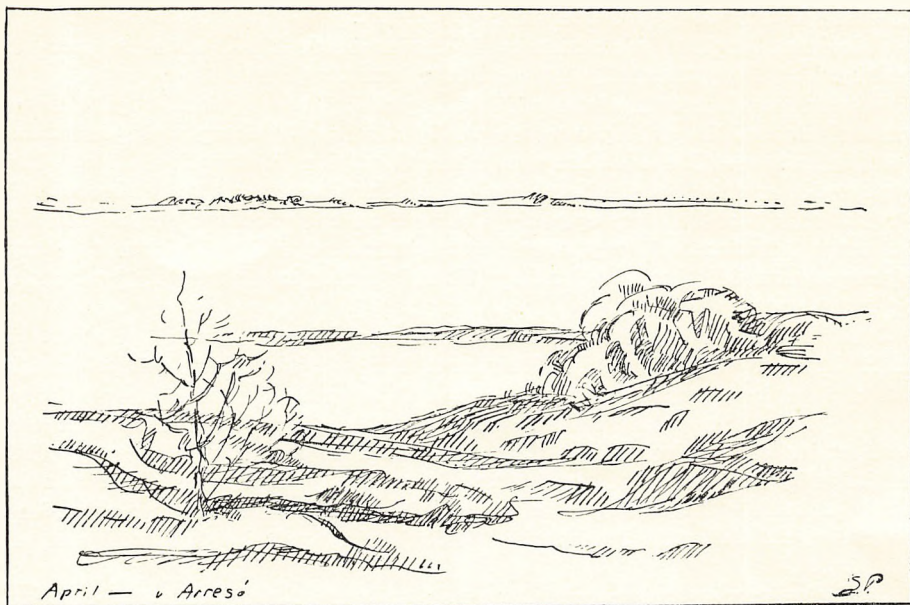
Elevmødet bliver som tidligere år den anden lørdag og søndag i juli måned, i 1954 den 10. og 11. juli. Alle gamle elever og deres pårørende er meget velkomne. I 1954 har årgangene fra sommeren 1929 og vinteren 1929—30 25 års jubilæum. Sommeren 1944 og vinteren 1944—45 har 10 års jubilæum. Velkommen til Frederiksborg!

Fastelavnssøndag den 28. februar vinterfest. Elevkomedien begynder kl. 18,45. Tidl. Frederiksborg-elever er velkomne! Tag tæpper med, hvis I vil overnatte!

Månedsmøder: 15. novbr.: professor Poul Nyboe Andersen, 13. december: Pip Christiansen, 17. januar: sekretær Jørgen Andersen, 10. februar: fhv. rigsdagsmand Herman Clausen, Slesvig, og 21. marts: folketingsmand Augo Lyng, Grønland. Foredragene er kl. 16, gudstjeneste kl. 14 og om aftenen forskellig underholdning.

Efterårsmødet 1954 vil formodentlig blive flyttet 14 dage frem, nemlig til dagene 17., 18. og 19. september. Nærmere i elevbladet.

GRUNDTVIGS HØJSKOLES LEGATER

I Grundtvigs Højskoles første Fundats, som blev oprettet af Skolens Bestyrelse d. 18. December 1882, staar der i Paragraf 4, at „da der er tilflydt Skolen to Kapitaler med den særegne Hensigt at hjælpe fattige Elever, nemlig 2000 Kr., som er skænkede af Professor Frederik Hammerich, og 2800 Kr., der er skænkede af Biskop Grundtvig, vil der af Skolens Bestyrelse være at paase, at Renten af 4800 Kr. efter en Rentefod af 4 pCt. aarlig, altsaa 192 Kr., anvendes i det nævnte Øjemed“.

N. F. S. Grundtvigs Legat er oprettet i 1871, da man fejrede Grundtvigs 60 Aars Jubilæum som Præst. Ved denne Lejlighed dannedes der et Udvalg, bestaaende af Pastor A. Fenger, Brygger J. Vestberg og Handskemager N. F. Larsen, (hvoraf de to første var Medlemmer af Grundtvigs Højskoles Bestyrelse, og den sidste blev det i 1878), som fik Kirkegængerne i Vartov til at skyde sammen til en ny lukket Vogn til Grundtvig. Den blev af Indbyderne bragt ham Pinselørdag, saa at Grundtvig kunde køre i den til Kirke Jubilæumsdagen, som var 2. Pinse-dag. Der indkom saa meget, at der blev et Beløb tilovers. Og paa Jubilæumsdagens Eftermiddag fik Grundtvig ved Professor Fr. Hammerich overrakt en Pengegave paa 2000 Rdl. = 4000 Kr. I sin Takketale sagde

Grundtvig, at han agtede at anvende dette Beløb saaledes, at Halvdelen deraf benyttedes til at skaffe Piger og Karle, der havde Lyst dertil og kunde ventes at have Gavn deraf, frit Ophold paa en Folkehøjskole, mens den anden Halvdel skulde benyttes til Fremme af Salmesangen. Derfra stammer altsaa ovennævnte Legat.

Frederik Hammerichs Legat er oprettet i 1873 af Professor i Kirkehistorie, Fr. Hammerich, der var en af Grundtvigs nære Venner og Tilhængere, og som bl. a. talte ved Grundtvigs Begravelse. Det var ogsaa Hammerich, som ved ovennævnte Jubilæum overrakte Grundtvig et Diplom som Medlem af Det kongelige norske Videnskabernes Selskab i Trondheim.

Af Grundtvigs Højskoles Bestyrelsesprotokol fremgaar det, at Bestyrelsen i Perioden 1880—84 — i Lars Dinesens Formandsperiode — med Undervisningsministeriets Billigelse har faaet frigjort en Obligationspost paa godt 4000 Kr. til Anvendelse for Skolens Drift. Det er antagelig ovennævnte Legaters Hovedstol, som er medgaaet hertil, og det er vel derfor, at Bestyrelsen i 1882 har forpligtet sig til hvert Aar at udbetale Rentebeløbet paa 192 Kr. til Elevunderstøttelser. Dette er sket i alle Aarene siden. I 1931, da H. C. Henningsen blev Formand, drøftede Bestyrelsen disse Legater og ønskede dem oprettet igen. Men da der paa dette Tidspunkt ikke var Midler dertil, blev det udskudt. Rentebeløbet bliver dog stadig hvert Aar udbetalt til Elevunderstøttelse.

Frk. Betty Nyegaards Friskolelegat beror i Undervisningsministeriet. Det er oprettet ved Fundats af 22. Marts 1895 i Henhold til Testamente af 8. August 1864 efter *Cathrine Elisabeth Nyegaard* af Sorø, som nok er identisk med Betty Nyegaard. Legatkapitalen er paa 6100 Kr. De aarlige Renter heraf udbetales gennem Finansministeriet til Bestyrelsen for Grundtvigs Højskole, som efter Fundatsen skal anvende to Tredjedele af Rentesummen (144 Kr.) til Støtte for en fattig og velbegavet Bondekarl, som er Elev paa Grundtvigs Højskole, og en Tredjedel (72 Kr.) til Støtte for Friskolen i Broby ved Sorø, saa længe denne Skole eksisterer, og ellers til en anden dansk Friskole.

Niels Madsens med fleres Legat. Af de Mennesker, som i 1867 støttede H. Rosendal, da han oprettede Vinding Højskole ved Vejle, ønskede fem ikke at modtage deres Penge, dengang Rosendal udbetalte de andres. Det var Gaardejerne *Niels Madsen* og *Niels Pallesen*, begge Skærup, Partikulier *Jørgen Axel*, Gdr. *Jeppe Bjerts Enke*, Gdr. *Claus Davidsen* og Gdr. *Jens Sørensens Enke*, alle fra Vinding. I 1920 skænkede H. Rosendal

Beløbet, der var paa 1200 Kroner, til et Legat for Vinding Højskoles Bibliotek, men med den Bestemmelse, at Legatet skulde overføres til Grundtvigs Højskole, hvis Skolen i Vinding standsede som Folkehøjskole. Dette skete i 1939, da Skolen blev omdannet til Østjyllands Husmandsskole, hvorefter Legatet tilfaldt Grundtvigs Højskole ved Frederiksborg.

H. Rosendals Mindelegat blev oprettet, da den gamle Forstander for Grundtvigs Højskole i Lyngby, *Hans Rosendal*, døde den 16. Januar 1921. En Indsamling blandt Eleverne til et Mindelegat indbragte da 2310 Kr. 71 Øre ved 294 Bidrag, hvortil lagdes 500 Kr., som H. Rosendal havde modtaget som Gave til sin 70 Aars Fødselsdag i 1909. — Med disse Beløb som Legatkapital oprettedes ved Elevmødet paa Grundtvigs Højskole den 16. September 1921 „H. Rosendals Mindelegat“. Dets Fundats er trykt i Aarsskriftet for 1921, og ifølge denne administreres Legatet af Forstanderen for Grundtvigs Højskole og Grundtvigs Højskoles Elevforenings Sekretær eller dennes Stedfortræder under Kontrol af Skolens Bestyrelse, og den aarlige Rente med Fradrag af mulige Administrationsomkostninger uddeles til Understøttelse for Elever, der søger „Grundtvigs Højskole“.

J. R. Hedegaards og Hustrus Mindelegat. Den 21. Juni 1948 døde *Jens R. Hedegaard*, næsten 82 Aar gammel. Hedegaard var i en lang Aarrække Lærer ved Frederiksborg Højskole om Vinteren, medens han dyrkede Malerkunsten om Sommeren. Han efterlod sig ca. 300 Malerier, som hans tre Børn til Minde om deres Fader og deres tidligere afdøde Moder, *Margrethe, f. Petersen*, skænkede til et Legat. Udbyttet af Legatkapitalen skulde benyttes til Hjælp til Højskoleophold for Elever paa Vinterskolen paa Grundtvigs Højskole, Frederiksborg, efter Legatbestyrelsens nærmere Bestemmelse. Ved tre Mindeudstillinger paa Højskolen er alle Malerierne solgt paa nær ca. 30. Legatkapitalen andrager 1. November 1953 8000 Kr. i 4½ pCt. Østifternes Husmandskreditforenings Obligationer og 3328,12 Kr. indestaaende i Sparekassen. Legatbestyrelsen bestaar af Civilingeniør K. Hedegaard, Aalborg (Formand), Overbibliotekar Anders Uhrskov (Kasserer) og Højskoleforstander S. Haugstrup Jensen.

(Ved Ernst J. Borup og Anders Uhrskov.)

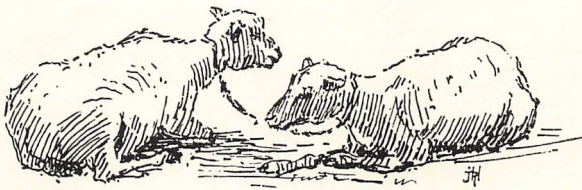
MEDDELELSER

Skolens bestyrelse har nedsat et byggeudvalg med biskop *Gudmund Schjøler*, Roskilde, som formand. Det er trådt i forbindelse med arkitekt *Marinus Andersen*, København. I løbet af efteråret bliver i østfløjens elevgang på 1. sal mod gården indrettet et stort, lyst vaske- og toiletrum. Samtidig er trappen med nødudgangen fjernet og lagt til køkkenets opvaskerum.

Nyt om nuværende og tidligere Frederiksborg-lærere: *Ellen Margrethe og Boye Andersen* er blevet forstanderfolk på Nordborg slots efterskole og er begyndt med fyldt skole. *Sigrid Moberg* bor nu Bergmästaregatan 20 i Falun, hvor hun er knyttet til en skole, der som rektorfrue har *Louise v. Hofsten Sandberg*, også tidligere Frederiksborglærerinde. *Norvald Dyrvik* er fra i vinter forstander på Marnar folkehøgskule pr. Øyslebö. *Karen og Vilhelm Nielsens* adresse er Mejsevej 5, Holbæk. *Nils-Gustav Fält* bor Vegagatan 14, Lund. *Hermod Arne* er lærer på Fana højskole ved Bergen og *Olav Sel* på Numedal folkehøgskule. *Sigrid Jørgensen* er fra maj 1954 knyttet til Nordborg efterskole. Der er sket familieforgøelse i 1953 hos *Karin og Guldagger, Rigmor og Carl Hansen og Elisabeth og Josef Redfors*. Sidstnævnte bor i Malmö, Torupsgatan 1 B. *Yngvar Ustvedt* har afsluttet militærtjenesten og bor nu Bjørnehiet 2, Slemdal pr. Oslo. *Jytte Schacht* er i vinter elev på Kungälv. *Per Olof Fredén* er igen på Pitedalens folkhögskola, Alvsbyn. *Agnete Lomholt f. Frank* har fået en søn. *O. Højstrup Jensen* er knyttet til fængselsvæsenet i Sdr. Omme. Vinterskolens sygeplejerske var *Ethel Petersen*, Askø, og sommerens *Elisabeth Hanssen*, Utsira, Haugesund.

Elevbladet, som er blevet godt modtaget, har nu *Emil Petersen* som redaktør. Til ham sendes småstykker og meddelelser den 15. i månederne februar, maj og august.

Tre bøger. *Erik Rostbøll*, tidligere elev og en enkelt vinter lærer på Frederiksborg, har på Gyldendal udgivet en stærkt omtalt roman »Og hanen galede anden gang.« Bogen er også kommet i Oslo og Stockholm. Seminarieforstander *M. Bredsdorff* har udgivet en bog om sin far, *Thomas Bredsdorff*, stifter af Roskilde højskole og Frederiksborglærer 1895—1907. Bogen er kommet på Schönbergs forlag og hedder »En dansk højskolemand«. Anden del af *Astrid Hostrups* mindebog, »Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord«, er netop udkommet. I den er der fortalt en del om Frederiksborg højskole.

FREDERIKSBOR GKREDSENE

Den nordjydske kreds

har holdt et vellykket møde i Nykøbing Mors den 26. april med ca. 90 deltagere. Fra Frederiksborg var mødt Vilhelm Nielsen og Karen og Haugstrup. Næste møde bliver den sidste søndag i april i Ålborg. I tilslutning hertil generalforsamling. Nærmere meddelelse i elevbladet i marts.

Per Pinstrup.

Den vestjydske kreds

holdt et møde i Skjern d. 25. april. Karen Nielsen og Sv. Erik Bjerre var til stede. Efterårsmødet var i Varde d. 11. oktober. Haugstrup og Bjerre talte. I bestyrelsen er N. Chr. Poulsen, Ølgod, Michelly Pedersen, Guldager, og Else Nederby Pedersen, Bjalderup pr. Gårde.

Else Nederby.

Fynskredsen

Ved forårsmødet d. 19. april talte Bent og Pip, ved efterårsmødet d. 18. oktober Vilhelm og Haugstrup. God tilslutning til begge møder. I stedet for Hedvig Børsen, Ryslinge, valgtes Selma Mouritsen, Skårup, til bestyrelsen. Aprilmødet bekendtgøres i elevbladet.

Eskild Gormsen.

Den østjydske kreds

har afholdt de sædvanlige to møder, forårsmøde den 8. marts, hvor Vilhelm og Pip talte, efterårsmøde 13. september med Bent og Haugstrup. Under generalforsamlingen blev Gudrun Søgård genvalgt og Thyge Vestergård, Holme v. Ebeltoft, nyvalgt. Meddelelse om næste møde tilsendes medlemmerne.

E. B.

Københavnskredsen

har i 1952—53 holdt 5 møder og én week-end på højskolen. Ved generalforsamlingen den 12. november nyvalgtes Grethe Andersen og Grethe Vil-ladsen; genvalgt blev Vagn Åge Nielsen, Ellen Kjær og Anna Østergård. I den kommende sæson fortsætter vi i Vartov torsdagene 10. dec. (julemøde), 14. jan., 11. febr., 11. marts og 8. april. Alle aftener kl. 20. Vi håber på god tilslutning. Eventuelle henvendelser til Anna Østergård, Ulrikkenborgallé 35, Lyngby.

Bente Nordquist.

Den sydjydske kreds

holdt møde i april med Bent og Olav Akerlie på Vojens ungdomsskole. Ved årsmødet talte Pip og Mette Fog, og Bent viste lysbilleder fra Norgesturen. Mødet blev holdt på Rødding højskole. Karen Måsbøl, Surhave, Brørup, og Hans Chr. Jørgensen, Øster Sottrup, blev nyvalgt til bestyrelsen.

Hans Christian Jørgensen.

Grønlandsk fjordlandskab.

BREVE OG BRUDSTYKKER

PA AULESTAD

Efter en dejlig vinter på Frederiksborg havde jeg fire måneder, til jeg skulle begynde militærtjenesten. — Gennem en af skolens norske venner, fru Mathea Lunde, Follebu i Gausdalen, var jeg så heldig at få plads på Bjørnstjerne Bjørnsons gamle gård »Aulestad«. Jeg rejste derop til maj og skulle så i tre måneder arbejde for Harald Bjørnson, der er en sønnesøn af Bjørnstjerne Bjørnson.

Hver sommer kommer der besøgende til »Aulestad« fra mange lande. Siden fru Karolines død i 1934 har »Aulestad« været museum. Det er en oplevelse at besøge museet, som er helt anderledes end andre museer, da det er et hjem, hvor en stor personlighed og hans familie har boet. Digterens barnebarn, Else Bjørnson, leder museet på bedste måde.

Gården bliver ellers drevet som en almindelig norsk gård. Til gården hører 30 ha dyrket jord og 120 ha granskov. De norske gårde er lige så mekaniserede som danske af samme størrelse. Men der er ikke den fart og det pres på, som vi er vant til herhjemme — Jeg fik 400 kr. om måneden. Det var jo noget mindre end det almindelige i Danmark, men det var over den norske tarif. Til gengæld havde vi kun 8½ timers arbejdsdag og week-end hver lørdag fra kl. 14.

I Norge fastsættes lønningerne efter overenskomst mellem arbejdsgiverne og det norske skov- og landarbejderforbund. Næsten alle norske karle og piger er organiserede. Det skyldes bl. a., at gårdmandssønner og -døtre kun undtagelsesvis tager ud at tjene. På denne måde kommer der let et modsætningsforhold mellem husbond og tjenestefolk.

En særlig oplevelse var det at komme op på sæteren. I Gudbrandsdalen og dalene deromkring findes det meste af den sæterdrift, som er i Norge. Til »Aulestad« hørte også en sæter. Vi var på flere ture derop. En sommersøndag i fjeldet og på sæteren er noget, man ikke glemmer. Sæterdriften er dog i tilbagegang. Det kniber at få nogen til at passe køerne deroppe. Der er en del vedligeholdelsesudgifter. Og endelig er græsset heller ikke så godt som nede i bygden. Mange mener, at sæterdrift med tiden vil falde helt bort. Men så vil man komme til at savne noget typisk norsk.

Norsk landbrug er jo ret forskelligt fra dansk. Det er mere besværligt på grund af terrænet. Snart er der blød og fugtig mosejord, snart bakke og stenede marker. Skovbruget spiller mange steder en stor rolle i gårdenes økonomi. — Når tømmerstokkene om foråret flyder ned ad elvene, sætter de sig ofte fast, og så må fløterne træde til. Det kan være et farligt arbejde at være fløter, men hvert forår kommer der mænd fra alle erhverv for at deltage i fløtningen. Det er spændingen, som drager. Men der kan også tjenes gode penge. Jeg havde en eftermiddag lejlighed til at følge fløtternes arbejde. Spændende var det at se dem springe i land, når tømmerstokkene begyndte at løsne sig.

Det er en oplevelse at overvære 17. maj-dagen. Folk var glade og begejstrede. Jeg husker tydeligt to gamle mænd. De havde, som skik er den 17. maj, givet hinanden hånden og ønsket til lykke med dagen. »Ja, sådan en dag er der nu ingen andre end vi nordmænd, der har,« sagde de. Der er heller ikke mange folk, som gør så meget ud af deres nationaldag som nordmændene. Her i Danmark gør vi det i hvert fald ikke. — Det er tradition fra Bjørnsons tid, at børnene efter en børnegudstjeneste vandrer til »Aulestad« med flag i hænderne og musik i spidsen. Det var festligt at se børnetoget komme op ad den lange nyudsprungne birkeallé til »Aulestad« og at høre Else Bjørnson tale til dem.

I Follebu ligger Christopher Bruuns gamle højskole, der nu er forsamlingshus for ungdomslaget. Jeg havde håbet at få et indblik i norsk ungdomsarbejde, men det ligger helt stille om sommeren. —

Der tjente mange danske karle og piger på egnen. Vi var bl. a. 6 Frederiksborg-elever fra vinteren 1952—53. Anders og Johs. Pedersen havde plads kun tre km fra mig. Vi var tit sammen og tog også på en del ture. Vi besøgte Ejvind Busk og Hans Bitsch, der tjente i Heidal, 100 km længere oppe i Gudbrandsdalen. Karen Larsen så vi også en enkelt gang.

Da jeg i pinsen besøgte Ejvind og Hans, overværede vi et ungdomsstævne, hvor ungdomslag fra hele Gudbrandsdalen deltog. Til ungdomsgudstjenesten var kirken stuvende fuld. Militæret havde stillet en højttalervogn til rådighed. Folk sad rundt om i græsset mellem gravstenene på kirkegården og hørte efter. Det var stemningsfuldt at se ud over dalen, hvor elven snoede sig som et blankt bånd, samtidig med at man lyttede til gudstjenesten.

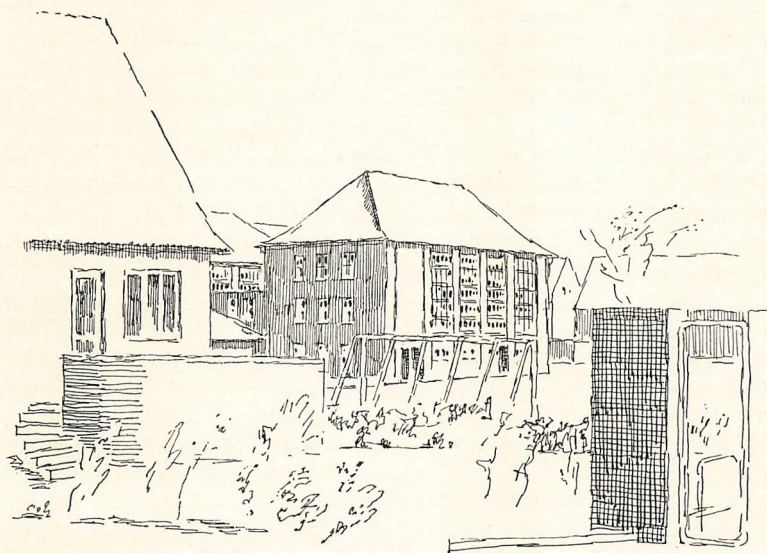
Ved velvillighed fra Harald Bjørnsons side og ved lidt overarbejde fik jeg ferie den sidste uge af juli. Vi var da netop blevet færdige med at køre hø ind. Tørringen af høet foregik på den måde, at man hængte høet på ståltråd, udspændt mellem en række pæle, en omstændelig, men god tørringsmetode i et fug-

tigt klima. — Før jeg rejste hjem, var jeg en pragtfuld tur til Vestlandet sammen med en norsk kammerat.

Opholdet var en oplevelse, selv om tiden var for kort til virkelig at lære nordmændene at kende. Mange af tankerne om nordisk samarbejde blev mere levende og virkelige for én deroppe. Man fik ligesom en bedre forståelse for de mange nordiske tanker, som blev fremført på Frederiksborg. Jeg kan kun anbefale at tage til Norge. Det var en glæde at opleve den imødekommenhed, der overalt i Norge vises os danske.

Alle kammerater fra 1952—53 sendes en venlig hilsen fra

Jørgen Anker-Møller.

Hjort Lorenzen-skolen i Slesvig fra sydvest sept. 1952 V. Justermølle

DANSK SKOLE I SLESVIG BY

Da Ansgar havde slået sig ned ved Hedeby og bygget kirken, samlede han nogle drenge fra omegnen og underviste dem i kristendom. Dette var byens første skole.

Ca. 500 år senere, i 1307, omtales domskolen for første gang. Den er hertugdømmets ældste latinske skole. Skolen blev i begyndelsen ledet af domkirkens gejstlige i fællesskab, senere af domkapitlets yngste medlem.

I nyere tid har digteren Johannes Ewald gået i domskolen i 4 år. Sin skoletid her har han skildret i »Levned og Meninger«.

I 1814 blev domskolen statskole, og dansk indførtes som fag. Efter treårskrigen fik den ny læseplan, og nye lærere ansattes i stedet for de lærere, der ikke vendte tilbage ved fredsslutningen. Det var ikke nogen let opgave, de nye lærere stilledes overfor, for undervisningssproget var tysk, da flertallet af eleverne kom fra tysksindede hjem, og national propaganda måtte ikke drives

under nogen form. Trods alle modsætninger voksede skolen dog stærkt i disse år. Johs. Helms, som bl. a. har digtet »Jeg elsker de grønne lunde«, virkede ved skolen fra 1856—64.

Uvilkårligt spørger man, om der så slet ikke blev undervist paa dansk i Slesvig by imellem de to krige. I 1853 ansøgt om oprettelse af en dansk garnisonsskole, og denne begyndte i 1855 med 29 elever. Skolen voksede hurtigt, idet også ikke-militæres børn kunne optages; allerede i 1863 var der 125 elever. Men så kom 1864. . . . lærerne ved statskolen måtte rejse hjem til Danmark, og garnisonsskolen lukkedes. Begge skoler blev senere overtaget af byens tyske skolevæsen, som i de følgende år udvidedes stærkt.

Efter 1920 kom der ønsker frem om atter at få undervisning på dansk i Slesvig by. Fra dansk side stillede man sig afventende, dog gav Grænseforeningen indtil videre støtte til kursusundervisning. I 1926 kom vandre lærer Jørgen Jørgensen til byen. Han underviste i begyndelsen i gymnastik og husflid, men efter nogen tids forløb tillige i dansk og historie, både for voksne og for børn.

I juni 1928 oprettedes en dansk børnehave i byen; men når børnene nåede den skolepligtige alder, måtte de begynde i den tyske skole. Kravet om en dansk skole voksede stadig, og i november 1930 indrettedes så et skolelokale i Langestrasse 33, hvor også børnehaven havde til huse. Man begyndte med 16 børn, ved næste skoleårs begyndelse var der 36. Spørgsmaalet om en skolebygning rejste sig derfor hurtigt, for de lejede lokaler var for små og utidssvarende.

Grænseforeningen vedtog da at købe et grundstykke på ca. ½ tønde land bagved Mikaelkirken, og den 17. oktober 1931 indviedes den smukke nye skolebygning »Ansgar-skolen«. Der var i bygningen også lokaler til børnehaven. Ved skolen og børnehaven virkede kun sydslesvigere, og dette viser, synes jeg, hvor rodfæstet den danske skoletanke var i befolkningen.

Elevtallet steg hurtigt, i 1935—36 var det 75, og man var nu spændt på, om udviklingen ville holde. Ingen udenforstående vidste rigtig, hvor stærk bevægelsen var. Derfor var man fra forskellig side skeptisk indstillet og advarede mod at udvide skolen for stærkt. På den anden side skulle børnene på »Ansgar-skolen« have så god en undervisning, at de til enhver tid kunne måle sig med deres jævnaldrende tyske kammerater, og Grænseforeningens hovedbestyrelse besluttede derfor at udvide skolen med to klasseværelser, et skolekøkken, et sløjdlokale og en gymnastiksal. Den 11. oktober 1936 blev tilbygningen indviet, og nu var der atter plads til børnehaven, som i nogle år havde haft lokaler uden for skolen.

Elevtallet steg stadig til kort før 2. verdenskrigs udbrud. Så satte en stærk nedgang ind. I løbet af krigsårene sank børnetallet fra 84 til 45. Dog var skolen stadig samlingssted for byens danske. Der holdtes møder, og der var aftenundervisning i dansk og gymnastik.

Så snart krigen var endt, begyndte elevtallet at stige, for nu kunne forældrene atter frit bestemme, hvilken skole deres børn skulle gå i. Ansgar-skolen fik af besættelsesmyndighederne lov til at fortsætte undervisningen. Den var på dette tidspunkt den eneste skole i byen, idet alle de tyske skoler var blevet lukket, fordi lærernes forhold skulle undersøges, og skolebøgerne revideres. Skønt eleverne undervistes i to hold, et om formiddagen og et om eftermiddagen, kunne skolen dog ikke modtage alle, der ønskede optagelse; en del måtte vente. I 1946 oprettedes derfor en dansk kommuneskole, som fik lokaler

i byens tyske skoler, dog ikke flere, end at børnene stadig måtte gå i skole i to hold. Samtidig gik Ansgar-skolen over til kun at være mellemskole. I 1949 afholdtes for første gang dansk mellemskoleeksamen, og i 1951 blev for første gang siden 1864 afholdt dansk realeksamen i Slesvig by. Det var meget højtideligt, da vi 17 elever blev dimitteret, og festligheden blev udsendt over dansk radio.

Efter myndighedernes anordning skulle de danske kommuneskoler i landsdelen forsvinde inden 1.-4.-1948. Denne frist forlængedes dog til 1.-4.-1949. Så forsvandt kommuneskolerne. Det vil sige, de bliver ført videre som privatskoler, og det er nu Dansk Skoleforening, der leder dem, medens det tidligere var kommunerne. Det er mærkeligt at tænke på, at man i Slesvig by frasiger sig ansvaret for ca. $\frac{1}{3}$ af de skolepligtige børn.

Indtil danske privatskoler var bygget, skulle de danske børn have skolelokaler i de tyske kommuneskoler. Den 2.-12.-1950 blev der nedlagt grundsten til to store skoler i Slesvig by, Hjort Lorenzen-skolen og Gottorp-skolen. Hjort Lorenzen-skolen blev indviet den 21.-8.-1952. Den har 24 klasseværelser, 2 særlokaler, 2 gymnastiksale og 7 boliger, samt en dobbelt børnehave. Ved indvielsen fik skolen overrakt et drikkehorn, som Peter Hjort Lorenzen havde fået på Skamlingsbanken i 1843. Da Gottorp-skolen indviedes kort efter, den 8.-9.-1952, modtog den en nøgle fra en kathederskuffe i Slesvig domskole. Denne nøgle havde Johs. Helms taget med sig, da han forlod skolen i 1864. Gottorp-skolen rummer 11 klasseværelser, 2 særlokaler, 1 gymnastiksal, 6 boliger, samt en børnehave. Disse to indvielsesdage hører til de glædeligste for den danske skole i Slesvig. Skolerne er velindrettede og giver både elever og lærere de bedst mulige arbejdsvilkår.

I april 1952 havde Ansgar-skolen 150 elever, Hjort Lorenzen-skolen 944 og Gottorp-skolen 264. Tallene har været større, men er gået lidt ned de sidste par år. Denne nedgang spores dog også i de tyske skoler og er simpelthen en følge af krigen.

Venlig hilsen.

Gertrud Anthonisen (1951—52).

WENDELSBERG-GLIMT

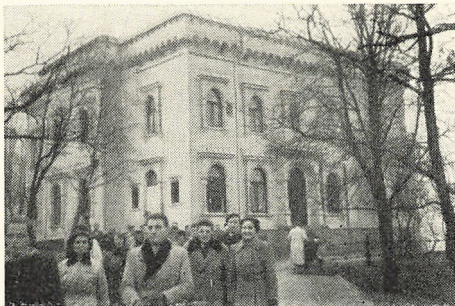
Selv om det er lidt flovt, må jeg tilstå, at da jeg i sin tid skulle vælge »min højskole«, var een af de ting, der talte meget for Frederiksborg, elevudvekslingen med Wendelsberg. — Blev det så vinterens bedste uge? Nej, dertil blev jeg for glad ved skolen, men alligevel, det blev en stor oplevelse.

70 Frederiksborgere i een jernbanevogn — får man så meget af Sverige at se? Der var måske heller ikke så meget, så længe vi kørte i Skåne, men da først skovene og klipperne rigtigt begyndte, blev vi flere vindueskiggere. Og da vi til sidst nærmede os målet, var vi ved at trykke næserne flade... så! endelig Mölnlycke! Her var vort opholdssted de næste otte dage.

Man blev straks imponeret — alt var ligesom lagt lidt mere op end derhjemme. Jeg var klar over, at naturen ville blive noget af det bedste for mig. Aldrig glemmer jeg parken omkring Wendelsberg, udsigten fra klipperne, stilheden ved småsøerne, nåletræernes sagte susen — alt så forskelligt fra vore egne bøgeskove.

Men også det »indvortes« — foredragssalen, en oplevelse! Hvem mindes ikke sangtimerne med denne sjældne musikbegavede mand? Aldrig har jeg mødt et menneske, der således forstod at tolke den klassiske musik - f. eks. Beethovens

5. symfoni, »Skæbnesymfonien«. Og saa hans fremragende flygelspil! Jeg tror, alle danske var enige om, at det var de bedste timer. Dog vil jeg slet ikke forklejne de interessante timer i svensk dagspolitik og svensk litteratur — de gav os glimtvis indsigt i landets historie og kunst. Diskussionen om pasfriheden må vi helst ikke prale af, men indrømme, at svenskerne var os meget overlegne. Hvem ved, hvor vi var endt, om ikke Bent Jakobsen havde stået os bi? . . .

Dejlige aftentimer ved den åbne pejs med sang og musik. Jeg synes i grunden, svenskerne har sange, der mere passer til pejsestuen end f. eks. til folkelig og national brug i skolestuer og mødesale. — — Fabriksturen, »promenaden« til Slottsviken og Göteborgturen, dejlige oplevelser — rige minder.

En ting vil jeg dog ikke prale af, nemlig kammeratskabet. Jeg må sige, at vi ikke kom i virkelig kontakt med mange af svenskerne. Måske var det, fordi vi havde nok i os selv, så mange vi var. Måske var det, fordi svenskerne var en del ældre end os. Måske — ja, måske var det, fordi de var svenskere og vi danskere.

Men alligevel, dejlige dage var det — tak til Wendelsberg og lærerne der!

Vagn Rasmussen (1952—53).

BOV ELLER SLARVER? ¹⁾

När vi förra vintern på Nordisk Studiehold behandlade moderna nordiska diktare och då snart kom till det stadiet, att vi inte längre kunde följa med i författarens tankegång, var det några som framhöll²⁾ att vi själva skulle fortsätta, fylla i där författaren lämnar oss. Någon åberopade³⁾ sig härvid på ett yttrande av Martin A. Hansen. Denne säger, att han inte kan tala om för läsaren varför han skriver så och så. Författaren, menas det väl, har blott att följa sin inspiration. Läsaren kanske kan avgöra innebörden⁴⁾ av diktverket, fortsätter Mart. A. Hansen, lika bra som författaren själv. Detta yttrande av en ansedd diktare, förefaller måhända underligt. Men man kanske kan tolka det så här: Jag kan inte förklara livet, men du kanske kan det, och då är du välkommen.

När vi läser, händer det ofta, att vi identifierar oss med någon av de personer, som framträder eller som det berättas om. Eller också fattar vi sympati eller antipati för honom, vi värderar honom, anlägger moraliska synpunkter: Handlar hjälten, skurken eller vem det nu är rätt? Ett sådant betraktelsesätt är naturligt, sådana omdömen faller vi också i praktiska livet, fastän⁵⁾ kanske ibland med orätt. Men om nu författaren inte med en min förräder vems parti han tar, har han då menat, att läsaren skall vara domare?

Pär Lagerkvist berättar i en novell, Guds lilla handelsresande, om en man som

reste omkring och sålde religiös uppbyggelselitteratur. Handelsresanden var emellertid ingen stark karaktär, och under några år lever han »i synden« men upprättas genom Frälsningsarmén och får tjäna Gud igen. Lagerkvist berättar mannens historia. Först på de sista raderna kommer han med en värdering och finner då, att det egentligen inte finns något ont i honom: »Det var bara med honom som med många, han hade en slarvig⁶⁾ själ.« — Det finns kanske de som tycker, att en sådan värdering är oansvarig, eller för att använda Lagerkvists uttryck, att den är »slarvig« och att den ger uttryck för tidens brist på normer.

Denna moderna inställning har emellertid mycket gamla förebilder. Vi möter den t. ex. ofta i de isländska sagorna.

I Njals saga berättas om hur Njalssönerna försvarar gården mot Flose och hans män. Floses flock tränger fram mot Njals hus och lider därvid svåra förluster⁷⁾ utan att dock kunna rå på⁸⁾ Njalssönerna. Flose ser då endast två möjligheter: »Det ena är att ge upp — men det blir vår bane. Det andra är att sätta eld på huset och bränna dem inne, men då får vi mycket att svara för inför Gud, för vi är ju själva kristna män. Likväl blir det den utvägen vi måste välja.« Det berättas så om hur Njalssönerna brännes inne. Men sagans författare gör ingen egen kommentar till dådet. Det står där som en tragisk realitet. Flose handlar mot bättre vetande, men det gäller livet och då. . . .

Den berättarteknik vi påträffar i Njals saga, möter oss överallt i den gamla litteraturen. Men den finns också i Bibeln. Från Markusevangeliet minns vi berättelsen om Petrus' förnekelse:

Medan nu Petrus befann sig därnere på gården, kom en av översteprästens tjänstekvinnor dit. Och när hon fick se Petrus, där han satt och värmde sig, såg hon på honom och sade: »Också du var med nasaréén, denne Jesus.« Men han nekade och sade: »Jag varken vet eller förstår vad du menar.« Sedan gick han ut på den yttre gården. När tjänstekvinnan då fick se honom där, begynte hon åter säga till dem som stodo bredvid: »Denna är en av dem.« Då nekade han åter. Litet därefter sade återigen de som stodo bredvid Petrus: »Förvisso är du en av dem; du är ju också en galilé?⁹⁾« Då begynnade han förbanna sig och svärja: »Jag känner icke den man som I talen om.« Och i det samma gol hanen för andra gången. Då kom Petrus ihåg Jesu ord, huru han hade sagt til honom: »Förrän hanen har galit två gånger, skall du tre gånger förneka mig.« Och han brast ut i gråt.

Berättelsen står där så tydlig och klar, händelsen är ett dystert faktum: den svaga människan vet, att hon handlar orätt, men hon faller därför att hon vet, att förnekelsen kan rädda hennes liv. Situationen kan jämföras med Floses.

Såväl den isländska sagan som Nya Testamentet skildrar människan sådan hon är, utan förskönande omständigheter. Nya Testamentet gör det, emedan dess författare vet, att domen inte tillkommer människorna utan den Gud som vill föra människan dit, där hon intet förmår av egen kraft.

När moderna författare skildrar »slarviga« människor, är det kanske inte då för att införa oss i situationer där vår självtillräcklighet börjar vackla? Och kanske skulle vi förstå modern litteratur bättre, om vi gjorde oss mera förtrogna med de symboler som både gammal och modern litteratur använder sig av men som vi i atomåldern ofta anser, att vi kan leva förutan. Då kanske böckerna kunna sätta oss i arbete.

Med hälsning och tack för gemenskapen under vinterkursen 1952—53.

Nils-Gustav Fält.

1) skurk eller stakkel. 2) hävdede. 3) henholdt sig derved til. 4) indholdet. 5) skønt. 6) stakkels. 7) tab. 8) få bugt med. 9) galilæer, d. e. kristen.

PÅ KUNGÄLV

I skønne og historiske omgivelser var vi samlede, unge fra hele Norden, alle seks nationer var repræsenterede, og vi kom til at føle, at vi hørte sammen som et folk. Det var dejligt, da sprogvanskelighederne først var slettet fuldstændig ud, og hver enkelt af os søgte at komme så meget ind i kammeraternes hjemlandes forhold som muligt. Vi så nok, at hvert lands unge har sit præg, men vi så også, hvor meget vi har fælles. Kammeratskabet var godt og kom til at betyde meget...

Arbejdet på skolen. Nordens historie bør nævnes som nr. 1. Vi havde ca. 3 timer om ugen. Især var det spændende at høre, hvordan historien gang på gang havde tilknytning til det sted, hvor vi netop befandt os. Skolen ligger nord for Göteborg i Bohuslen, der jo engang har været dansk-norsk, lige ved Bohus fæstning ligger den. Meget af Danmarks og Nordens historie er knyttet til denne plet. Her fandt i 1101 det første møde sted mellem de tre nordiske konger i Gamla Kungahälla. Her har dronning Margrethe holdt nordiske møder. Om denne landsdel har Christian den Fjerde og mange flere kæmpet. Fra Kungälv er der ikke langt til Marstrand, som Tordenskjolds navn er knyttet til. I morgenforedragene, hvor vi skiftevis havde en norsk, finlandssvensk og dansk lærer, fik vi vel den meste litteratur. Men desuden havde vi timer, hvor det var den svenske litteratur, der blev omtalt. Disse timer blev for mig de bedste. Hvor godt kendskab fik vi ikke til f. eks. Pär Lagerkvist, Karin Boye, Harry Martinson og de finlandssvenske Elmer Dictionius og Edith Södergran. Vi oplevede, hvor meget de har at sige os. Om den nyere danske litteratur fik vi også god besked, og som dansk elev glæder man sig over, at det, der bør nævnes indenfor dansk digtning, kommer ud til unge fra andre lande, tilmed fortalt og gennemgået på dansk.

Endvidere havde vi fag som psykologi, samfundslære, verdenshistorie, matematik og engelsk, og der var flere studiecirkler. Jeg selv var med i dramatikcirklen. Vi arbejdede med Ibsens »Peer Gynt«, tre små skuespil af Lagerkvist og Holbergs »Den stundesløse«. For os danske elever var det meget let at være med helt fra begyndelsen, da Guldagger havde disse timer. I, som kender ham, ved, hvor han er på sin plads der...

... Det var forår nu. Vi havde inderlig ønsket at se træerne udsprunget, før vi forlod Sverige, og vi nåede da også at se de første birke lysegrønne; de stod så lette med deres fine løv. — Den 22. april, en forårsdag så varm og skøn, gled de nordiske flag til tops foran den gulmalede skolebygning. For sidste gang skulle vi 54 elever sammen med vore lærere synge først hvert lands nationalsang og derefter »Høje Nord«. Aldrig før har jeg oplevet en sådan stund. Det var, som om der blev sagt: »Du har så meget at værne, så meget at være glad for, vær nu tro mod »det stora fosterlandet«, som der står i skolens sang, der er skrevet og skænket af Jeanne Oterdahl. Ja, for os var Norden blevet det stora fosterlandet. Vi havde fået så god kontakt med broderlandene gennem skoletimerne og kammeraterne, og jeg vil bevare den. Å, så meget havde vinteren givet, som ikke er let at få rigtig frem — det var for »bra«, som svenskerne siger. Men rejs selv derop en vinter. Jeg lover, du ikke vil fortryde det!

Edith Lanng (1952).

NÅGRA TANKAR OM ELEVUTBYTET MELLAN WENDELSBERGS OCH FREDERIKSBORGS FOLKHØGSKOLOR

. . . Under de första decennierna av 1800-talet fram till Tysklands överfall på Danmark 1864 blomstrade Skandinavismen, som kanske mera var en förbrödning vid punschbålarna än en rörelse som genomsyrade massorna. Men den var dock icke utan betydelse, även om kargare tider kom den nordiska tanken att leva med svagare liv under slutet av förra seklet. Tanken på de nordiska folkens samhörighet, kulturellt och språkligt och i många andra avseenden, kunde icke dö. Den fick nytt liv och är i våra dagar en faktor att räkna med.

Det är ur denna synpunkt vi vilja se elevutbytet mellan Wendelsberg och Frederiksborgs folkhøgskolor. Det är ett försök — om än i liten skala — att närma folkhøgskoleungdomen — kanske eliten av ett lands ungdom — till varandra, att låta denna ungdom under en kort tid göra bekantskap med grannlandets seder, språk og levnadsförhållanden, få dess näringsliv belyst, lyssna till den danska sången eller deltaga i den, se en teaterföreställning, smaka en smula på vad Köpenhamn eller Göteborg har att bjuda av vackra byggnader, sevärda muséer eller blomstrande industrier.

Det har ofta talats om en stor skillnad mellan dansk och svensk folkhøgskola. Den danska har följt Grundtvigs maning om »det levende ord«, den svenska har varit mer realskolemässigt betonad. Båda metoderna kan ha sitt värde, men få ej renodlas. »Mycken predikan gör kroppen tung«, lär det stå på ett ställe i bibeln, och alltför mycket plugg dödar anden. Man får inte glömma, att ungdomen vill ha kunskap, när den söker sig till folkhøgskolan, men folkhøgskolan måste utöver den rena kunskapsmeddelelsen ge ungdomen vidare vyer, öppna blicken för det stora och sköna i livet, att se tillvaron under evighetens synvinkel.

Jag vill ej uttala mig om hur Wendelsberg sköter den uppgift jag här skisserat, men med undervisningen på Frederiksborg kan även den, som ser kritiskt på en del danska folkhøgskolor, vara nöjd. Jag beundrade den framställningskonst och den respekt för fakta, som karakteriserade forstanderns och lärarnas föreläsningar. Det var det verkliga levande ordet, en fornäm talar Konst, som gav och berikade.

Våra elever gjorde också sina iakttagelser. Att eleverna vid Frederiksborg tänkte rökoffer åt guden Nikotin alltför mycket var vad som särskilt frapperade dem. Många andra jämförelser med svenska förhållanden gjordes också. Men vad som särskilt gjorde intryck på dem, var den vänlighet, hjälpsamhet och förståelse de mötte hos både lärare och elever. Man kände att »den nordiska tanken« var mera levande i Danmark än i Sverige, och detta verkade säkerligen sporrande på deras intresse för Nordens sak.

Till sist ber jag få uttala ett tack till forstander med fru, lärare och humor för en lärorik och intressant vecka och ber att få uttrycka den förhoppningen, att elevutbytet mellan Wendelsberg och Frederiksborg alltjämt må fortsättes till gagn och välsignelse för ungdommen från båda dessa länder.

Wendelsberg, den 26. augusti 1953.

Waldemar Hallin.

REJSE TIL NORGE

Igen i år havde vi en fin Norgesur. Det var en humørfyldt flok, der tog af sted med »Kronprins Olav« den 31. august. De forstod rigtigt at opleve Norge — men der var også meget at opleve. Vi brugte 2 dage mere end i fjor og kunne altså gøre turen noget længere. Ruten var: Oslo—Lillehammer—Otta—Grotli—Stryn—Nordfjord—Sognefjord—Voss—Hardanger—Telemark—Oslo. Da vi kom til Voss, spurgte en af deltagerne mig, om det da kunne blive ved at lade sig gøre at se noget helt nyt hver dag. Indtil da havde vi fået en ny og overraskende oplevelse hver dag — helt forskellig fra de foregående.

På folkemuseet »Maihaugen« i Lillehammer blev vi på en fortræffelig måde vist rundt af lektor Helge Ytrehus fra Nansenskolen. Han fortalte os om den gamle bondekultur fra Gudbrandsdalen og viste os, hvordan bønderne har levet gennem flere århundreder.

Næste dag besøgte vi Jørgen Espelund (49—50), og tænk engang: Stuen, vi kom ind i, var akkurat som de stuer, vi havde set på »Maihaugen« — fortid og nutid mødtes! Og så fik vi iøvrigt en aldeles strålende modtagelse af Jørgen og hans familie. Vi fik endda serveret rømmegrød, hvilket er noget af det fineste, man kan få i Norge.

På Aulestad var det Berthe Nordrum, der tog imod os, og man kan rigtigt mærke, at Frederiksborgere er velkomne der på stedet.

I Voss besøgte vi også i år familien på Bjørke. Torstein og hans moder var i nationaldragt, og vi blev med stor gæstfrihed vist rundt — både ude og inde.

Ind imellem disse besøg oplevede vi den norske natur i al dens mangfoldighed — både Østlandet og Vestlandet. Men jeg kan ikke lade være med at sige: Vestlandet — det er Norge! Derfor går næste års tur også vestpå, og vi starter ca. 1. september. Det er muligt, at turen kommer til at udgå fra Frederikshavn.

B. J.

Hos Jørgen Espelund.

Sommergymnastik 1953.

ELEVLISTEN

SOMMERSKOLEN 1953

Andersen, Grethe, Hyldekærgård, Jyderup, Fakse. Præ. a.	Bærentsen, Doris, Landavegur 17, Torshavn, Föroyar. F.
— Karen Elin, Gundershøj, Ebberup. Od. a.	Bønløkke, Karen-Margrethe, Wil- hjelmgaard, Hesselager. Sv. a.
Andresen, Hanne Marie Skøtt, Gjerndrup, Brørup. Ri. a.	Christensen, Karen Margrete, »Høj- vang«, Sdr. Vilstrup, Sdj. Had. a.
Asmussen, Minna Andrea, Lundtoft, Tørsbøl. Ab. a.	— Lydia Bundgård, Vesløs. Thi. a.
Baadsager, Inge, Hellested, Hårlev, Stevns. Præ. a.	Clausen, Edna, »Langbjerg«, Hovslund. Ab. a.
Bertelsen, Anne-Grete, Bjerndrup, Tinglev. Åb. a.	Dupont, Marie, Ravning, Ravning st. Ve. a.
Berthel, Grethe, Serup, Lemming. Vi. a.	Frandsen, Anna, Janderup st. Ri. a.
Boldt, Johanne Margarethe, Ladegård II, Hammelev. Had. a.	Fredsted, Birthe, Sdr. Vilstrup, Sdj. Had. a.
Bonde, Aase C., Svogerslev, Roskilde. Ro. a.	Friis, Ellen, Mundelstrup. Ar. a.
Bonderup, Edel, »Ørebro«, Gøttrup, Fjerritslev. Thi. a.	— Ellen Vedel, Rohdengaard, Vinthen, Lund. Skb. a.
	Frykvall, Karin, Idafors, Bredsel, Norrbottn, Sverige. S.

- Graugård, Anne, Gødsvang, Gårde. Ri. a.
 Gregersen, Anna Marie, præstegården, Give. Ve. a.
 Grue-Sørensen, Anne Mette, Lille Dalgård, Vejen. Ri. a.
 Gyntzel, Bodil, Høstrup, Haderup, Skive. Rgk. a.
 Hansen, Asvör, Nordagötu, Föroyar. F.
 Hanssen, Elisabeth, Utsira, Haugesund, Norge. N.
 Hansen, Erna Toftegård, Transbøl, Horne, Tistrup. Ri. a.
 — Gudrun Lindgård, Ferup skov, Ferup. Ri. a.
 — Inge, Mersbakgård, Kappel. Ma. a.
 — Ketty, Bakkegård, Vrenderup, Fåborg, Varde. Ri. a.
 Hedeager, Gunhild, »Mølholm«, Brørup. Ri. a.
 Henriksen, Grethe, Sønderby, Femø. Ma. a.
 Hermansson, Nelly, Harrioja, Haparanda, Norrbotten, Sverige. S.
 Holgersen, Gerda, Jyllinge, Roskilde. Ro. a.
 Holm, Birthe, Viuf, Viuf st. Ve. a.
 Hyldtoft, Else, Sejstrup skole, Gredstedbro. Ri. a.
 Høj, Gunder, Bredmose, Ho, Oksbøl. Ri. a.
 Iversen, Esther, Ammitsbøl, Vejle. Ve. a.
 Jacobsen, Kamma, Nørup, Bredsten. Ve. a.
 — Mathilde, Tødsø, Nykøbing M. Thi. a.
 — Maren, Tødsø, Nykøbing M. Thi. a.
 Jensen, Anne, »Overgård«, Kollemorten. Ve. a.
 — Erna Rose, Vesløs. Thi. a.
 — Grethe, Overgade 3, Ringe. Sv. a.
 — Helga, »Gråsten«, Roost, Branderup. Tø. a.
 — Inger Margrethe, Ejby, Lille Skensved. Ro. a.
 — Sigrid, Kjærgård, Lyhne, Ølgod. Rgk. a.
 — Vita Warming, Tuborgvej, Faarevejle st. Hol. a.
 Jespersen, Anna Kathrine, »Solvang«, Herborg. Rgk. a.
 — Rigmor, »Solvang«, Herborg. Rgk. a.
 Jørgensen, Edith, Kjelstrup, Sdr. Vilstrup, Sdj. Had. a.
 — Kirsten, Parcelvej, Svebølle st. Hol. a.
 — Kristine, Skovby, Als. Sbg. a.
 Jørgensen, Tove, »Aldershvile«, Hyllested st. Rd. a.
 Knudsen, Elise, Lunding, Haderslev. Had. a.
 Koch, Ruth, Nebelvej, Vorbasse. Ri. a.
 Kock, Inga, Nebel, Vorbasse. Ri. a.
 Kragh, Gudrun, Knejsted, Dalbyover. Rd. a.
 Kærgård, Ellen, Vester Jølby, Erslev, Mors. Thi. a.
 Ladefoged, Asta, Hammelev, Grenå. Rd. a.
 Lambertsen, Anne Lise, Bryndum Østergård, Guldager. Ri. a.
 Lange, Marie, »Lille Hestbjerg«, Skalbberg. Ass. a.
 Langkjær, Anna Marie, Nr. Moesgård, Kibæk st. Rgk. a.
 Larsen, Anna Remme, Vinding, Sørvad st. Rgk. a.
 — Karen, Tingbjerggård, Veddinge, Fårevejle. Hol. a.
 — Ulla, Vester Såby, Hvalsø. Ro. a.
 Lauridsen, Jenny Skov, Kastanievej, Nordby, Fanø. Ri. a.
 Lomholt, Ingeborg, Kollerup, Jelling. Ve. a.
 Mathiesen, Edith, Haldum, Hinnerup. År. a.
 Mikkelsen, Anna, »Nyvang«, Barrit. Ve. a.
 — Inge, »Ny Lammehauge«, Sødunge, Ringe. Ri. a.
 — Kis (Kirstine), »Sandal«, Skave, Holstebro. Rgk. a.
 Mogensen, Poula, Husby, Fjerritslev. Thi. a.
 Møller, Tove, Enggården, Haugbyrd, Ringsted. So. a.
 Neergård, Kirsten, Jyllinge, Roskilde. Ro. a.
 Nielsen, Bodil Fogh, Hammelev, Grenå. Ra. a.
 Nissen, Inga, Stepping, Stepping st. Had. a.
 Nolsøe, Karin, Klakksvik, Föroyar. F.
 Nymann, Inger, Gabøl. Had. a.
 Nør, Astrid, Lambjergskov, Kirkehørup. Sdb. a.
 Nørregaard, Ingrid, Vantinge, Ringe. Sv. a.
 Olesen, Signe, »Vognborg«, Staby, Ulfborg, Rgk. a.
 Olsen, Grethe, Ølsemagle, Ll. Skensved. Ro. a.
 — Ingrid, Snevre, Regstrup st., Hol. a.
 Overgård, Birgit, Balle Nygård, Odder, År. a.

- Overgaard, Lisbeth, Ølsted, Århus, År. a.
 — Maja, Søften, Hinnerup st. År. a.
 Pape, Lizzi, Bredsten, Vejle, Ve. a.
 — Marie, Bredsten, Vejle, Ve. a.
 Pedersen, Aase, »Ouslund«, Skjørring, Galten, År. a.
 — Ellen Vibeke, Spørring, Århus, År. a.
 — Ingrid, »Smedisholm«, Flemstofte, Fuglebjerger, So. a.
 — Karen, Søften, Hinnerup. År. a.
 — Kirsten, Søbygård, Søby, Landet B., Svendborg. Sv. a.
 — Martha, Fladhøjgård, Hedelund, Vrøgum. Ri. a.
 — Mary-Lis, Vester Jølby, Erslev, Mors. Thi. a.
 Petersen, Bodil, Tarbøl, Outrup. Ri. a.
 — Conny, Østervang, Sjæll. Odde. Hol. a.
 — Elin Fredslund, »Refslund«, Branderup. Had. a.
 Pitter, Gertrud, Tåderupgård, Tingsted. Ma. a.
 Rasmussen, Aase, Bækken, Brovst. Hj. a.
 — Else, Hundslev, Kølstrup st. Od. a.
 — Karen-Margrethe, Skjold-mosegård, Tommerup. Od. a.
 — Rita, Siddinge, Vig. Hol. a.
 — Tove Helth, Ribevej 16, Varde. Ri. a.
 Ravn, Aase, Nørvanggård, Ferup. Ri. a.
 — Kirsten, Løndt, Haderslev. Had. a.
 Rink, Karen-Vibeke, Tjørnegade 4¹ th., København N. Kø. a.
 Ritter, Thyra, »Amdal«, Ilbro. Hj. a.
 Rosenstand, Tove, Korinth landbrugsskole, Korinth. Sv. a.
 Rova, Impi, Vettasjärvi, Norrbotten, Sverige. S.
 Schlüter, Inger Marie, Vejers. Oksbøl. Ri. a.
 Schmidt, Ingeborg, Klostergade 15, Løgumkloster. Tø. a.
 — Kirsten, Nygård, Bevtoft, Sdj. Had. a.
 Simonsen, Nanna, »Rolighed«, Gylling. År. a.
 Skjødt-Nielsen, Laura, Abildgård, Tikøb. Frb. a.
 Skou, Inga, »Aavang«, Ejstrup st. Ve. a.
 Svendsen, Tove Marie, Allelev sund, Trustrup. Rd. a.
 Sørensen, Erna, »Karensminde«, Lisbjerg-ruten, Århus. År. a.
 — Inger, Lyhne, Ølgod. Rgk. a.
 — Ingrid, »Hulsig«, Gærum, Frederikshavn. Hj. a.
 — Karen, Kildegård, Østofte, Ryde. Ma. a.
 — Katrine, »Bollegård«, Follerup, Fredericia. Ve. a.
 — Thyra, Damgård, Sdr. Hygum. Had. a.
 Thomassen, Ingrid, Druebro Mejeri, Tureby. Præ. a.
 Toft, Lilli, Storvorde hotel, Storvorde. Ål. a.
 Thomsen, Anna Boesen, Jenlegård, Sejstrup, Gredstedbro. Ri. a.
 Wiklund, Birgit, box 8, Pite-Långnäs, Norrbotten, Sverige. S.
 Winther, Henny, Grumstrupgård, Hovedgård. Skb. a.
 Villadsen, Grethe, Revn, Grenå. Rd. a.

VINTERSKOLEN

1953-54

- Alnor, Lorens Jørgen, »Brådborg«, Ullerup, Avnbøl. Sdb. a.
 Assrat, Workeneh, postbox 486, Addis Abeba, Æthiopien, Afrika. A.
 Beck, Thyge, »Fredsminde, Vejlbyskov, Røjle. Od. a.
 Bering, Knud Holtet, Øster Nistrup, Kvissel. Hj. a.
 Dill, Markus Lenzhoff, Diegten, Schweiz.
 — Lars Thorkild, Bjørnegården, Dalby. Od. a.
 Boldt, Anker V. M., Ladegård II, Hammelev. Had. a.
 Bonde, Johan August, Oksenvad, Sommersted. Had. a.
 Christensen, Børge Salling, Tegl-gårdsvej 7, Charlottenl. Kø. a.
 — Kaj, Mølby, Sommersted. Had. a.
 — Kaj V., Nøbbølle, Horslunde. Ma. a.
 — Knud E., Hangård, Fredsø, Nykøbing Mors. Thi. a.

- Christensen, Svend Aage, Hovst, Sdr. Vilstруп, Sdjl. Had. a.
- Christiansen, Anders, Ørum, Daugård. Ve. a.
- Diernisse, Vagn, Herrested. Sv. a.
- Diether, Alfred, Trebur, Kr. Gross Gerau, Hessen, Tyskland. T.
- Ebbesen, Vagn, Blanke Østergård, Blanke. Od. a.
- Espersen, Erik Bengård, »Kirkegård«, Volling, Balling. Vi. a.
- Frandsen, Kristian Bang, Gyris, Adum, Tarm. Rgk. a.
- Frank, Povl Solmer, Lysmose, Nordborg. Sdb. a.
- Gade, Peder Kristian, Stobdrupgård, Hadsten. Rd. a.
- Grønager, Poul, Christianshøj, Viemose. Pr. a.
- Hansen, Hans Steffen, Torpagergård, Raving st. Ve. a.
- Peter Laurits, Hestehave, Gilleleje. Frb. a.
- Verner Storm, Falsled, Stensgård. Sv. a.
- Hein, Jørgen, Bækstrup, Ellinge, Ullerslev. Sv. a.
- Henneberg, Jens, Sønder Tarp, Lunde. Ri. a.
- Hessellund, Aage, Flensted, Låsby. Skb. a.
- Holm, Helge, Tiset Nørregård, Gram. Had. a.
- Høeg, Jens, Høeggården, Kahre, Ørsted. Rd. a.
- Jensen, Erling Kjær, »Refsgård«, Gammelby, Vejen. Ri. a.
- Frovin Busk, Nyby, Brørup. Ri. a.
- Henning, Sdr. Kollemorten, Kollemorten. Ve. a.
- Ove, Oksenvad Bjerg, Sommersted. Had. a.
- Poul, Dalenborg, Annisse, Helsing. Frb. a.
- Sven Aage, Sofiesminde, Fårevejle. Hol. a.
- Jørgensen, Poul Lykke, Østermosegård, Boeslum, Æbeltoft. Rd. a.
- Kjærulff, Søren, Balling. Vi. a.
- Knag, Peder Jessen, Østerende, Ballum. Tø. a.
- Kofoed, Knud Erik, Bjerregård, Pedersker. Bo. a.
- Kornmaaler, Thorkild, Nordby, Samsø. Ho. a.
- Kyed, Gunnar, Tved, Øster Lindet. Had. a.
- Kristensen, Kjeld, Hammer Alminde, Lundby. Pr. a.
- Larsen, Frode Agerholm, Agerskov mølle, Agerskov. Had. a.
- Peter Emil, Sandholt-Lyndelse, Hjørup. Sv. a.
- Poul Willemoes, Bellehøj, Skuldelev, Krogstrup. Frb. a.
- Svend Elver, Elverdal, Tune Hede, Hedehusene. Ro. a.
- Lauridsen, Arne, Okholm, Vester Vedsted, Ribe. Ri. a.
- Laurids, Hygum mark, Sønder Hygum. Had. a.
- Lundgård, Svend Anker, Vestenbækgård, Ubby, Jerslev S. Hol. a.
- Lundby, Aage, »Lindegård«, Over Holluf, Odense. Od. a.
- Madsen, Ernst Aage, Akselhøjgård, Hyllinge. So. a.
- Flemming, Mariehøj, Agertoften, Hillerød. Frb. a.
- Søren Kristian, Gunderup, Tistrup. Ri. a.
- Michelsen, Niels, Klouby, Forsinge. Hol. a.
- Mikkelsen, Petur Eli, Sydrugöta, Föroyar. F.
- Mortensen, Hans Peder, Lundby, Landet B. Svendborg. Sv. a.
- Verner, Øls, Hobro. Ål. a.
- Mouritsen, Trygve, Stavn, Skårup. Sv. a.
- Nadeau, Mengesha, Addis Abeba, Æthiopien, Afrika. A.
- Nielsen, Cigo, Sirbjerggård, Kvistgaard. Frb. a.
- Karl Holger, Egemarke, Føllenslev. Hol. a.
- Karlo, Overfidde, Henne. Ri. a.
- Svend-Åge, Krogsbjerggård, Soderup, Hedehusene. Ro. a.
- Nørtoft, Børge, Damgård, Sdr. Kollemorten. Ve. a.
- Olesen, Axel, Lundegård, Hæstrup. Hj. a.
- Jens N., Toftagergård, Resen, Skive. Vi. a.
- Olsen, Arne Hack, Elsegårde, Æbeltoft. Rd. a.
- Hans Erik, Dyrekærgård, Tisvilde. Frb. a.
- Knud, Pelargonievej 14, 2., Valby, København. Kø. a.
- Packert, Bent Egon, Nørreby, Femø. Ma. a.
- Pedersen, Hans, Lundebackegård, Bjæverskov. Pr. a.
- Tage Tingleff, Thorsminde, Haurum, Flemming. Skb. a.
- Peters, Horst, Alte Jeetze 38, Salzwedel, Tyskland. T.

- Rasmussen, Hans Erik, Ny Visbygård,
Ullerslev. Sv. a.
- Schøler, Karl, Jernvedlund,
Gredstedbro. Ri. a.
- Skibsted, Johannes Kring, Haurum
Vestergård, Uldum. Skb. a.
- Sværke, Jørgen Helmer, Almlygård,
Skerne, Nr. Alslev. Ma. a.
- Sørensen, Hans Gunnar, Vesterlykke,
Gesten. Ri. a.
- Leif A. Raaddam, Poppel-
gangen 18, Hillerød. Frb. a.
- Therkelsen, Sigfred, Skovly,
Haurum, Flemming. Skb. a.
- Therkilsen, Lars, Follerupgård,
Tørring, Skb. a.
- Warming, Erling, Jernvedlund,
Gredstedbro. Ri. a.
- Witt, Egon, Mommsengade 9,
Flensborg, Sydslesvig. Ssl.
- Bjelbæk, Ulla, Rølighedsvej 22, 2.,
København V. Kø. a.
- Brimsoy, Ellen, Østhusvik, Stavanger,
Norge. N.
- Bundgård, Esther, Langelandsgade 11,
1. sal, Ålborg. Ål. a.
- Christensen, Lilly, Vittarp, Outrup.
Ri. a.
- Margrete Kring, Anneksgården,
Viuf. Ve. a.
- Diernisse, Ketty, Herrested. Sv. a.
- Ericson, Barbro, Granbacken 2,
Bromma, Sverige. S.
- Frederiksen, Eva, Kåstrup, Lyby.
Vi. a.
- Fredrickson, Marianne, Åsgatan 5,
Sandviken, Sverige. S.
- Gerwig, Hanne, Lyngvej 13,
Kgs. Lyngby (Düsseldorf). Kø. a.
- Hansen, Bente, Fuglegården, Ringe.
Sv. a.
- Irma Mosegård, Hallundbæk,
Filskov.
- Haugstrup, Birthe, Østervej 26, Hasle,
Århus. Ar. a.
- Hunnerup, Erna, Grynnerup
Kjærgård, Durup. Vi. a.
- Jensen, Marie, Dørken, Thyregod.
Skb. a.
- Ruth, Oddense, Balling. Vi. a.
- Josefsen, Glady, Kildegård, Gejsing,
Lunderskov. Ve. a.
- Jørgensen, Ellen, »Solbakken«,
Højerup, Rødvig, Stevns. Pr. a.
- Grethe, Vilsted, Løgstør. Ål. a.
- Inge, Lundgårde, Tranebjerg,
Samsø. Hol. a.
- Kobberø, Herdis, Ballegård,
Rinkenæs. Ab. a.
- Kromann, Karen Lisbet, Sønderkov,
Fredericia. Ve. a.
- Larsson, Astrid, Rångstra, Ljusdal,
Sverige. S.
- Larsen, Betty, Store Tårnby, Vallø.
Pr. a.
- Lycke, Ruth Fink, Barsmark,
Løjt Kirkeby. Ab. a.
- Lyngsøe, Ellen, Håstrup. Sv. a.
- Lønbæk, Rita, Søby, Hou. År. a.
- Nielsen, Anny Møller, Borbjerg,
Holstebro. Rgk. a.
- Elly, Skovsø Lillevang,
Frederikslund. So. a.
- Helga Bodil, Buskmose,
Rinkenæs. Ab. a.
- Nissen, Grete, Skelbækgård,
Sønderborg. Sdb. a.
- Pedersen, Lene Kjærgård, Kølby-
gårds mk, Hunstrup, Thy. Thi. a.
- Ruth Dissing, Holmgård,
Rakkeby, Hæstrup. Hj. a.
- Petersen, Kirsten Kyhl, Bjerregård,
Fredsted, Viuf. Ve. a.
- Rasmussen, Grethe A., Gangsted,
Hovedgård. Skb. a.
- Ravn, Poula Bramsen, Præstkjær
fiskeri, Holsted. Ri. a.
- Salmonsens, Hanne, Hjortshøj skole,
Hjortshøj. År. a.
- Schmidt, Helga, Skyggedal, Holsted.
Ri. a.
- Sunesen, Ketty, Hunstrupgård,
Hunstrup, Thy. Thi. a.
- Svenningsen, Sigrid, Enghavegård,
Gjerndrup, Brørup. Ri. a.
- Sværen, Olga, Østhusvik, Stavanger,
Norge. N.
- Sørensen, Anna, Hvolbæk,
Skanderborg. Skb. a.
- Tandrup, Karen, Frederiksborggade
33, 4. sal. København K. Kø. a.
- Thomsen, Marie, Felstedskov,
Åbenrå. Åb. a.
- Wilms, Inge, Præstegården,
Sønder Nærå, Årslev. Sv. a.
- Vyff, Annelise, Poulinessminde,
Vonsild. Ve. a.

INDHOLD

GRUNDTVIG OG FOLKEHØJSKOLEN	3
MENNESKE FØRST	11
MINE BIRKETRÆER	20
FLUGTEN TIL ÆGYPTEN	24
OM DET NORDISKE	28
LAZARUS	33
I DET FRI, HVOR STORME SUSE	40
SKOLEÅRET 1952—53	43
ELEVFORENINGENS GENERALFORSAMLING	57
LANDSELEVFORENINGEN	58
PLAN FOR MØDER OG FESTER	59
GRUNDTVIGS HØJSKOLES LEGATER	60
MEDDELELSE	63
FREDERIKSBOR GKREDSENE	64
BREVE OG BRUDSTYKKER	65
ELEVLISTEN	75

 BILLEDFORTEGNELSE

S. 57 Ernst Zeuthen: Morgensol; Røjle; s. 24 Giotto: Flugten til Ægypten; s. 43 Axel Nygård: Grundtvigs Højskole på Marienlyst; tegninger s. 11, 20, 27, 28 og 60 er af Emil Petersen; s. 28 fra Fagernes i Valdres; s. 61 Guttorm Petersen: Hjorth Lorenzen-skolen i Slesvig. Kortet over de underudviklede lande s. 33 er tegnet af Anton Mariegård. Fotografiet s. 65 af Jette Bang. Øvrige fotos af Povl Bostrøm, Holt & Madsen, brdr. Löcke og arkitekt Marinus Andersen.
